

ACOLADA

11

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 11 (72) noiembrie 2013 (anul VII) 24 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu

Salvador Dalí

Gheorghe Grigurcu: *În amintirea
lui Laurențiu Ulici*

Barbu Cioculescu:
Zoologie politică

Viorica Răduță: *Poezii*

Șerban Foartă: *Lucarnă*

Constantin Trandafir: *Critica
dincoace de frontieră*

Interviul Acoladei: Radu Vancu

Pavel Țușară: *Lumea de Dincolo*

Alex. Ștefănescu: *Un matur care
visează Disneyland-ul*

Nicolae Prelipceanu: *Arhiva și
milițianul*

Pe poarta infernului scrie România

Proaspătul conflict iscat în USL între cei doi (trei) lideri care contează arată, o dată în plus, cât de greu le vine românilor să-și respecte angajamentele mai mult de trei zile. Cam atâta ține și o minune, în limbaj popular. Și ar fi fost minunea minunilor ca, tocmai în cazul unei alianțe politice de asemenea anvergură, regula să nu fie respectată.

Cel ce a dat tonul discordiei a fost Victor Ponta, care și-a început mandatul printr-o crasă încălcare a *fair play*-ului și a tuturor înțelegerilor stând la baza alianței. În primul rând, chiar înainte de-a se aburca în șaua celei de-a doua investiții ca prim-ministru, neținând seamă de împotrivirea lui Crin Antonescu a comis un grav, să-i zicem așa, adulter politic, culcându-se în pat cu dușmanul. Dușman nu doar al lor, al celor doi, ci și al altor 7,4 milioane de alegători reprezentând 87% din totalul votanților ce se pronunțaseră la urne pentru demiterea lui Băsescu și mai târziu al celor 60 și ceva la sută de alegători ai USL-ului care-și puseseră votul din nou tocmai pentru debarcarea marinarului de pe corabia aurită de la Cotroceni. Asta făcând Ponta ca semnatar al binecunoscutului pact de coabitare cu șeful suprem al diavolilor din țară, de la care ni se trag toate relele, chiar și acum.

Nemulțumindu-se doar cu atât, imediat ce s-a văzut cu sacii în căruță Victoraș a proclamat sus și tare că guvernul îi este dat lui și numai lui, așa că liberalii, puși în câteva ministere ce nu mai aveau de învățat decât minore resurse financiare, trebuie să se mulțumească, împreună cu Daniel, nu preafericitul, ci preamăruntitul președinte pus de formă de Dan Voiculescu în fruntea partidului așa-zis conservator – dar ce blasfemie la adresa unui partid ce strălucise acum două sute de ani! – cu căzăturile de la masa PSD-ului. Mai mult, aceiași oropșiți ai vieții în alianță trebuiau să uite că începuseră ca beneficiari *fifty-fifty*, urmând ca, în toate ocaziile, marele și atotlătitul partid condus cândva de Ion Iliescu să-și ia partea leului, la nivel de decizie și, în consecință, de îmbuibare.

Având un asemenea exemplu în față, liberalii se pare că s-au gândit că trebuie să le aplice „conservatorilor” același principiu în propria lor alianță. Astfel, potrivit acuzelor preamăruntului Daniel, aceștia s-au văzut îndepărtați de către oamenii lui Crin

de la ciolanul ce socoteau că li se cuvine. Drept pentru care Dan Voiculescu a dat direcția votării alături de PSD și nu de aliații liberali, apoi și-a deschis gura și l-a porcăit pe Crin într-un hal fără de hal, maxima injurie fiind că s-a dat cu dușmanul Băsescu. În consecință, varanul a ieșit din toată povestea cu etichetarea de nerușinat atârnată de liderul liberal la tichia lui de mărgăritar.

Picătura care-a umplut paharul chiar în zilele din urmă a fost decizia lui Ponta de-a înființa o a doua comisie care să ancheteze felul cum Băse și-a folosit autoritatea și influența politică pentru a determina CEC-ul, o bancă, încă, de stat, să-i acorde odraslei sale un credit uriaș de peste un milion de euro în condiții ce sfidează orice urmă de bun simț comercial. Considerând că are în degetul mic consimțământul liberalilor, ai căror miniștri sunt tot mai mici și mai încovoiați în fața lui, Ponta a anunțat, fără să fi stat în prealabil de vorbă cu Crin, că are și acceptul partidului său. De data aceasta însă liberalii n-au mai tăcut decât o zi, două, după care Antonescu cel mic – în comparație cu mareșalul – a ieșit la război și l-a făcut mincinos pe la fel de marele, cu el, aliat.

Acum, că și-a declarat în sfârșit acordul personal cu comisia, Crin Antonescu propune în bătaie de joc la conducerea ei pe tata socru al PSD, Ilie Sârbu, care s-ar fi ilustrat timp de un deceniu în lupta cu fiara băsistă. Ironia era prea evidentă și dacă prima reacție, cam prostească, a împricinatului, a fost să accepte, Ponta l-a readus cu picioarele pe pământ pe cel care a moșit vechea alianță PSD-PDL.

În felul acesta, politica de la București strălucește din nou precum o grămăjoară bine miroitoare de rahat, purtată când pe la Guvern, când pe la Parlament, când pe la sediul USL. Liderii și-o plimbă pe limbă, o gargarisesc, fac spumițe, baloane și balonașe, se mai porcăiesc între ei și se mai gudură, se mai fandosesc prin fața ochilor noștri din ce în ce mai uimiți, îndepărtându-ne din ce în ce mai mult de orice speranță. Căci, mai nou, la intrarea infernului mizeriei nu numai materiale, dar și morale, s-a mai adăugat ceva la celebra inscripție dantescă. Un nume binecunoscut pentru noi: România.

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27

Satu Mare

Cod Poștal 440042

Fax: 0361806597

Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleide.eu
(Revista *Acolada* în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleide.eu

xxx

Revista *Acolada* se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând și o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. De asemenea, se pot achita prin virament la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția *Acoladei* publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Revista ACOLADA se tipărește la
Tipografia Brumar - Timișoara

Cuprins:

- R. Ulmeanu: Pe poarta infernului scrie România* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: În amintirea lui Laurențiu Ulici – p. 3
Ștefan Lavu: Comedia numelor – p. 3
Barbu Cioculescu: Zoologie politică – p. 4
Nicholas Catanoy: Alambicul lui Ianus – p. 4
Viorica Răduță: Poezii – p. 5
Șerban Foartă: Lucarnă – p. 5
C.D. Zeletin: Despre boala lui Tudor Arghezi (2) – p. 6
Flavia Teoc: Un corb în iarnă – p. 6
Constantin Mateescu: Renegata – p. 7
Viorel Chirilă: Poezii – p. 7
Constantin Trandafir: Critica dincoace de frontieră – p. 8
Constantin Călin: Zigzaguri – p. 9
Lucia Negoită: Interviu Acoladei: Radu Vancu – p. 10
Alex. Ștefănescu: Un matur care visează Disneyland-ul – p. 11
Alensis DeNobilis: Oamenii-umbre – p. 11
Pavel Șuşară: Lumea de Dincolo... – p. 12
Simona Vasilache: Melancolii – p. 12
Magda Ursache: O carte care nu tace și nu uită – p. 13
L. Pițu: V. Ierunca în căutarea unui roman de M. Streinul – p. 14
Angela Furtună: M. Lovinescu – 90. Darurile patriei (II) – p. 14
Diana Trandafir: Poezii – p. 15
I. Vasiliu-Scraba: Interviu Alexandru Dragomir (IV) – p. 16
Claudia Moscovici: Despre celebritatea artistică – p. 17
T. Urian: Cartea câștigătoare a propagandei comuniste – p. 17
Florica Bud: Ghiveci existențial – p. 18
Nicolae Coande: Alexandru Dragomir – p. 18
Nicolae Florescu: Reevaluări – p. 19
Viorel Rogoz: Biserica sub greaua moștenire (2) – p. 20
A.D. Rachieru: Ecosofie și eco-civism – p. 21
Voci pe mapamond: Maria Bennett – p. 23
Lucian Perța: Parodii – p. 23
Gheorghe Grigurcu: La Basarabia – p. 24
Nicolae Prelipceanu: Arhiva și milițianul – p. 24

64239031000047 00002

În amintirea lui Laurențiu Ulici

O nemeritată umbră s-a așternut asupra lui Laurențiu Ulici. Regăsindu-l într-un volum de texte proprii dar mai cu seamă de evocări și comentarii datorate confrăților, coordonat cu pietate de poetul Echim Vancea, ne putem întreba de ce. Nimic nu pare să-l fi dezavantajat pe unul din criticii cei mai activi (și, negreșit, reprezentativi) ai perioadei postbelice, de la perspicacitatea analitică și percutanța verbului la simțul valorilor, la integritatea de caracter, la o prezență umană carismatică. Să nu uităm nici prestația-i prestigioasă în fotoliul de președinte al Uniunii Scriitorilor (a fost poate cel mai omenos diriguitor al instituției, comparabil doar cu Laurențiu Fulga). Mai presus de toate, Laurențiu Ulici s-a dăruit cu frenezie criticii de întimpinare, mai ales cea având drept obiect tinerele speranțe poetice, străduindu-se a alcătui o imagine a seriei deceniului '70, cu teoretizări menite a-i fixa virtuțile. Avea impresia de-a descoperi într-însa

„semne ale unei poezii noi”, distinctă de cea a valului imediat premergător, al deceniului

'60, val atât de bine primit de cronicarii tineri ai momentului încât a avut parte, prin câteva nume, de un veritabil triumf. Recitite azi, observațiile sale ne relevă caracterul lor extensibil, înainte ca și înapoi, în timp. Iată cele „trei simptome” prin care Laurențiu Ulici credea că poate delimita (*id est* favoriza) producția tinerilor șaptezeciști: a) „Fervoarea filologică manieristă nu produce numai aseptice și glaciale festine lexicale, ci și un anume inedit tropic; în locul sugestiei în planul emoției afective, imaginismul manierist e interesat de relevarea inteligentă a frumosului gramatical, ceea ce presupune o reconsiderare a imaginației poetice în sensul creșterii coeficientului ei de subtilitate”. b) „Impermeabilitatea afectivă și conținutul culturală (livrescul)! (...) vizibila tendință de recuperare a unor moduri lirice de odinioară, cu un fel de sincronism invers, care se mai explică și prin situația poeziei române de azi în contextul liricii europene (...) apelul, încă discret și accidental, la marile experiențe poetice de la începutul acestui secol (în primul rând expresionismul) în intenția restituirii, însă cu o modificare esențială: surdina subiectivității”. c) „Recrudescența ironismului (...) E vorba de pulverizarea prejudecăților poetice, cîndva idei fertile de care s-a abuzat, de așezarea discursului poetic sub steaua unei ambiguități mai ordonate decît pînă acum sau de introducerea unui climat, ca să zic așa, colocvial”. Atît o seamă dintre barzii șaptezeciști cît și din rîndul celor pe care-i putem înregistra începînd cu anii '80 nu se pot regăsi oare în asemenea „note caracteristice” proprii modernismului tîrziu, clasicizat, căruia i se zice și postmodernism? Entuziasmul lui Laurențiu Ulici față de junii poeți nu se întemeia așadar pe o ipostază textuală immanentă, ci pe o deschidere mai largă a unei sensibilități ce se practică pe o durată epocală. Identitatea promoției în chestiune nu i se infățișa, în fapt, strict delimitată, raza „caracteristicii lor” fiind evident mai amplă. Și nu în ultimul rînd să ținem seama de numărul enorm al poezilor recomandați de critic: cinci sute! Normal, cei mai mulți dintre ei au dispărut pe parcurs. Să fi fost o lipsă de prevedere a exegetului posedînd o inteligență ce nu-l trăda în dezvoltarea comentariilor sau de un impuls afectiv, de o aventură lăuntrică ce conta în sine? Iată cum îl vede Adrian Alui Gheorghe: „Pe Laurențiu Ulici mi-l imaginez acum, la zece ani de la plecare, drept un căutător de aur, unul dintre cei care au vînturat, cîndva, pămînturile și orizonturile Americii. Căutătorul de aur pleca să caute filonul gros de aur din mîntea și imaginația sa și se alegea, în final, cu câteva firișoare de aur strecurate din mii de tone de nisip. Pînă la urmă nu conta, de fapt, cît aur a găsit, ci cît de frumoasă era povestea pe care o dezvoltă la un pahar de «ceva tare», față-n față cu o mulțime de fremătători aventurieri din aceeași tagmă”. Dacă doar o parte (departe de a fi majoritară) din recenziile semnate de Laurențiu Ulici, în rubrica sa din *România literară*, intitulată *Prima verba*, și apoi intrunite în câteva volume cu același titlu macedonskian, mai poate realment interesa azi, rămîne în schimb exemplul unei extraordinare dăruiri, mergînd pînă la altruism, față de „cei ce vin”. Niciun alt condei critic contemporan de la noi n-a dovedit magnanimitatea lui Laurențiu Ulici. Pilda sa morală e în consecință extraordinară. Unul din tinerii beneficiari ai comportării criticii, Ion Es. Pop, aduce o mărturie tușantă asupra efectului intim, mirabil în sensul convertirii slăbiciunii în forță, a defectelor în calitate, pe care acțiunea lui Laurențiu Ulici o avea asupra debutanților: „A fost perioada în care mi-am copt prima carte și am aflat că pînă și neputința, eșecul și ratarea pot fi convertite, sublimite și pozitive, dacă unul din

urma sau din fața ta, îndreptînd lanterna înspre tine, te face să înțelegi cît de mare îți e umbra”. La rîndul d-sale, Nicolae Prelipceanu își amintește: „La Iași, într-una dintre dezbaterile într-o sală mare, deci «în plen», i-a venit rîndul și lui Laurențiu Ulici la cuvînt. În loc să înceapă să ne spună ceva, Laurențiu a spus că, deoarece are pentru el nu mai știu cîte minute, probabil zece, el va face altceva cu aceste minute. Rumoare. Va da cuvîntul celor de miine, sau celor care urmează, nu mai țîn mîntea formula pe care a folosit-o. Iar rumoare. Și a început să-i cheme pe rînd, la prezidiu, pe Mircea Cărtărescu, Mariana Marin, Florin Iaru, Ion Stratan, Magda Cârneci și alții pe care nu mi-i amintesc acum. Erau, în orice caz, optzeciști, cei care aveau să facă mult zgomot pentru ceva în viața literară din România a celor ani. Fiecare a citit cîte o poezie. Eu stăteam undeva, în fundul sălii, pregătît să ies, și am auzit protestele vechii gărzi, tradiționalele «asta-i poezie?», «ce-i cu ăștia, domle?» Și altele și altele. Iar ei citeau acolo, netulburați, convinși de ceea ce aveau să spună, sub privirea prietenoasă a lui Laurențiu, cel care-i chemase, cel care le cedase timpul său de comunicare”. A fost și subsemnatul prezent la acel eveniment de pomină, pare-mi-se din 1978. Am înțeles atitudinea criticului și drept o reacție indirectă la presiunea politică aflată atunci într-o fază de amplificare.

Ce ar mai fi de zis despre Laurențiu Ulici spre a explica, atît cît e cu putință, refulul său stînjinitor în posteritate? Poate ceva

despre structura oarecum contradictorie a personalității criticului, axată pe două extreme care, în unele circumstanțe, se interpenetrau. Mai întîi o cotă de pedanterie, vădită bunăoară în teoria generațiilor pe care o propune, pe urmele, desigur, ale lui Thibaudet, din a sa *Istorie a literaturii franceze de la 1789*, socotind că fiecare generație ar fi compusă din trei verigi numite promoții, corespunzătoare cîte unui deceniu, prima și ultima neașezate, tulburi, cea mediană echilibrată, cu un rol dominant. Aplicat istoriei literare autohtone, începînd cu 1820, tiparul generaționist ar duce la stabilirea a cinci generații, respectiv a cincisprezece promoții: „Firește cu o evoluție atît de geometrică a literaturii, e de părere Al. Cistelean, plachează peste istorie o abstracțiune, nelăsînd evenimentelor șansa de a precipita sau frîna fenomenele spirituale, de-a brusca devenirea literară și problematică. (...) În virtutea acestei legi a triadei ce calcă peste evidențe de dragul geometriei, generația '80, de pildă, devine o simplă promoție (gălăgioasă, intempestivă) atașată celei de la '60, Ulici ignorînd ruptura de sistem și sensibilitatea literară aduse de ea”. De aici poate și tendința de a înghesuși un exces de autori în nișa promoției favorite, cea șaptezecistă. Așa cum admite el însuși, într-aci „orgoliul constructorului”, al arhitectului ce operează însă cu materiale de tot felul, unele indiscutabil friabile. Pe de altă parte, Laurențiu Ulici e un spirit ludic. Un pătimaș al jocului, inclusiv al celui de noroc care-i dezvăluie o față a mobilității, un gust al imprevizibilului. Radu Cosașu: „Pentru Laurențiu Ulici, jocul nu a fost niciodată secund(ar) în viața și opera lui. Dacă voi scrie că pentru el Jocul a fost totul, fără granița aceea dintre important și frivol, voi fi privit căș, suspect de efect stilistic, de superficialitate, de neseriozitate (...). Cei care îl citeș ar trebui să știe cît el nu numai literatură, dar tot atîta șah, bridge, belotă, vist, să aibă habar de ce înseamnă o etapă italienească de fotbal la Pronosport...”. Iar Alex. Ștefănescu îl acompaniază: „Laurențiu Ulici știa să se joace. Nu mă gîndesc numai la jocurile propriu-zise – bridge, șah, table, poker – la care nu avea egal în lumea scriitoricească, ci și la gîndirea lui combinativă, la practicarea curentă a paradoxului, la arta construirii unor teorii fanteziste”. Ei, aici e aici. Jocul se revărsa (cum altminteri?) și asupra opțiunilor criticului, asupra discursului său aplicat producției literare. Nu afirma Jean Paul că jocul reprezintă „prima poezie a lumii”? Să ne amintim că Laurențiu Ulici a cultivat și poezia (texte cel puțin onorabile), pe care a abandonat-o în favoarea recepției și evaluării acesteia, cu precădere la tineri. A avut prin urmare un gust al riscului, s-a confruntat cu aleatorii nu numai în calitate de participant la jocul de cărți, ci și la cel al prognozelor profesiei de critic (cum pariurile sportive!). S-a vrut, așa cum notează același Cosașu, un „Don Juan al norocului”? Posibil, deși să subliniem că umoarea de jucător intra în compoziția figurii sale grave prin miza pe care o punea pe destinele debutanților, după cum dispoziția pedantă marca postura sa de jucător de bridge sau belotă. În această ultimă postură, „se concentra imediat”, „nu susținea caecalmalele”, „punea jocul mai presus de un articol”, după cum precizează Radu Cosașu, partener al său în atari partide, trăgînd o concluzie aparent deconcertantă: „la un poker am avut revelația jucătorului felice și feroce care-i dicta arta și soarta”. Poate că în personalitatea lui Laurențiu Ulici nu s-a săvîrșit o sudură perfectă între cele două înclinații antitetice. Drept urmare, jocul a dus la supralicitarea promoției '70, cu suficiente elecțiuni neconfirmate, cu stabilirea unui specific lax, iar „seriozitatea constructivă” n-a fost încununată de

Comedia numelor (42)

Al. D. Fundoianu? Un autor mai... la fund decît Fundoianu!

x

Laura Codruța Kövesi a pus prea adesea (dacă nu fără excepție) pe dosarele tortionarilor comuniști siglele salvatoare NUP sau PUP. Le-a dat, cum ar fi zis Nichita, „pupu dulce”.

x

Epoca funariotă la Cluj.

x

Ghici ciupercă ce-i? Care e mîncarea preferată a Ralucăi Pastramă?

x

Diplopie: boală de ochi, în care în loc de un plop vezi doi plop.

x

Evoluția conștiinței românești de la Monica Lovinescu la Monica Gabor.

x

CFR-marfă gîfîie rău de tot. De unde apariția GFR.

x

Să recunoaștem că o deputată PNL are un nume gustos: Steluța Gustica Cătănicu.

x

S-a văzut bumbăcit, cu bumbii hainei rupte, la Bumbesti.

x

Sală de fitness sau, mai bine, de fițnes (fițele, bată-le vina!).

Ștefan LAVU

scrierea unei istorii a literaturii române, amînată mereu (e drept că soarta l-a sabotat pe critic, curmîndu-i pe neașteptate viața pe cînd se afla în plină vigoare creatoare). Circumstanțe care în niciun caz nu pun în cumpănă însemnătatea lecției critice și morale oferite de acesta.

Gheorghe GRIGURCU

P.S. Nu putem uita prestația de om politic a lui Laurențiu Ulici. Senator, președinte al Alianței Naționale a Uniunilor de Creatori (ANUC), criticul a avut poziții dintre cele mai judicioase privitoare la chestiunile intelectualității noastre postdecembriste. Actualitatea opiniilor sale se conservă intactă, după mai bine de un deceniu: „Problema este a comunicării între lumea mică a artiștilor, care este o lume mică în lumea mare a României, și vectorul politic. Asta este problema. Pentru lumea asta mică (e necesar) să facă pe cei care conduc România, indiferent de ce culoare politică au, să înțeleagă că singura putere identitară înăuntrul unei națiuni este cultura. Că restul puterilor sînt puteri, într-un stat democratic cum e la noi, puteri care țîn de circumstanțial”. Și referitor la bugetul prezentat de Guvernul României pe 1999, despre care a crezut că, „dată fiind situația economică a României, avem a face cu un buget de supraviețuire”: „Într-un buget de supraviețuire trebuie să se vadă numaidecît ponderea acordată elementelor care asigură supraviețuirea, iar acestea, doamnelor și domnilor, sînt în număr de trei: sănătatea, învățămîntul și cultura. Pentru că, numai prin sănătate, învățămînt și cultură, deci prin rezistența biologică, prin însușirea de carte și prin deschiderea orizontului, poți să pretinzi că supraviețuiești. Nici vorbă de așa ceva în acest buget!”. Să fie vorba de un buget de austeritate? „Și constat, cu surprindere, nu doar că nu e un buget de austeritate, dar e mai curînd un buget al risipei. Cîteva bune mii de miliarde de lei sînt îndreptate în niște investiții al căror obiectiv este astfel programat încît să se finalizeze *al calendas grecas*”. Cu următoarele triste precizuni: „Este un buget al stagnării, un buget pentru a sta, nu pentru a face. Este – cu o vorbă dragă domnului ministru al finanțelor – «un buget de pe nicări»”. Și fără a ocoli cuvintele contondente: „în acest buget am descoperit influența îngrozitoare și expansiunea teribilă a ceea ce numesc eu relații de tip mafiot. Este vorba de modul în care au fost dirijate aceste puține fonduri care există”. Ce s-ar putea afirma mai adevărat despre bugetul României în anul de grație 2013? Timpul trece, cultura anticulturii rămîne...

Zoologie politică

Despre cărți, animale inofensive, sub pământ

scotocitoare, consumatoare de râme și constructoare de mușuroaie nu mai știe de multă vreme nimic orășeanul călcător pe asfalturi, mai rar pe căi pietruite și aproape niciodată pe splaiul cu iară. Mari naturaliști au descris felul de viață, obiceiurile vietății oarbe. Franz Kafka a scris o memorabilă nuvelă, rămasă neterminată, al

cărei personaj, un soi de sobol, pierde, în labirintul tunelurilor sale, siguranța vieții până la nebunie, în fața unui pericol virtual, analiză a spaimei cotoapitoare.

În copilăria gășteană vedeam adesea micile vietăți moarte la ieșirea din movițele lor. Nicolae Balotă îmi povestea cum, exilat, după efectuarea pedepsei cu închisoarea, într-un sătuc, într-o căscioară de țară, unde avea totuși o masă și un scaun, văzu, pe când scria, cum pe podeaua din urmă având ca mușuroi de lut proaspăt rășnit. Înciudat, fiersese o oală cu apă și o vărsase peste mușuroi, pentru ca mai apoi să aibă remușcări. Repede risipite, când un nou mușuroi începu să se construiască, piramidal, în vecinătatea primului.

Cărți mai înseamnă, în limbajul serviciilor secrete, individul cu aparențe de inocență, din cadrul unui cerc care nu-și ascunde de el activitățile. Dar care le transmite adversarului, nebănuind și revenitor. Cu atât mai periculos cu cât se bucură de mai multă încredere. Activând timp îndelungat, pagubele pe care le pricinuieste pot fi incalculabile. Este, prin urmare, o cărțiță dintr-o specie dăunătoare, eliminarea ei ține de necesitate și, mai devreme sau mai târziu, se produce. De când lumea, serviciile secrete își duc munca pe umerii acestor agenți, voluntari sau recrutați cu sila. A infiltra cărți în rândurile unor exilați politici reprezintă prima obligație a unui sistem de spionaj care se respectă. K.G.B.-ul, Securitatea n-au făcut excepție, aceasta din urmă având ca sarcină demantelarea exilului românesc din Occident. Slabi de inger, copleșiți de mizerie, ajunși la disperare cât privește revederea țării și căminului, pe măsură ce războiul rece se prelungea, în locul celui eliberator, dornici să-și revadă familia rămasă în țară și supusă presiunilor, unii exilanți au cedat, au dat crezare proverbului „fă-te frate cu dracul până treci puntea”. Au fost distruse cerbicii, au fost demolate caractere, în acea încercare extremă care este exilul. Puține, nu mai puțin jalnice.

În cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc, dl. Dinu Zamfirescu, distins politolog și una din personalitățile marcante ale exilului românesc a publicat un amplu studiu caracterologic, purtând titlul: „Cărțițele Securității – Agenți de influență din exilul românesc” – Editura Polirom, București, 2013. Adresată unui public larg, lucrarea aduce, dintru început, lămuriri privind noțiunile, termenii frecvent revenitori de-a lungul paginilor – „exil”, „emigrație”, „diaspora”, „agent de influență”. Pe când, bunăoară, emigranțul nu are, în noua lui reședință, decât preocuparea integrării în noua societate, aflarea de mijloace de trai, exilatul continuă să aibă preocupări politice, să se manifeste împotriva regimului din țară. Agent de influență este, în cazul de față, persoana recrutată de Securitate, în scopul de a modifica opinia celorlalți exilanți în privința regimului – în speță, cel comunist, în variatele costumații ale acestuia. Scopul era de a sparge unitatea exilului, prin manevre diversioniste.

Asupra exilului, Securitatea opera în planuri diferite, prin infiltrarea de falși exilanți, prin recrutarea, din rândurile exilanților, de colaboratori, prin tentative de compromitere a celor mai importanți membri ai exilului. Organizațiilor exilului li se opuneau altele, create *ad hoc*, precum: Asociația Culturală Internațională a Etniei Române (ACIER), creată la inițiativa lui Iosif Constantin Drăgan. Mijloacelor rafinate de persuasiune li se substituiau cele violente, mergând până la crimă. Nu în ultimul rând opera dorul de țară, o țară unde comunismul părea a fi pornit pe o neașteptată cale națională.

Trei figuri de cărți/ agenți de influență a ales autorul,

JURNAL. CRETA (2)

Vizită rapidă la Muzeul de Istorie. Colecția de icoane (secolul XVI și XVII), de sculpturi (stil bizantin), obiecte de artă cretană. O surpriză. Una din încăperi (camera de lucru a lui Kazantzakis) cuprinzând biblioteca scriitorului, manuscrise, scrisori și fotografii. Mi se pare că sunt într-un film de arhivă. Respir lumina irizată în jurul lui Kazantzakis, extrasă din imaginarul meu.

Pornim dis de dimineață spre Knossos, evitând avalanșa de turiști, care sosesc, în general, după-amiază.

Knossos e construit pe platoul Kefala. Palatul, inițial cu 1.200 de încăperi, are azi doar 800 de camere. Un labirint, cu intrarea principală în partea vestică. Coridoare lungi, întortocheate, cu fresce simbolizând scene din mitologia minoiană (delfini, dansatoare, capete de tauri, pasărea albastră, maimuțe albastre, topor-dublu – simbol al culturii minoice/ labirint, de la cuvântul *labrys*, care înseamnă topor dublu). În centrul palatului, o curte imensă, rezervată jocurilor taumohice.

Între etape, citesc excelentul volum *A Handbook of the Palace of Minos: Knossos* (J.D.S. Pendelbury). Revăd ca într-un film toată mitologia minoiană: Minos, Dedalos, Pasifea, Labirintul, Minotaurul, Ariadna, Thezeu, moartea lui Aegeus. Sunt imagini care trebuie să fermenteze multă vreme până vor putea fi folosite.

În împrejurimi, în sud, se află Grota Ida. Interior cultic. Este locul în care Rhea și-a ascuns fiul, Zeus, ferindu-l de urgia lui Kronos, tatăl lui Zeus.

Ultima etapă, explorând partea de vest a insulei. Ruta nr. 6 (Iraklion, Fodele, Rethimnon, Chania).

Prima: Fodele. Un sat renumit, amintind locul nașterii pictorului El Greco (Domenikos Theotokopoulos, 1541-1614). Îmi reamintesc de retrospectiva El Greco, de la Toledo. Viziunea siluetei în galben-albastru, traducând lumina interioară a pictorului. Azi, Fodele e renumit pentru plantațiile de lămâi și de portocale (orangerii).

Rethimnon, cu facultatea de filozofie, reprezintă centrul spiritual al insulei. Arătoasă și Loggia (1600), o capodoperă a stilului venețian, conține o colecție impresionantă de monezi.

Continuăm drumul șerpuitor, între falezele înalte, până la Arkadi, un loc simbolic al revoltei cretane împotriva turcilor (1866). Douăzeci de călugări păstrează cu sfințenie ritul ortodox. Sunt copleșit de emoție. Nimic nu este prea mult aici.

XXX

Un ziarist indiscret, după lectura autobiografiei mele, îmi spune:

„Ați avut o viață împlinită!”

„Împlinită? Nu! Dar despletită, da!”

din câte vor fi fost, probabil, cele mai reprezentative, într-o extinsă sferă de investigație a psihologiei: a unui important bărbat politic, înalt demnitar, înainte de a alege calea exilului, intelectual de marcă, Virgil Veniamin, un lider al mișcării socialiste neaderente la regim, Eftimie Gherman, un gazetar de primă clasă, formator de opinie în România interbelică, Pamfil Șeicaru. Sunt, în această carte amară trei microromane ale alterării caracterului, de tip, am zice, balzacian mai degrabă decât dostoevskian, dezvăluind lectorului triste unghere ale sufletului omenesc, precaritatea unor caractere socotite tari, inflexibile.

Profesor de filozofia Dreptului, consilier juridic în Ministerul de Externe, delegat al guvernului României la Tribunalul de Arbitraj, membru al Academiei de Științe Morale și publice, președinte al Institutului Român de Filozofie Juridică și de Sociologie, Secretar general adjunct al Partidului Național Țărănesc, prețuit de Iuliu Maniu, conducător, în anul 1946 al Organizației muncitorești a P.N.Ț.-ului, Virgil Veniamin izbutește să se refugieze în Occident unde, în anul 1948 obține azil politic și funcția de delegat pentru Europa al Comitetului Național Român. Statul francez îi arată, la rândul-i, prețuire, numindu-l cercetător la Centre National de la Recherche Scientifique, unde se face remarcat prin lucrări de specialitate. Nimic nu părea să lipsească acestui așa de activ colecționar de succese, afară de nefericită împerejurare că familia, soția și cei trei copii rămăseseră în țară, soția fiindu-i internată în lagăr. Aceasta a fost momeala cu care a fost pescuit luptătorul, spre a deveni tot atât de activ, doar că de cealaltă

Țara mea. Patru românce, franțuzite, au cucerit Franța literară: Anna de Noilles, Marthe Bibesco, Hélène Vacaresco și Hélène Soutzo. Primele trei au scris poezii și romane. Ultima (născută Chrissoveloni, venită din Grecia), s-a măritat cu „literatura”, mai precis cu scriitorul Paul Morand, principesa Soutzo fiind mai mult „helenică” decât „balcanică”.

Democrația egalitară și civilizația industrială au desacralizat „femeia”. În trecut, într-o lume în care legitimitatea era o lege primordială, femeia avea o valoare mistică.

Despre Iliria și iliri, puține date sunt cunoscute. Istoriograful Appien de Alexandria (sec. II a. Hr.) menționează unele obiceiuri stranii (fără a le numi) și un cult al morților; ilirii construiau o movilă cu un diametru de 60 m, pentru a-și onora conducătorii. Cunoscut a fost Appien prin opera *Romaica* (istorie a Romei, în 24 de cărți). O lucrare de referință folosită de toți istoriografii epocii.

Ianusiana. Ambiguitățile naturii noastre, manifeste în polaritățile: credință/îndoială; certitudine/anxietate; trădare/loialitate etc.

Trei mari pictori și-au împărțit universul artei spaniole: Velasquez, celebrând fastul regal, Goya, denunțând ororile războiului, El Greco, exaltând mistica teologală. Lipsa un pictor reprezentând grandoarea efemerului. Acest vid l-a completat Zurbaran. Retrospectiva Zurbaran (Muzeul Prado) a fost o încoronare a geniului lui Francisco. Printre picturile expuse, m-a acaparat „Natura moartă cu portocale” (1633).

Oamenii de știință, biologii, au o obsesie, de a crea viața în laboratoarele lor. Este o încercare de a crea un nou Frankenstein, de-a repune în circulație vechiul Golem. Amintindu-mi de romanul lui Gustav Meyrink, *Der Golem* (1915).

Le groupe de six (Auric, Durey, Honegger, Tailleferre, Milhaud, Poulenc). A luat naștere după Primul Război Mondial, creând un stil clar în anarhia muzicală a epocii. Împotriva lui Wagner și a lui Debussy, cei șase au promovat jazzul american, muzica de circ și *le bal de musette*. Ei s-au străduit să regăsească vivacitatea și lejeritatea muzicii lui Couperin și a lui Rameau. Cocteau, inspiratorul și teoreticianul grupului, formula succint sensul inovator, în genul aforistic: „*Il faut être un homme vivant et un artiste posthume*”. Sau: „*La vérité est trop nue; elle n'excite pas les hommes!*”

Nicholas CATANOY

parte – și, bine înțeles, în secret. Etapele trădării s-au găsit în arhivele Securității: cerea timp până să fii numit agent! Numele conspirativ: Stamate. Nu mai puțin dramatic a fost cazul lui Eftimie Gherman, lider socialist, ridicat din clasa muncitoare, adversar atât de urât de comuniști, încât în presă îi aruncau cele mai josnice injurii. Pe acest luptător, poate de o mai redusă complexitate sufletească, l-a doborât dorul de țară, dorința de a-și sfârși viața și găsi mormântul acasă – dorință pe care, de altfel, Securitatea i-a și împlinit-o. Greu de pus într-o formulă este cazul lui Pamfil Șeicaru plecat din țară în ultimul moment, la data de 10 august 1944, după ce-i spusese tatei că în țară va fi instaurat un guvern condus de generalul Sănătescu – știre ce i-a părut părintelui meu fantezistă – mi-a dat-o ca exemplu de lăudăroșenie a cuiva care dorea să fie crezut că știe totul. Și chiar știa! Microromanul înfăptuit de dl. Dinu Zamfirescu a urmărit pas cu pas evoluția acestui mare gazetar, erou de război și polemist neînfricat, către ceasul când a devenit „Vlad”, în actele Securității.

Bătrân, bolnav, singur, bătut de sărăcie, a căzut victimă lozincilor naționaliste ale lui Nicolae Ceaușescu, politiciii sale ambigue față de Uniunea Sovietică. Și nu în cele din urmă, în ideea că e nevoie de el! Nu a fost o cărțiță! Primul ziar pe care l-a condus se numea „Hiena”. Ceea ce, poate că, totuși, nu spune nimic. Așa sau altfel, formula lui Napoleon Bonaparte, cum că tragedia vremurilor noastre este politica, se verifică.

Barbu CIOCULESCU

Poezie

pauză

vântul atinge apa
apoi se limpezește
zice: atâta apă atâta munte
e și în frunze
iarna
pieptul mamei în lumânare

limpezire

cad gândurile
se fac om
dar omul e mai singur
fără întrebări
demult era un apus
era o dimineață
și lucrurile
îi stau pe față
omul e tot mai gol
mai
lumina e nesfârșită

meditație

îmi petrec zilele
până la iarbă
iarba se trezește
cu visul meu pe ea
cu vântul
în care umblă un gând
până când?
înghețul
până la disperare e apa
până la vânt este gândul
mama trage malul pe ea
tata e celălalt
între ei curgerea ca o linie
între ei ninsoarea

depunere

culoarea e în frunze
cade cu ploaia
mă acoperă
și vântul se acoperă

mijlocul bate în clopot
nu trece de frunze
de amiază

statică

vântul se rupe de ultima ploaie
un fluier
ascult crengile care se uită
în liniștea apăsată de tuse
azi este ieri

suflare

sprijinindu-se în fereastră
mama își caută mâna
o bulă de aer îi sparge pieptul
sparge și geamul
trupul țepăn e de-a curmezișul
viscolul stă pe masa întinsă
șuierând din degetele
o ceară aprinsă

priveghi

zilele s-au uitat după mama
vara și toamna
prima noapte a fost iarnă
pe scaunul gol
așteptând
până când zilele s-au făcut păsări
apoi grămezi de haine
cerul camerei s-au făcut
aripile desfac liniștea
care nu mai pleacă
din umeri în bluza subțire
odată cu vântul
să-l odihnească sub apă

timpul

privirea mamei duce vântul
la distanță
tot mai departe e mâna
alunecă acolo și gândul
toată culoarea lui
ochii lipsesc din ramă
vântul o apasă
mai jos e zăpada
mâinile mamei
cu crizanteme deasupra
deasupra e primăvara

viscolul

e geamul și masa
apoi iarba tulpinile pielea
amintirea lor
mama uită zăpada
o floare pe piept

și asta e cerul
brumă pe mormânt

mâinile reci

mâini oboseite altădată
acum
voci de tablă
din când în când liniștea
cât o față de mort
pe care o ține vântul
la distanță de apă
de mort
piatra trece o pasăre prin ea
și e liniște țipătul
piatra ca o liniștea dinainte

alb negru

o singurătate
pătrunsă de altă singurătate
apa intrată în vânt
o pasăre lină
bătând marea pe aripi

între ele pământul
răscolit

și el un apus

ziua

are două anotimpuri
unul e mama
celălalt vântul
cum așteaptă strada
la capătul lui
culorile singure
răsărit și apus
vedenii pe o marmură
scrisă dinăuntru
ca să vezi uitarea cum umblă
singură
ziua se uită peste noapte
e gând

setea

mama luată pe sus
cu zăpada cât o așteptare
cu scaunul de lemn
și rugăciunea
ține viscolul la fereastră
să nu cadă noaptea pe fața de masă
dar mâinile ei trec dincolo
întinse de lumină
până se ține ziua și
cana cu apă afară
cana se desface de umbră
de la îngheț, spune fratele

Lucarnă

Trei cântece de Maurice Maeterlink
în transpunerea lui Șerban Foarță

III

Dragi surori, ani mulți, treizeci, –
Unde s-au ascuns
Căutat-am; ci treizeci,
N-au fost de ajuns...

După treizeci, talpa-mi este
Tot mai grea, de ieri ;
Unde-i el, căci pare peste
Tot și nicăieri...

Am bătut prea multe țări,
Dragilor surate:
Tălpile, de încălțări,
Fie-mi ușurate !

Fetelor, toiagu,-n dar,
Vouă,-n seară, lasu-l :
Măsura-v-ar, nu-n zadar,
Drumul lung și pasul !

visul

e chihlimbar
dacă mama a luat apa cu ea
întărită pe cruce
în apă merg fluturi
în toate părțile
din ei și zarea
lungă după spălat
după întuneric
atunci albesc mușcatele
o ceață pe ochii negri
fulgi de zăpadă cât țipătul
sunt și eu aici
valurile se pătrund mai departe

iarba

cât e de verde în ochii mamei
albi
rămași în cameră
pe spetează
sub zăpada topită într-o zi
pustiul se uită la cer
vede cireșul
o pasăre face cuib în liniștea ei
ah, pasul din iarbă
fără lună e vântul

Viorica RĂDUȚĂ

Cu George Emil Palade, la San Diego, despre boala lui Tudor Arghezi (2)

Iatofobia poetului se explică, psihanalitic, și prin resentimentul pe care-l avea față de lumea medicilor, în care arghirofilia lui vedea un univers arghiropet, față de care se posta automat într-o poziție de rivalitate, la fel ca față de Universitate, în cazul căreia însă sentimentele ostile îi erau ordonate de

conștiința frustrării.

Răfuiala a culminat cu piesa *Seringa*, a cărei premieră a avut loc la 4 aprilie 1947, în Sala Studio a Teatrului Național din București. Se împlineau trei ani de la nimicitorul bombardament american... Acum bombardată se trezea întreaga elită medicală a țării ori pusă la zid sub diferite criptonime. Piesa era însă debilă, cu stângăcii și puerilități, cu atât mai jalnice cu cât veneau de la cel mai mare poet al vremii. Asemeni marilor greșeli ale genilor în ordinară prăbușire omenească. La gândul propriei execuții prin ipotetic cancer, artistul a răspuns prin salve de execuții ale medicilor ce reflectaseră cu seriozitate la răul lui ascuns. Prefacerea numelui celor ce au încercat să-l vindece era, în multe cazuri, prea străvezie: e de ajuns să menționez quolibetul Palade-Scalade, acesta din urmă transformat mult mai târziu, și numai la tipărirea piesei, în *Scarlat*. *Scalade* ajunsese între timp unul dintre cei mai mari citologi ai lumii, el, care nu fusese unul din cei mai mult iertați... La reprezentarea piesei, studenții mediciniști, solidari cu profesorii lor jigniți, au făcut gărzi *sui-generis* în sală, strigându-se unii pe alții din colțuri opuse ale sălii pentru lucruri cu totul străine de ce se petrecea pe scenă, fluierând ori apostrofând spiritual replicile penibile ori ingrate rostite de actori ca Emil Bota, Ana Luca ori Costache Antoniu... Era, cum scria Paul Cortez, o comedie în care satira nedreptățea umorul. Piesa a căzut după câteva reprezentații, nu însă fără unele presiuni prompte din partea autorului asupra familiilor Malaxa și Palade, pentru ca acestea să dorească scoaterea de pe afiș a piesei. Or, acestea n-au dorit... Argezi se vindecase, diagnosticul însă rămăsese neprecizat. Lupul s-a întors la stâna în care mâncase oaia... Așa că, iată, după șaisprezece ani, în 1955, semnele vechii suferințe apar din nou și odată cu ele vechea spaimă. Răul care numai cât mocnea de două decenii se împlinise. Chemat, profesorul I. Făgărășanu descoperă în fosa iliacă dreaptă o colecție purulentă, veche și masivă, o puncționează, extrage conținutul și injectează în loc o soluție de streptomycină. Simptomele suferinței dispar pe loc. Abia acum se poate stabili diagnosticul. Chirurgul I. Făgărășanu a avut norocul de a cădea peste un moment ideal, pe care evoluția torpidă a bolii îl pregătise de multă vreme. Această favoare fatidică nu i-a fost oferită nici unuia dintre nenumărații medici consultați, deși Dimitrie Bagdasar și-a explicat paralizia prin compresia exercitată de o formațiune tumorală, ceea ce era exact, numai că greșise natura tumorii, gândindu-se la cancer și nu la o pungă cu puroi. Ceea ce surprinde însă e faptul că majoritatea somităților medicale ce l-au examinat în timp pe Arghezi au trecut cu ușurință peste stările lui subfebrile și chiar peste pusele febrile, care nu puteau să fie generate de proliferarea malignă.

Abia acum s-a putut reconstitui drumul bolii. Suferința începuse în 1934, urmare a cauterizării polipului vezical. Aceasta a deschis poarta infecției ascendente care, transmisă prin plexurile venoase și limfatice din jur, a cuprins vertebrele IV și V lombare. Urmarea a fost un proces de liză osoasă din ale cărei produse s-a constituit un abces care, comprimând rădăcinile rahidiene, a dus la parapareză sau paraplegie. Injecția misterioasă a doctorului D. Grigoriu-Argeș a coincis cu migrarea abcesului spre părțile delicate, către teaca mușchiului psoas, și ușurarea zonei de deasupra, îndelung comprimată. În termeni medicali, era vorba de un abces osifluent osteomieliotic vertebral migrat în teaca psoasului. Oricât îl va fi persuadat I. Făgărășanu pe Arghezi în privința vârstei matusalemice a itinerarului abcesului, a bunei orientări (până la un punct) a lui D. Bagdasar și a nevoii de a scrie o altă *Seringă* prin care să restituie medicinii românești onoarea pe nedrept pângărită prin piesă, Arghezi s-a înțepenit în vechea și eterna lui poziție antinomică privitoare la cei doi Dimitrie:

Grigoriu-Argeș i-a fost mântuitor, Bagdasar – ucigaș... Intuitivul Arghezi a dat chix, părăsit de cei mai mulți dintre medici. Nu-i mai puțin adevărat că și el îi părăsise. Lui Dimitrie Bagdasar, care renunțase la o vară de odihnă pentru el, îi spunea:

– Sufletul meu, doctore, s-a logodit cu al dumitale! Dar cum lui Arghezi îi plăcea să rupă logodnele, a rupt-o și pe aceasta, punându-i în cărcă logodnicului plin de râvnă metafore macabre nemeritate: „Cotrobăind în creierul bolnavilor sănătoși, el avea la activul celebrității lui o sută douăzeci de morți la suta de pacienți”. L-a chemat și la tribunal, alături de alți colegi și de... Facultatea de Medicină, acuzându-i în bloc de faptul că incapacitatea lor profesională, care l-a scos din activitate optsprezece luni, s-a soldat cu un deficit de onorarii de o sută de milioane de lei. Tribunalul București a respins reclamația: acuzații nu ceruseră nici un onorariu, iar reclamantul n-a putut aduce proba vreunui contract cu edituri sau reviste, pentru a dovedi prejudiciul material indicat cu atâta precizie...

Ultimul dintre marii medici în viață, care l-au îngrijit pe Tudor Arghezi în 1939, este George Emil Palade, primul și până acum singurul român laureat al Premiului Nobel. Vineri 5 iunie 1998, am fost invitatul lui, mai întâi la Facultatea de Medicină a Universității California din San Diego, căreia îi era decan. Trăiam o bucurie particulară, aproape frenetică. Îl cunosc din copilărie, ne-am reîntâlnit în mai multe rânduri cu prilejul vizitelor sale în România, dar era pentru întâia oară când îi vizitam laboratoarele de biologie celulară. Ne-am plimbat apoi ore în șir pe aleile pure ale campusului universitar, prin umbra rară a eucalipturilor, discutând chestiuni de familie, de istorie și de literatură. La un moment dat, am evocat episodul bolii lui Tudor Arghezi.

– Dacă e așa, atunci să ne așezăm pe o bancă!

– Și dacă stăm pe bancă, îngăduie-mi să notez! am replicat eu. Așa că am trecut într-un carnet cuvintele lui, adevărată sinteză a unei minți excepțional de clare, cuvinte pe care le reproduc aici cu o strictețe ce nu mai trebuie demonstrată, probă că folosesc ghilimele.

„– Polipoza vezicală a lui Arghezi a fost operată de Dorel (*Theodor*, n.n.) Burghele. El avea un fel propriu de a se comporta față de un bolnav: dacă vedea că nu se îndreaptă spre vindecare, se îndepărta de el. Așa s-a întâmplat și cu Arghezi. O infecție serioasă, pare-se ascendentă, i-a indus o radicită lombară. Suferea, fără nici o îndoială, avea dureri susținute și foarte puternice.

Au urmat fel de fel de consultări, a fost dus la mulți medici, mulți medici au venit să-l vadă. Printre ei Daniel Danielopolu și Dimitrie Bagdasar. Unii au făcut erori grosolane de diagnostic. Cele mai surprinzătoare au venit de la Bagdasar. Arghezi slăbise peste poate, îi ieșeau oasele prin piele. Avea în spate o proeminență a osului iliac. Bagdasar credea că e o tumoră... Nu era prin urmare nimic de făcut decât să i se ușureze suferința prin morfină. Lui Arghezi îi plăcea starea de elevație pe care i-o dădea opiaceul. Am luat hotărârea să-l înțarc de morfină. Am găsit un aliat în cucoana Paraschiva. Arghezi protesta... S-a încercat totul, în fel și chip...

În sfârșit, și-a revenit.

Așa cum am mai spus-o, nu știu cât a apreciat Arghezi demersul, deloc ușor pentru mine, al dezintoxicării de morfină, dar Mitzura părea foarte încântată de prezența mea la căpătâiul tatălui ei.

Situația mea era complicată din – să zicem – două pricini: îl îngrijisem cu concursul cucoanei Paraschiva și, apoi, eram mesagerul lui în a obține bani de la inginerul Malaxa, care-l susținea financiarmente. Malaxa se lăsa din ce în ce mai greu, iar Arghezi își pierdea răbdarea.

După curarisirea de morfină, a venit un moment când n-a mai fost nevoie de mine. Vizitele mele s-au rărit, apoi au încetat.

După ce s-a refăcut, a scris piesa *Seringa*, în care, din diverse motive, i-a luat la rând pe toți, fără să se gândească o clipă la cei ce l-au îngrijit și l-au salvat...”

Pauză enigmatică. George Emil Palade, admirator neabătut al artei lui Arghezi, asupra căreia era infomat în tot acest amar de vreme cât a lipsit din țară, zâmbește. Mie?! Lui?! Surăs amar?! Ironic?!

Pun o întrebare esențială:

„– A fost război?”

Un corb în iarnă

„Cu voia corbului” este titlul celui mai recent volum de versuri semnat de Marcel Mureșeanu. Metaforă poetică în jurul căreia pivotează întreg sensul volumului, corbul se asociază vârstei senectuții în toată bogăția ei de semnificații, ca vârsta firească a integrării în spațiul de dincolo. Spațiul de întâlnire a poetului cu pasărea mitică rămâne însă unul de tranziție, pentru că sunt negate elemente care în lumea istorică funcționează în forma unor criterii de identificare: „atunci tu te scurgi mai departe/ prin dreptul pereților/in așteptarea păsării ce te va duce/în cer” (*Ai și sosit*, p. 8) Este un spațiu marcat de ideea trecerii, în care identitatea este scoasă din datele ei istorice, putând primi determinații care vin doar dintr-o altă ordine a firii. Versurile marchează o reducere a accesului empiric la această lume în care se consumă istoria: „N-avui vreme nici să le trimit/pasărea cu o boabă de strugure în cioc/așa că mă tulburai și căzui pe genunchi/(...)” (*Triumviratul*, p. 19)

În poemele lui Marcel Mureșeanu metaforicul dedublării și al imaginii destructurează realitatea, impunând o schemă imagistică ce minează până și structura conceptuală a zborului. Mod de mișcare în aer a unei păsări, planare, plutire prin înfrângerea gravitației, zborul devine chinuită înaintare terestră, așa cum ni se dezvăluie în poemul *Corbul și norul*: „Corbul și norul, două firi călătoare,/ de-abia se mai țin pe picioare!/ Când sfinte soarele norul cel orb/se reazămă-n pana de corb,/când soare răsare din sus de răzor/corbul se-așează pe nor.(...)Așa merg ei mână-mână pe cer/până se-ascund unu-n altul și pier!” (p. 38), unde Marcel Mureșeanu mizează pe tensiunea semantică stabilită între semnificația cunoscută a corbului și cea problematizată, prin plasarea sa în sfera de semnificații a teluricului

Întreaga lume de imagini a volumului este marcată de un fel de dinamică a vizibilului și invizibilului. Tot ceea ce era invizibil se face vizibil și plin de semnificații, în timp ce lumea istorică, vizibilă, palpabilă, se obscurizează. Fundalul lumii trebuie văzut ca o lărgire a spațiului, ca o câștigare de perspectivă pentru că, scos din această sintaxă a lumii, poetul încearcă să se reintegreze, câștigând un alt loc în ea prin intermediul unei existențe simbolice, esențializate, căreia niciun răspuns nu i se mai poate refuza: „Trăiesc pe banchiza albă/a mării netopite încă/ surul alb/închis în paranteza ce se cascade/între luna de pe cer/și luna din ochiul/ ghetarului veșnic.../Începutul lumii se vede de-aici/mai bine decât de oriunde!” (*În avanpost*, p. 34).

Sursă de înțelepciune și cunoaștere, corbul poetului Marcel Mureșeanu încifrează sensurile pe care viața și moartea le au și le revelează celorlalți din postura unui păstrător tainic: „Când începi să citești acest poem, cititorule,/eu demult m-am fost retras din el./Casa-i a ta, șezi, umple-o./așază-ți lucrurile, ține curat./dar mai ales nu dormi noaptea/cu hainele zilei!” (*Fluide ciudate I*, p. 72)

Flavia TEOC

Zâmbetul a dispărut. Deodată am simțit cum distanța dintre înțelegere și acceptare se reduce vertiginos.

„– Nu știu dacă a fost o război. Era întâi de toate o dezamăgire. În fața unui doctor, Arghezi își spunea: sau mă abandonează, ca Burghele; sau mă condamnă, ca Bagdasar; sau nu mă mai ajută în nici un fel.

Deci, profesia medicală trebuia criticată sever. Pentru că unii, clar, l-au părăsit, spălându-și mâinile, ca Burghele...

Când am fost ultima dată în țară, Mitzura, elevă de liceu pe vremea bolii în discuție, a vrut să mă vadă. N-am răspuns. Am vrut să merg însă la Mărtișor. M-a dus șoferul lui Cim (*dr. Constanța Palade, sora savantului*, n.n.). M-am recules la mormântul lui Arghezi și al Paraschivei...!

Interpretarea a fost surprinzătoare.

George Emil Palade, atât de lovit în *Seringa*, privea de sus zbaterea lui Arghezi, tâlmăcind zbuiciul lui ca urmare a unei dezamăgiri induse de medici și nu ca pe o război. Bineînțeles, dezamăgire a unui temperament puternic. Era un semn de superioritate și – de ce nu?! – de dragoste.

C.D. ZELETIN

Renegata

Locul și data ficțiunii:
București, 1952

Ficționabilii: Ionuț – șeful
Direcției de cadre din Combinatul
siderurgic „Dezrobirea”

Severina – soția lui Ionuț
Margareta-Renegata –
mătușa lui Ionuț

Terente – colonel, atașat
militar la Lyon, unchiul lui Ionuț

Când se întorcea de la
serviciu, se întâmpla adesea ca
Ionuț să o găsească tolănită pe

unul din fotoliile din salon, comodă, dezinvoltă, cu un pahar de votcă alături. Mătușa Margareta-Renegata părea plantată acolo de când lumea. Ave, striga cu o familiaritate naturală și flutura spre el o mână albă, descărnată. Mătușei Renegata nu puteai să-i porți ranchiună sau orice altceva de genul ăsta chiar dacă aveai motive, era la locul ei oriunde ai fi așezat-o. Stătea o oră, nu mai mult, bea între timp trei păhăruțe de țarie, bodogănea că n-a găsit săpun la magazin sau zahăr sau ulei sau că a stat la rând cinci ore pentru o ciosvârtă de carne mai mult zgârciuri, ehei, copii, ce bine o duceam când slujeam la doamna Petculeasca, Dumnezeu s-o ierte, că aveam ce vrei și ce nu vrei, de nici prin cap nu-ți trece astăzi – și înșira toate rătăcirile de care se bucurase în casa Petculească – apoi își lua umbrela de care nu se despărțea în ruptul capului, *alivederci* mai zicea și cobora în stradă cu demnitatea unei barone.

Mătușa Renegata constituia o ciudățenie în familia lor de oameni simpli, învățați cu munca. Trimisă încă din adolescență să lucreze prin case de oameni înstăriți, se molipsise de mentalitatea și modul de viață al acestora, fără a se bucura în schimb și de condiția lor materială. Purtarea ei fițoasă, de om trecut prin așa-zisa lume bună, i se părea ridicolă dar tocmai moravurile ei de nobil scăpătat o făceau să-i fie dragă lui Ionuț. Mătușa era *un tip*. Avea identitatea ei cu totul specială.

Din păcate, orizontul ideologic al mătușii era precar. Știa să clămpănească puțin la pian, rupea cuvinte sau propoziții simple în franceză, italiană și germană, se pricepea să mănuiască elegant tacămurile, să rânduiască un meniu, să facă reverențe, în schimb nu înțelegea că toate astea nu valorau nimic de vreme ce slugăria ca roaba la stăpâni, plătindu-și fanteziile cu prețul umilinței și sacrificării libertății. Mă doare-n cur de libertatea voastră, zicea, dacă mă obligați să stau la coadă pentru o pâine, să cumpăr zahăr pe cartelă și să mănânc banane și curmale numai din mila nepotu-miu, boeru.

Lui Ionuț i s-a părut că e de datoria lui să se ocupe de educația cetățenească a mătușii. Era nedrept ca un om de calitate ei, care slujise toată viața la burjii, să rămână tributara concepțiilor putride ale celor pentru care slugărise. Mătușa privea cu mefiență intențiile pedagogice ale nepotului dar s-a supus dorinței expresive a acestuia. Ionuț i-a dat pentru început să studieze și conspiceze câteva broșuri de propagandă pentru uzul școlilor de activiști și a încercat apoi să facă o seminarizare cu mătușa dar rezultatele au fost nesatisfăcătoare. Renegatei nu-i intra în cap nimic din textele citite sau le interpreta anapoda, deși fuseseră întocmite pentru cursanți cu doar trei-patru ani de școală. La cursurile pe care el însuși le absolvise cu câțiva ani în urmă avusese colegi literalmente idiști ce reușiseră până la urmă să promoveze și să devină la rândul lor activiști apreciați de foruri. Cum mama mă-sii se face că mătușe-sa care era cu mult mai înzestrată, slavă Domnului, nu reușea să înțeleagă și să memoreze idei elementare, logice, la îndemâna oricărui școlar din clasele începătoare? Sunt prea bătrână, se vâicărea mătușa, ca

să-mi mai obolesc doveleacul cu căcaturile astea sosite de la ruși. Umblați mai bine la copii, că ei primesc, săracii, orice gogomănie doriți să le îndesați în creier.

Trecutul mătușii Margareta-Renegata nu era din cele care merită să fie date de exemplu. Avusese, susțineau bătrânele clevetitoare din familie, o sumă de iubiri, de la boierii prin ale căror case trebăluise în decursul vremii până la majordomi, valeți, grăjdari, cameristi. Mătușii nu-i plăcea să i se amintească despre aceste accidente ale tinereții și dacă cineva ar fi făcut aluzie la ele, țî-o trântea că nu toate femeile au vocația castității. De altminteri, se vorbea în familie că trăia acum cu un magazioner de la întreprinderea „Ciocanul” dar vocile familiei trebuie privite întotdeauna cu rezerva de rigoare.

Între aventurile romantice ale mătușii, se pare că avusese o legătură focoasă dar vremelnică și cu Terente, care-i venea un fel de văr al doilea. Reziduurile acestui episod sentimental se exprimau acum prin vorbe cum ar fi lepădătura aia de tărfa în călduri (Terente) sau securistul vostru nenorocit și impotent (mătușa Renegata). Nu exista scrisoare sosită din Lyon în care să nu se pomenească măcar o vorbă despre mătușa Margareta, pe care unchiul o socotea rușinea și blestemul familiei noastre

de oameni muncitori, cinstiți și sănătoși.

Apropierea de la o vreme a Severinei de mătușa Renegata a fost privită de Ionuț cu simpatie, ba chiar încurajată. Nevastă-sa avea nevoie de prietene, de anturaj iar munca lui la Cadre nu era de natură să încurajeze relațiile neveste-si cu celelalte soții ale colegilor. Acestea, în cea mai mare parte activiste în diverse organizații de partid sau sindicale, erau extrem de prinse în munca lor politică și practicau un soi de bărfă otrăvită de care era mai bine să te ții departe. Mătușa, în schimb, era o fire tonică, ghidușă, antrenantă. Prezența ei în casă aducea o notă de destindere și voioșie. E adevărat că Renegata depășea adesea ținuta unei exprimări decente, își da în petic, dar și atunci era atât de frustă, de naturală, încât puteai să treci cu ușurință peste abaterile ei de la gramatica bunei cuviințe.

Dacă Ionuț avea ceva să-i reproșeze erau năvaurile deprinse prin casele pe unde își dusesese anii tinereții, între care tutunul, băutura și ghicitul în cafea. Ghicitul îl învățase de la o boieroică franțuzită din neamul Baloteștilor care-i băgase în cap și alte drăcovenii, cum ar fi comunicarea cu spiritele celor dispăruți, dar după ce o prietenă a Baloteascăi dăduse ortul popii în timp ce conversa cu generalul Macrici, soțul ei, căzut în luptele de la Mărăști, mătușa Renegata a renunțat să se mai joace cu sufletele celor duși pe ceea lume.

Ghicitul în cafea, în schimb, devenise pentru mătușă o profesiune din care câștiga suficient de bine ca să nu mai fie nevoită să dea cu mătura prin casele familiilor scăpătate în urma revoluției populare dar și ale recente elite de partid. Trăiești din basnele pe care le îndrugi unor cucoane fără minte și care te mai și plătesc pentru isprava asta, îi reproșa Ionuț, iar ea – trăiește fiecare cum poate, că nu sunt toți boieri de-i duce cu mașina la servici.

Mătușa căpătase în anumite cercuri feminine o reputație stabilă de ghicitoare, devenise o autoritate în domeniu și a-i denega această calitate echivala cu o adevărată gafă. Pe Ionuț îl deranja ideea că însăși Severina aderase la extravagantele mătușii Renegata. Când se întorcea de la serviciu, le surprindea pe amândouă cufundate în studierea misterelor ascunse în drojdia cafelei. Mătușa îi băga în cap tot felul de prostii: că o să moștenească o considerabilă avere, că o să călătorească peste mări și țări, că o să apară în viața ei un cavaler de tobă care o s-o răpească și o s-o ducă într-un loc de vis și alte fantasmagorii pe care Severina evident că le privea cu circumspecție, ba chiar cu o anumită doză de umor dar care îi flutau acele speranțe adormite ce zac în sufletul oricărei tinere intrate de curând în viermuiala vieții adevărate.

Odată, când s-a întors de la serviciu, nu se știe ce i-a venit mătușii Renegata că zice fiule, nu vrei să te citească puțin în drojdie, că până astăzi nimeni n-a umblat la viitorul tău? Ideea i s-a părut trăsănită dar după ce l-a tot pisat la cap că hai, că n-o să te mănânce baba, a cedat, era o joacă de copii, la drept vorbind. Ritualul preliminar al operației, oficiat cu tot dichisul de mătușă, cuprindea mișcări abile ale ceștii privită din diverse unghiuri, însoțite de pase și gesturi abracadabrante, de exclamații de uimire abia reținute, de clătănări din cap cu înțelesuri și țâțâieli nedumerite. După un timp, în care s-a tot scâlămbăiat în fel și chip, mătușa a căpătat o mină gravă. Nu e bine fiule, a zis, ce văz acilea nu e deloc bine. A mai privit o dată ceașca, încruntată, și a așezat-o cu fundul în sus pe tavă. Cred că e cazul s-o spălăm. Sau mai degrabă să o spargem. Nu trebuie ținut așa ceva în casă.

Scena, jucată cu talent de Renegata, poate și cu sinceritate, îl amuza grozav dar adevărul e că nu-i venea prea bine ce auzise. Ce naiba deslușise mătușe-sa în drojdie care să-i sugereze un scenariu atât de sumbru, de terifiant? I-a spus până la urmă să lase naiba mutra secretoasă și să-i dezvăluie ce văzuse în ceașcă dar Renegata nu și nu, că-i pare rău că se băgase în treaba asta, e vina ei că insistase ca prostuța să-i ghicească și alte imbrobodeli vrăjitoarești ca până la sfârșit, considerând, probabil, că-l perpelise îndeajuns, i-a spus că în fundul ceștii se cuibărise o fiară înfricoșătoare cu coarne, colți ascuțiți și trei copite îndoite, orientată cu fața spre o cruce, ceea ce arată fără greș că în curând vei trece printr-o mare încercare, una din ălea de nu se știe cum o s-o scoți la capăt, că nu se arată aici, în drojdie. Pe urmă ar mai fi și încurcătura cu o damă blondă, slăbănoagă, tinerică după cum apare, posesivă, acoperită cu giuvaericele din cap până-n picioare, dar astea-căcâțșuri pe lângă ce zisei înainte.

În cameră se așternuse o liniște curată, de vecernie. Mai dă-mi o votcă, a zis bombănit mătușa Renegata, fir-ar a dracului de viață împutită.

De afară se auzea lătratul jalnic al Natașei, cățeaua secretarului cu propaganda al Combinatului. Închide dracu geamul, i-a poruncit Ionuț neveste-si.

Constantin MATEESCU

TEMERI

Când mă dezbrac în fața ochiului
Mă cuprind tot felul de temeri:
Teama de mortul matur
Ascuns de-o vreme în mine
Sub grimase de lux,
Teama de toate limbile moarte
În care vocea mea e prizonieră
De dimineața până seara,
Teama de copilul mort
Uitat în satul de pe dealuri
Abonat la ziarul cu greieri,
Teama de copacii morți în picioare
Din pădurile împinse brutal
La marginea amintirii,
Teama de apa moartă
În care am vrea uneori
Să ne limpezim chipul osificat,
Teama de pietrele cu care mă jucam
Condamnate la moarte
În carierele veacului,
Teama de morții din vis
Și din toate poveștile făcute țândări
Sub marșul de-asfalt
Și mai ales teama
Că silabele acestei rugăciuni
Sunt tot o formă de moarte
Un fel de coșciug de silabe
Ce nu se primește.

STRATEGII

De-o parte strategiile mărului
Cu miezul expus totdeauna la exterior
Scos la vedere,
De cealaltă parte
Înverșunarea nucii cu miezul ascuns
Care a inventat cămărilor lemnoase
Și verbul a tănuu.
Pentru unii e suficient
Să mângâie blând materia
Și cresc ierburi exotice
Mări în care să se resoarbă
Curg liniști atât de moi
Se ivesc golfuri calme
Corturi de miresme.
Pentru alții e nevoie de malaxoare
Ciocane pneumatice
În care să se reforjeze totul.
Un întreg inventar de violențe
Sugrumări, străpungeri, martelări
Pentru ca – iată
Cotlonul acela straniu și nou
Să se lase întrevăzut.

LECTURI

Să-ți implânți privirea
Grea ca o spadă medievală
Până în adâncul lucrurilor.
Să le spargi cuminenția
Sticloasă și colorată
De la suprafață.
Dincolo de mazăga
Timpului de-acum.
Până la miezul acela
Ce nu se lasă citit și rostit
Ce pare
Când plin de foșnete
Gata să se reverse în lume,
Când gol ca pustiul saharei
Pândind cămărilor europiei.
Modest negustor de străluciri
Cu taraba la marginea târgului.
Citind atât de aproximativ
Îndrăgostit anacronic
De pagina plină de semne bizare
Din cartea lui Dionis
În care formele – iată
Își fac de cap.
Vârtejul – suprema ipostază
A materiei.

Viorel CHIRILĂ

Scriitori și teme

Critica dincoace de frontieră

Raportul dintre critică și literatură comportă mai multe interpretări/nuanțe. Trece peste cea mai potrivită și mai uzuală definiție: activitate aplicată la opera literară, pe care o analizează și o valorifică în special sub unghi artistic. Îi întreține longevitatea, cum memorabil spunea Ralea, sau există ca efect al ratării? Pe de altă parte, a proliferat disputa cu privire la (non)creativitatea criticii.

Sunt tomuri întregi care îi susțin valențele creatoare, după cum sunt și destule dezacorduri (critică filologică, gramaticală, factologia). De aici, alternativa dacă pot sau nu criticii să scrie și literatură, numită beletristică. Deși chestiunea pare că s-a clasat, prin existența situațiilor concrete și literatura faptului real, încă răsar destule îndoieli, reminiscențe ale vechii identități literatură-cultură. Se admite totuși că, precum istoria, critica, ocupându-se de literatură, capătă ea însăși valori literare (Formulări ca „poetici și scriitori”, „critici și scriitori” le punem pe seama confuziei terminologice). La calitatea literară a criticii contribuie mulți factori, dintre care să amintim doar individualizarea sensibilă, semnificativă, deschiderea stilistică, propensiunea orală, refuzul prețiozității, chiar ironia și umorul. Așa a început de pe vremea lui Sainte-Beuve, a continuat cu impresionismul (de calitate), cu eseul critic, cu Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu, a treia generație maioreșciană, a patra generație postmaioreșciană, poeticele recente. Și mai de curând, unii au pronunțat chiar cuvântul *criticfiction*. Nu mă pot abține să nu citez trei fragmente din noianul de faimoase texte pe această temă: „Critica încolțește în sânul însuși al poeziei. Una fără alta nu trăiesc” (Francesco de Sanctis); „Imaginația imită, spiritul critic creează” (Oscar Wilde); „Criticul adevărat și cu mândru caracter dă ierbi verdeață. Sinele fără ideea de sine nu are sine. Critica este singura posesiune posibilă, prin contemplare” (Nichita Stănescu).

Memoriile, amintirile, biografiile, reportajul, jurnalele, scrisorile, portretele din publicistică, literatura gnostică au fost trecute în categoria literaturii de frontieră. Dar, cum spun, cele mai noi perspective exclud discriminările de orice fel, iar dincoace de frontieră înseamnă literatură propriu-zisă. Iar criticii buni sunt scriitorii veritabili.

Harul narativ al lui Gabriel Dimisianu există de la început în scrisul critic al autorului și, mai ales, în volumul din 2000, *Lumea criticului*. Acum ele apar într-o carte captivantă cu texte „și evocatoare, și critice”, *Amintiri și portrete literare*, când pune la bătaie memoria voluntară și, de ce nu, involuntară. Sunt amintiri fiindcă ele *selectează* episoade ale faptului real, în timp ce memoriile sunt construcții narative. Ambele se bazează pe interferența literaturii cu autenticul. Cum le stă bine, cele mai multe aduceri-aminte din cartea de față provin din vremuri mai îndepărtate, ale tinereții scriitorului. Student și, apoi, corector, ucenic și responsabil la secția de critică a *Gazetei literare*, e cucerit de scrisul literar: „tocmai încheiasem o nuvelă”; „scriu pe rupe, dar în secret, poezie, proză, visând să devin scriitor”. Fără să renunțe la beletristică, se ocupă asiduă de cititul cărților, până a deveni un critic de seamă, în special de proză.

Da, Gabriel Dimisianu are o reputație de „om cu moravuri blânde”, cum se autocaracterizează T. Vianu în *Trei momente cu Tudor Vianu*. Modest, n-a făcut caz de poziții uneori onorabile în cadrul breslei scriitoricești și al revuisticii. Parcă mai mult îi place penumbra decât bătaia cu pumnul în piept. Nu autocăutarea, reflectarea de experiențe unice constituie farmecul scrisului său, ci pendularea între obiectiv și subiectiv prin care face prezenți omul (personajul) și epoca, reface legăturile cu „spiritul autentic al vieții literare și al adevăratei literaturi”. În strategia sa critică, pe primul loc au stat totdeauna înțelegerea și calmul stilistic. Mai ales acum, în amintiri, unde consemnează prezența vechilor scriitori și avatarurile lor: Sadoveanu, Argezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Camil Petrescu, Vianu, Călinescu, Ralea, Pepessicus, Gala Galaction și alții de mai mică statură din aceeași serie. „Întâlnirile cu acești mari scriitori erau considerate bune prilejuri de a reface legăturile cu spiritul adevărat al vieții literare. În rest, o forțată redacțională și scriitoricească în condiții vitrege. Face și scurte valorizări și găsește cuvinte bune pentru nume uitate ca Ury Benador, Mihail Grama, Georgeta Mircea Cancicov, Marcel Mihaș.

Nici vorbă, Gabriel Dimisianu este un neașteptat de atent observator, povestitor relaxat, fără anecdotică spectaculoasă,

dar prețuitor al celor plini de vivacitate și de contraste, al spiritelor histrionice de felul lui G. Călinescu, Zaharia Stancu, George Ivașcu. La Tudor Vianu îl cucerea umorul fin care îi pigmentează discursul profesoral și-i umaniza erudiția. Le acordă înțelegere și celor, mult mai puțini, care (i-)au pricinuit răutăți. Tonul i se înăsprește numai când îi răsar în „cămările memoriei” unii „clasiți intratabili ai dogmatismului”, „în acel climat de spaime și de mefiențe”, în „epoca abrutizantă, de prăpăd, devastată de cel mai inclement dogmatism...”. Scriitorii devin personaje epice, întâmplările narațiunii, scriitura orală și dialogică. Era de așteptat să-i rețină atenția detaliul pitoresc și întâmplarea savuros-sugestivă. Directorul *României literare*, George Ivașcu („potrivit firii sale explozive și iubitoare de spectacol”) recurge uneori la admonestări de Jupiter Tonans, de om, în definitiv, bun la suflet. Când îl irită pe Roger Câmpănu și-l face să schimbe tactica potolindu-l prietenește. Alt subaltern e calm la mâna șefului: „Ești prea calm, Pascule, prea calm, e bine să fii calm, dar să nu fii moale, auzi, să nu fii moale...”. După modelul „Prietenii lui Camil Petrescu”, tinerii redactori Matei Călinescu, Modest Morariu și Gabriel Dimisianu, puși pe șotii, hotărâsc să înființeze „Asociația admiratorilor Ionescu Morel”, un scriitor anonim care, chipurile, s-ar fi înscris foarte bine „pe linia percepțelor realismului socialist”. Inițiatorii nu pot să-i coopteze pe Nicolae Velea și pe Nichita Stănescu, fiindcă aceștia nu-l citiseră pe Morel. În schimb, îl cuceresc pe Nichita să intre în „Asociația băutorilor de Acidofil” (o varietate de chefir sau de lapte bătut). Pe inițial mohorâtul și izolatul Velea amicii reușesc să-l atragă în escapadele benigne: „Se vede treaba că i-a plăcut pentru că le-a continuat pe cont propriu și în alte companii, dedicându-li-se cu tot mai multă aplicație. Nici vorbă să mai pot ține pasul cu el, și am și renunțat. În schimb, el, odată lansat pe orbită, a continuat cu mult sărg și cu altă anvergură, mai ales după intrarea în lumea literară. Împreună cu Nichita, cu Hagiu, cu Fănuș Neagu însuși, cu Păcă, Tudor George și cu atâția alții, scriitori, pictori, actori, s-a dăruit cu fervoare boemei, care, se știe, începe sărbătorește și sfârșește trist”. Spiritul ludic se însoțește cu momentele dramatice. Voia bună, surdinizată prin firea naratorului, rezultă și din evocările mai tensionate, cum ar fi *Din tinerețea lui Sorin Titel*, *O librărie din Brăila*, *Strada Naipu 20*. Strada cu bizarul nume se afla într-o suburbie îndepărtată a Bucureștilor, la o oră de mers cu tramvaiul și pe jos prin praf, noroaie sau nămeți. Aici au fost nevoiți să se găzduiască, într-o casă-vagon din paianță, de curând însurății Dimisianu, Cezar Baltag și becherii Nichita și Velea. În ciuda vitregiilor locului, se manifesta la propriu predispoziția ludică a lui Nichita, cel mai bun organizator de jocuri competitive. Într-un spațiu de semirusticitate, amicii literari (între ei și Nicolae Breban, Ilie Constantin, Matei Călinescu, Grigore Hagiu) se aventurau pentru discuții nesfârșite, presărate cu libațuni.

Povestitorul martor e un portretist de rang superior, făcând astfel conexiunea cu literatura „de caractere”. Observă „arta seducătorului” Nicolae Manolescu, navetistul de la Câmpina, apoi mult dinamicul critic, cronicar literar captivant, performerul unic în peste treizeci de ani de foileton. Mai observă blajinul Dimisianu și „modelul Iorgulescu”, natură de luptător, „spirit ofensiv și polemic”, „deschizând o dispută, el țintește totdeauna organele vitale ale adversarului, îi caută inima, ce mai încoace și-ncole, neurmărind niciodată mai puțin decât răpunerea lui”. Schițele de portret în mișcare îl definesc perfect pe literat. Cu plăcere, câteva sevențe. Tânărul Sorin Titel atrage atenția „prin nota de exotism al înfățișării: ten alb-străveziu, ochii intens albaștri, păr blond inelat, scund mai degrabă, subțire, un nordic miniaturizat”. Nicolae Velea: „L-am surprins nu o dată trăgând cu ochiul în vreo oglindă și murmurând: «Urât sunt, domnule!». Va fi fost cum spunea, făcut într-adevăr din atâtea disproporții și asimetrii, cu imensul cap montat pe un trunchi nu prea masiv, deși părea mătăhălos, greoi, în toată alcătuirea neșlefuit, «nefinisat...»”; „A doua zi a apărut, într-adevăr. Fănuș Neagu..., o namilă blondă, cu alură izbitoare de rusnac... Mi-a fost simpatic din prima clipă acest vlăjgan guraliv, nu neapărat pentru că risipea cu atâtea ușurință, dar pentru că îmi dădea sentimentul că de nimic nu se temea, că despre orice spunea ce credea...”

Nici vorbă, criticul Gabriel Dimisianu e un *scriitor de mână întâi*.

Constantin Călin, un literatur moralist. Folosesc vocabula „literatur” pentru aroma lui de vechime, care știu că-i place acestui scriitor sobru, îndrăgostit de minunăția cuvintelor spuse și scrise. El însuși așa se declară (cu multă rețineră), deși cărturarii de structură moralistă se dedau discursului extins. S-ar zice că-i un calofil dacă scriitura lui n-ar fi atât de expresivă. Chiar studiile sale „docte”, care se îndârjesc să epuizeze informația, au această dimensiune. *Dosarul Bacovia*, proiectat în trei volume masive (două apărute până acum), are gustul evocării dezvoltate: I. *Eseuri despre om și epocă* (481 p.), II.

O descriere a operei, glose, jurnal (650 p.) Cum s-ar spune, istorie literară ca știință inefabilă și sinteză epică. Așa va fi și *În jurul lui Bacovia* (glose și jurnal, 398 p.). În rest, miscelanea, jurnale, memorial (*Despre șapcă și alte lucruri demodate*, 582 p.), varietăți critice, subiecte, pretexte, zigzaguri (*Gustul vieții*, 492 p.), *Stăpânirea de sine. Miscelaneu, Zigzaguri, Politice* (note și portrete), *Cronici mărunte* (accente și exemple), *Confesiuni, Pretexte, Jurnal*, 670 p.), *Provinciale. Fragmentarium 1975 – 1989*, selecție de jurnal (476 p.) De curând a dat drumul la primul volum *Cărțile din Ziar. Interviu* (716 p.)

S-ar zice că e curată tipicarie din partea mea această notare a paginilor, care indică, precum se vede, dimensiunile pachidermice ale tomurilor. Și că autorul ar fi un grafoman notoriu. Nicidecum, vreau să denunț faptul că supercitorul Constantin Călin, posesor al unui vagon de fișe, spaime bibliotecarilor care nu pot să închidă la timp din cauza întârzierii lui, osândă familiei care trebuie să-i respecte un program ciudat, – vreau deci să spun că autorul scrie extrem de greu. Un scurt autograf îl costă câteva minute bune, de aceea nici nu oferă autografe în public. În fiecare zi și noapte, în afară de satisfacerea bulimiei cititului, scrie în câteva ore câteva fraze (*nihil dies sine linea*). Din corespondență primită, de la nume rezonante, ar putea alcătui mai multe volume de proporții cu care s-a/ne-a obișnuit. Duminică, zi de odihnă, citește texte religioase, nu scrie – e muncă grea, răspunde la telefon, privește la televizor emisiuni speciale și politice. Sugerează că are „gustul vieții”, că deține secretele fenomenului socio-politic, dar, ca și în cazul lui Adrian Marino, te încearcă mirarea de (o)pozițiile sale.

Totuși Constantin Călin scrie remarcabil despre orice subiect, fraza rotunjită, aforistică, construcția riguroasă, respectul pentru cuvânt: „Le cântăresc cu sufletul, cu experiența intelectuală acumulată și le stabilesc caracterele după criteriile mele referitoare la adevăr”. Pentru asemenea înfăptuiri, s-ar cuveni recunoaștere pe măsură, ceea ce nu se întâmplă, mai cu seamă pentru că scriitorul locuiește în Provincie (Bacău), ba chiar îi induce sentimentul marginalizării și, cel mai acut, al eșecului, cum bine reiese din paginile de jurnal *Provinciale. Fragmentarium (1975 – 1989)*. E o chestiune de temperament, anxios („dificultățile firii mele”), dar și de o realitate întristătoare. Ilustrul său consătean, din Udeștii Bucovinei, acad. H. Mihăescu, îi scria în 1982, valabil și astăzi, pus în epigraful jurnalului, că „eu și Domnia Ta rămânem în umbră și cu totul neluați în seamă”. Pentru acele vremuri, cam așa era, totuși acum e vorba de niște nume știute, cel puțin pentru cine trebuie. Și încă scepticul nemântuit mai speră în dreptatea viitorimii.

Am auzit de multe ori calificându-l pe criticul și istoricul literar Constantin Călin, înainte de toate, drept eseist. Se pare că nu-i displace atributul pentru că așa i se recunoaște deopotrivă exactitudinea și libertatea de expresie, cele două însușiri de căpătâi ale marelui eseu. Implicit, valoarea literară. A avut și are dorința de a fi novelist, romancier, dar, sâstisit, ajunge la concluzia că „titlul de scriitor nu mai reprezintă mare lucru”, „nu te scoate din anonim”. A rămas cu „viciul lecturii și cu acela de a da sfaturi altora”. Așa că abandonează genul strict epic în schimbul exercițiilor de „delectare morală”. E de înțeles, moralistul nu scapă de sirenele beletristice, le câștigă de partea lui pe cele memorialistice, eseistice, tot de factură literară, prin firea lui și prin filiera Montaigne, Saint-Simon, Celline, E. Lovinescu (în special aquafortistul), mai de curând Livius Ciocârlie. Și câți alții, și pasiunea livrescă nu-i dă pace.

Mega-Fragmentarium-ul e o cronică, un mozaic al cărui personaj principal, martor și raisonneur este, firește, diaristul. Sunt o puzderie de alte personaje negative, cu numele lor real, ceea ce sporește farmecul și interesul volumului. Centrul majorității însemnărilor e Bacăul, redacția revistei *Ateneu*, în corelație cu viața culturală, politică, didactică, familială. În Capitală, pe atunci, mergea extrem de rar, mai încoace – sistare totală. Câteva ecouri sunt din ziare și reviste. În felul acesta, de unde imagine, numai din cărți?, s-ar întreba un naiv.

Moralistul (fost în acea perioadă redactor șef și șef de rubrică la *Ateneu*, e neiertător (pe hârtie), zice că preferă „imprecația tumultuoasă, expresivă, unei laude sclvisite”. Nu se cruță nici pe sine. Cuvintele rele, zice, nu l-au lăsat nepăsător: „Unele m-au consolat, m-au fortificat, altele m-au ulcerat, m-au deprimat, m-au agitat”. S-a ales cu aprehensiuni, „fobii și depresii”: „atenția mea s-a concentrat pe depistarea amenințărilor, insinuărilor răuvoitoare, criticilor nedrepte, precum și a limbajului dublu, greșelilor de limbă, alunecărilor în grotesc”. Naratorul are „izbucniri de glande”, „animozități persistente”, „nevroză”, e „siderat”, „vlăguit”. *Indignatio versum facit?* Cineva, R., îi face un portret de virulență critică: „Ești rigid, plin de prejudecăți. Un pedagog inefficient, asta ești! (...)”

Constantin TRANDAFIR

(Continuare în pag. 22)

ZIGZAGURI

Jurnal din anii '90 (VIII)

Mirosul și politica

De obicei, pamfletarii lucrează cu impresii vizuale și auditive. Iată însă că Alcibiade, semnatarul „Săptămîinii pe scurt” din „România Mare”, folosește, ca odinioară T. Arghezi, și elemente olfactive în caracterizarea celor pe care îi atacă. Astfel, exemplul cel mai recent (din nr. 69), luîndu-l în peniță pe Stelian Tănase, unul din vicepreședinții Partidului Alianței Civice, zice că-i „un bezmetic cu ochii bulbucați și barba încilcită, din «Voievodul Țiganilor», care emană o duhoare de Grădina Zoologică atunci cînd se oprește apa în Cartierul Băneasa”. Violentă, comparația strîmbă nasul și celor ce nu-s bucureșteni și n-au simțit niciodată în nări o asemenea duhoare. Însă ideea bună pe care ea o trezește e că, de vreme ce oamenii noștri politici au început să se miroase (la propriu și la figurat), avem șanse să asistăm la revelații interesante, deși – se cam știe – adversarii vor fi, aproape totdeauna, niște „sconși”!

De la Eco citire

Ultimul interviu tradus în românește al lui Umberto Eco („Lucașfăru”, nr. 10/1993), cuprinde și aceste reflecții despre lectură: Lectura e „o necesitate biologică a speciei. Nici un ecran, nici o tehnologie nu vor reuși să reprime nevoia unei lecturi tradiționale. În al patrulea capitol din Ulyse, Joyce evoca foarte sugestiv această nevoie. Atunci cînd Leopold se scame, el își citește ziarul, iar ritmul lecturii devine și ritmul sfîcterului. Nu e o chestie anecdotică sau fără importanță. Toată lumea merge la closet cu o carte sau o revistă sub braț. Citim și cu gaura din fund”.

O retragere exemplară

După ce nu demult a renunțat la emisiunea „Apostrophes”, pe care a realizat-o 15 ani, recent Bernard Pivot a anunțat că renunță și la direcția revistei „Lire”, „mensualul cel mai cumpărat și cel mai citit în Europa”, pe care o deține de 18 ani. Despărțirea de echipa redacțională s-a produs de o manieră exemplară. Pivot (58 ani) și-a motivat retragerea cu eleganță caracteristică, spunînd că pasiunea cedînd odată cu vîrsta, „responsabilitatea nu-1 mai motivează ca în trecut”. Postul său va fi ocupat de-acum înainte de Pierre Assouline (40 ani), un specialist în anchete și interviuri literare.

Poetul și „micul comerț”

L-am văzut în zilele friguroase de la mijlocul acestei luni (februarie 1994) zgribulind lîngă puțina marfă pe care o avea de vînzare: cîteva săpunuri de rufe, cîteva „șampoane”, cîteva napolitane etc., nimic deosebit, lucruri ce se găsesc cam peste tot. Cum nu-1 asaltau cumpărătorii, m-am dus să-i fac safteaua. Bucuros că are ocazia să se mai miște, m-a servit prompt. I-am pus, firește, niște întrebări. Probabil din jenă, în prima zi mi-a spus că ține locul cuiva, dar în a doua și a treia a recunoscut că o face pentru sine. Viața îl constrînge să recurgă la acest gen de expediente. Speră însă să găsească ceva stabil. Soarta e cam ironică în cazul său. Poet de real talent (G. Bălăiță și Gheorghe Grigurcu 1-au publicat, însoțindu-i versurile de aprecieri laudative), el a ajuns să se ocupe cu micul comerț, prea puțin lucrativ, în timp ce alții, mai adaptabili la realitățile societății actuale, chiar dintre foștii săi colegi de cenaclu, și-au aranjat posturi comode ori s-au transformat în patroni. După așa-zisa revoluție din decembrie, prins de curent, s-a amestecat în publicistică; nu mai spun de partea lui. S-a înșelat. Nu știu ce gîndește azi, dar presupun că-i destul de dezamăgit de realitatea din jur. Prezența lui în spatele unei mici tarabe constituie un reproș pentru cei ce au fluturat ideea meritocrației și un avertisment pentru naivii care mai cred că s-ar putea trăi, eventual, din literatură. Și totuși i-am cerut un poem pentru un viitor număr al „Sintezelor”. Cine-i acest autor? Gheorghe Chițimiuș. În șapoul de prezentare am să scriu: „Citiți-1 sau, deocamdată, mai bine cumpărați de la el. Îl găsiți în fața magazinului «Spicul»!” E singurul „întreprinzător” căruia, iată, îi fac publicitate.

Moartea unui optimist

În această dimineață va fi condus pe ultimul său drum Florin Gheuca (n. 10 martie 1925, Ciocănești-Suceava; m. 15 iulie 1995, Bacău). Avea în spate aproape cinci decenii de teatru și era cel mai vechi actor al scenei băcăuane, pe care, a slujit-o din 1948 și pînă la încheierea actualei stagiuni. Rar, pentru o categorie profesională obișnuită cu migrația, exemplul său de fidelitate a fost lăudat și recompensat, în 1993, cînd instituția a împlinit 45 de ani. Se identificase cu ea; o iubise și o criticase. Exigența sa lua, nu o dată, forma maliției, întrecînd-o chiar pe cea a cronicarilor profesioniști. Vedeau lucrurile din interior, fără complezență. Era actorul băcăuan cu cele mai

multe lecturi și avea un gust bine precizat. Îl pasiona îndeosebi comedia, gen în care a dat și cîteva adaptări după autori de succes. În ultima vreme era satisfăcut de recordul atins de spectacolul cu *Nebuniile din pat*. Credea că publicul vine la teatru în primul rînd pentru a se amuza. Privea de aceea cu mefiență montările unor piese „prea serioase”, care nu ating decît maximum zece reprezentații și pentru care se face o cheltuială enormă. Era o idee din care nu prea puteai să-1 scoți. La fel gîndea și despre presă: după el, aceasta ar fi trebuit să bine-dispună, zilnic, publicînd glume, anecdote și alte texte care „să descrețească frunțile”. Nu suporta „lehăiala”, articolele prolixе, neaerisite. Dacă ar fi avut mijloace materiale, ar fi editat reviste umoristice. A și făcut o încercare cu „Tiribomba”, care s-a oprit la numărul unu. În afară de umor, iubea „romanul polițist”, fiind, atît într-un domeniu cît și în celălalt, cel mai important colecționar din Bacău și, poate, din țară. „Devoratul revistelor” 1-a ajutat pe actor să supraviețuiască decent în provincie. Alții, poate la fel de talentați, s-au pierdut. El s-a păstrat la un nivel respectabil, interpretînd, pe scenă și în film, numeroase personaje, de la simpli țărani și umili slujbași la intelectuali stilați, care, eventual, puteau să replice într-o franceză impecabilă. Rolul preferat a fost, însă, cel al lui Creangă din piesa lui Mircea Ștefănescu, care corespundea înclinației sale spre jovialitate. Căci, trebuie spus, în ciuda manifestărilor de insatisfacție, nu puține, Florin Gheuca era un optimist, care se bucura de lumea aceasta imperfectă. De altfel, își programase un rest de fericire pentru anii în care teatrul n-ar mai fi existat decît ca amintire. Moartea, care nu cred că 1-a obsedat vreodată, a vrut altfel.

„Provincialul” Mircea Diaconu

Într-un interviu acordat săptămînalului „CNM” [„Curierul Național Magazin”] (nr. 192), actorul Mircea Diaconu, care se definește drept „un provincial”, „mai grav, unul de modă veche”, spune cîteva lucruri de bun-simț, cu valoare pedagogică. Unul se referă la necesitatea de a distinge între derizoriu și esențial. „În aceste vremuri în care asistăm la o americanizare culturală, la o pierdere a identității culturale, e foarte important ca noi să lăsăm copiilor noștri repere culturale mai importante decît casetofoane stereo și haine la modă”. Mircea Diaconu e, se știe, și un bun scriitor de proză. Întrebată ce „gînd frumos” are pentru el, soția sa, actrița Diana Lupescu, a răspuns: „Să scrie literatură. Eu cred în el, și îmi doresc să scrie. Ca temperament, ca mod de a exista, scrisul i se potrivește perfect”. Sper – din simpatie pentru „fabulistul” care „n-a găsit altă rimă”, partener al lui Toma Caragiu – ca aceste îndemnuri idealiste să dea roade.

„A trăi înseamnă a supraviețui”

Cum rezultă din „dosarul” numărului din mai (1996) al revistei „Lire”, în Franța apar tot mai multe cărți consacrate exclusiv bolii și morții, iar succesul lor de librărie e în creștere, ca în cazul romanului *Moartea intimă* de Marie de Hennezel, al cărui tiraj a sărit, în opt luni, de la 12.000 la 240.000 exemplare. Care sînt cauzele acestui fenomen? „Tema descompunerii în sens larg – e de părere un editor – o acompaniază pe aceea a societății, obsesia majoră a acestui sfîrșit de secol”. Un medic, autor al eseului *În intimitatea bolilor*, crede că „epoca (actuală) nu mai ține la secret și cuvîntul bolnavului părăsește sfera intimă pentru domeniul public”. „Boala nu mai e un tabu”, chiar și, mai ales, cancerul și sida. „Hervé Guibert – remarcă responsabilă cu manuscrisele franțuzești de la Editura Laffont – a deschis calea în ceea ce privește sida. *Nopțile sălbatice*, filmul lui Cyril Collard și reclama care i s-a făcut au suscitat o mulțime de povestiri la persoana întii. Sîntem pe punctul de a trece de la autobiografie la ficțiune, de la mărturie la roman. Romane rele care țin mai curînd de terapie. Așteptăm mereu *Muntele magic* (aluzie la celebrul roman al Thomas Mann) al sidei”. Toate aceste noi apariții pun și aprofundează – arată unul din autorii „dosarului” – problema sensului bolii și al morții, „absența lui neputînd duce decît la sinucidere sau nebunie”. E posibil să-1 afli? Încercat și el de boală, Claude Roy (un cunoscut prozator) crede că da, prin descoperirea unui fel de „libertate de spirit”.

În ciuda faptului că au atari subiecte, cîteva din aceste cărți sînt, totuși, întăritoare, transmit un mesaj optimist. Marie de Hennezel demonstrează, de pildă, că „anunțul morții nu înseamnă sfîrșitul vieții, că, din contra, această perioadă îți permite să profiți de momente de o rară intensitate”, iar academicianul Jean-François Deniau, autorul volumului *Atlanticul este deșertul meu*, om extraordinar, de zeci de ori atins de moarte (operații grave, paludism, cancer, crize cardiace, polinevrită etc.), relevă că „a trăi înseamnă a supraviețui”. Mișcător e și exemplul lui Philippe Labro, romancier de succes, care povestește în *Traversarea* propria sa luptă cu moartea, la reanimare, timp de șase săptămîni, și descoperirea cu această tragică ocazie a „osmozei dintre corp și suflet”.

Fără sare

Victor Ciorbea, pe care, privind „Jurnalul” televiziunii, îl văd aproape zilnic, se străduiește din răspuțeri să pară mai isteț decît îi este naturelul. Cu vreo trei săptămîni în urmă,

făcînd cu ochiul cel bun „elitei”, el a băgat într-o declarație de-a sa formula lui Gabriel Liiceanu despre prostie ca „încrămărire în proiect”. Azi, în replica la criticile Opoziției, a dat-o pe umor, reamintînd scena prohabului în care a fost implicat Petre Sălcudeanu, autorul *Bibliotecii din Alexandria*, unul dintre cei patru sau cinci miniștri ai culturii din guvernul Văcăroiu. Dacă ai minte cît de cît, îți trebuie o mare bunăvoință ca să-1 aprobi și să-1 aplauzi. De ce? Pentru că tărăgănatul nostru prim-ministru (ale cărui prestații mă fac să mă gîndesc la un Trahanache tînăr) nu scoate scînteii, fiind la fel de nesărat și cînd filosofează și cînd ride. În limbaj creștin-democratic vorbind, îi lipsește charisma, „darul harului”. Funcționează mai degrabă ca o unealtă, decît ca un om din carne și sînge.

Dincolo de aparențe

Gheorghe Grigurcu, polemist îndelung exersat, mereu interesant, se opune, în ultimul număr din „Jurnalul literar” (1-2, ianuarie 1998), așa-numitului „efect Pleșu”, detectabil mai ales la inșii predispuși să-i admire necondiționat pe „băieții deștepți”. Alura reflexivă, „dilematică”, de un scepticism confortabil, precum și dibăciile retorice de factură mondenă ale fostului „Malraux dimbovițean de tranziție”, actualmente ministru de Externe, fac ca, nu o dată, să i se uite „cealaltă față”, aceea de oportunist „deprins a culege cu dezinvoltură burse, titluri, privilegii”. Dovezile sînt – așa cum arată criticul – „irecuzabile”. De pildă, disidența de la sfîrșitul regimului Ceaușescu (sanționată cu scurtul exil la Tescani) i-a adus lui Andrei Pleșu, după venirea la putere a lui Ion Iliescu, „un maximum de recompensă”, păstrată și reinnoită sub Emil Constantinescu. Lucrul cel mai important sesizat de critic e că „estetizarea” de către autorul volumului *Minima moralia* a compromisului face ca acesta să treacă neperceput de multă lume. „Mereu «în capul bucatelor», (Pleșu) oferă cu mîrinimie o prodigioasă lecție de etică în cheie inversă, a avantajelor ce derivă din oportunism, din versatilitate, din abila adaptare (fără clamări și stridențe, molatecă, mătăsoasă, chiar cu o notă de oțiu oriental) la comandamentele practice ale zilei, într-atît de eclatant ni se înfățișează succesul încorporat în persoana d-sale bonom-softistic-biruitoare, încît obiecțiile sînt, de facto, paralizate. Într-atît de puternic impresionează răsplata permanentizată de care se bucură, încît aceasta funcționează ca antidot al criticii”. Pentru Gheorghe Grigurcu însă (ca și pentru mine, chiar înainte lui, căci Tescanii sînt mai aproape) „inautenticitatea etică” a filosofului Pleșu e cît se poate de evidentă tot atît cît și fularul său roșu, purtat, la fel ca Pierre Rosenberg, directorul Muzeului Louvre, pe deasupra reverelor paltonului.

Accesul la Coran

„Am fost crescută cu Coranul și l-am studiat de la un capăt la celălalt. Noi avem un exemplar foarte frumos în întregime manuscris, care i-a aparținut bunicului. Cînd eram mică, tata ne spunea că, în familiile cultivate, cartea sfîntă trebuia să fie scrisă de mînă. În Ain Bessem, unde ocupam o căsuță abandonată de francezi în 1962, el era închis în bufet. Îl învățam, însă pînă la o vîrstă n-aveam voie să-1 atingem. Apoi n-aveam acces la el decît aceia dintre noi care știau citi perfect și aveau o dicție bună. Însă și așa trebuia să ceri voie. Tata ne făcea un adevărat interogatoriu: «Khalida, ți-ai spălat miinile? – Da. – Bine. – Dar ai mințit azi? – Da. – Atunci tu nu-1 atingi!». Și bunică-mea analfabetă proceda la fel cînd lipsea tata. Pe scurt, a avea acces la Coran era o onoare pe care trebuia s-o meriți și la care țineam.

Povestesc aceasta pentru că, în timpul mării manifestații de nesupunere din mai și iunie 1991, am avut un șoc teribil văzînd copii ce defilau cu textul sacru în mînă și punîndu-l pe trotuar. Pentru mine aceasta constituie gest de impietate”.

De ce am reținut această mărturisire a Khalidei Messaoudi, din „Le Point” (nr. 1176)? Pentru că, nu o dată, și eu cedează la fel ca tatăl scriitoarei algeriene. Cînd vine vorba de Biblie îmi interoghez studentele sau studenții. Îi întreb dacă familiile lor au Cartea Sfîntă, unde o țin, o deschid barem duminicile și de sărbători, ce anume citesc din ea? Cele mai multe dintre răspunsuri îmi confirmă observațiile și presupunerile: unele (unii) n-o au, altele (alții) o au, dar n-au fost educate (educați) cum s-o păstrează și s-o folosească. Le spun ceea ce nu le-au spus părinții, nici profesorii de română și nici popii: a respecta Biblia înseamnă a avea sensibilitate religioasă, morală și axiologică. Dacă o respecti, n-o așezi între cartea de bucate și cutare almanah, nici amestecată cu niscaiva maculatură. Scriptura nu suportă vecinătățile idioate și neglijența. Nu-i îndrituit – scria Montaigne – s-o vezi „mînjită de mîinile oricui, într-o încăperе de bucătărie” (v. „Despre rugăciune”, în *Eseuri*, 1, ed. rom. 1984, p. 382). Locul ei trebuie să fie totuși cît mai accesibil: prima din raft ori prima deasupra teancului cu cărțile cele mai valoroase. Le amintesc, în fine, că importantă e și starea în care te afli cînd o iei în mînă: mîini spălate și suflet adunat.

Constantin CĂLIN

Interviul Acoladei: RADU VANCU

Poezia nu anesteziază suferința, ea e chiar suferința

Nu sunt singur în ocna

Radu Vancu, iată-mă în fața unei pagini albe, gata să aștern cele câteva întrebări menite să arunce (după puterile întrebătorului)

câteva fascicule de lumină către autor. Am o anume stare de neliniște. Cei mai tineri poeți cu care am schimbat vorbe au fost Robert Șerban și Marius Chivu. De data asta, „urcă” înspre Sibiu interesul meu pentru un poet al generației 2000. Cât de important rămâne pentru un poet blazonul apartenenței, al descendenței? Îl acceptă? Îl negi?

Pentru mine, scrisul e un mod de a aparține. De a ține de ceva, și de cineva. Așa încât, scriind (și asta vrea să spună: exact în timp ce scriu), e cu deosebire important pentru mine să știu că, în același timp cu mine, alți câțiva poeți ai generației mele își văd și ei de scrisul lor, în fața monitorului sau a caietului. Că nu sunt singur în ocna. Și că, în galeriile lor, Claudiu Komartin sau Dan Coman sau Ștefan Manasia, sau alți doi-trei mari prieteni ai mei, scot minereu de o puritate la care eu nu pot nici măcar visa. Însă la fel de adevărat e că scrisul te leagă și pe transversala generațiilor – altfel spus, că tot în galeriile apropiate de noi se află și Mircea Ivănescu, și Gellu Naum, și Mariana Marin, și toți ceilalți magnifici care fac ocna & minereurile ei atât de strălucitoare.

Orașul câtorva prieteni

Dacă nu ai fi ajuns poet, ce ar fi însemnat orașul Sibiu pentru Vancu Mihai Radu? În 1989 aveai 12 ani...

Știu și eu? Ar fi fost cu siguranță orașul în care a murit tata, asta nu s-ar fi schimbat (și, dacă nu s-ar fi schimbat asta, e greu de presupus că s-ar fi schimbat în fond ceva). Ar fi fost, de asemenea, orașul câtorva mari prieteni ale mele – și, la rigoare, trăită cum trebuie, poezia poate suplini prietenia, ba chiar este prietenie. O știa deja Aristotel, după cum ne demonstrează Giorgio Agamben într-un eseu eclatant despre noțiunea antică a prieteniei; o știu azi nu doar poezii, dar chiar și criticii literari esențiali, cei care trăiesc poezia la fel de fără rest ca și poezii – mă gândesc, de pildă, la Maurice Blanchot, care și-a intitulat o carte de critică exact așa, *L'Amitié*. Sau la Matei Călinescu – al cărui text numit *Prietenia literară*, dintr-o *România literară* de prin anii '70, găsit întâmplător pe când mă documentam pentru doctorat, n-o să-l uit prea curând.

Azi e Duminica Pildei samariteanului milostiv. Cum se știe, nici levitul, nici preotul nu fac milă celui tâlhărit, ci samariteanul, înstrăinatul este cel care dă ajutor năpăstuitului. Ba promite că îi va purta de grijă și la întoarcerea din drumul care coboară către Ierihon... În lumea universitară al cărei slujbaș ești, este vreo faptă de „bun samaritean” pe care o știi? Cum arată umanierele în bătrânul burg traversat de atâtea „umbre sfinte”?

Sigur că sunt câțiva buni samariteni în micuța lume universitară sibiană, dar n-o să mă apuc să-i periez în public, n-am făcut-o niciodată, n-o să încep acum. Cert e că, cel puțin la Literale sibieni, lucrurile arată foarte bine – sunt coleg de departament cu congenerii Andrei Terian, Dragoș Varga, Rodica Grigore, cu ceva mai vârstnicii Dumitru Chioaru, Gheorghe Manolache și Mirela Ocnic, e realmente reconfortant să lucrezi într-o asemenea echipă. Și chiar mai important mi se pare că tânăra grupare poetică din Sibiu, *Zona nouă*, s-a născut în jurul Facultății (cei mai mulți dintre ei sunt studenți, și acolo se țin întâlnirile de cenaclu) și al revistei *Transilvania* (care a publicat și antologia, și revista grupării – care se cheamă tot *Zona nouă* și e una dintre cele mai vii publicații literare de azi). Tinerii aceștia nici nu mai sunt, de fapt, niște speranțe – ci de-a binelea niște certitudini: primul debutant în volum dintre ei, Anatol Grosu, a luat premiul Eminescu pentru debut; iar a doua debutantă în volum, Krista Szöcs, tocmai a luat premiul Iustin Panța. Ceilalți, prea mulți ca să-i enumer aici (o să-l amintesc doar pe Vlad Pojoga,

redactorul-șef al revistei *Zona nouă*), au luat și ei premii numeroase la festivalurile naționale ale poezilor tineri. Lucrurile arată, așadar, cum nu se poate mai bine în mica noastră lume sibiană – academică și peri-academică.

„Exerciții la bârnă”

Iată un exercițiu, ca la bârnă: cum îți echilibrezi între opiniile contrare susținute de Alexandru Mușina și Dan Coman? Primul spunea: „Radu Vancu se detașează de plutonul douămiișt”. Celălalt: „Frânghia înflorită – prima carte mare a generației 2000”... Alții au vorbit despre carnavalesc, despre cruzimea, chiar exhibarea sexuală în poezia douămiiștă... Ești la vârsta la care nu se poate să îți lipsească orgoliul de a scrie apăsător, pe față, prezentul poeziei...

Uf, eu cred că amândoi se înșală – Dan Coman a scris el însuși cărți mai bune decât *Frânghia înflorită*, iar de plutonul douămiișt s-au detașat alți șapte-opt poeți înaintea mea, de la Coman și Komartin la Manasia și Dună. Însă nu poți opri poezii, mai ales atunci când îți sunt prieteni, de la cuvinte frumoase. Mai ales pentru coperta a patra.

Omul din carte

Poezii autentice se ghicesc, se descoperă unii prin ceilalți. Se simt, mai bine zis. Claudiu Komartin te vedea în descendența lui Mazilescu și a lui Cristian Popescu. Una dintre experiențele tale limită – teribile – datată 1997, odată trecută în poezie, cât mai păstrează din fiorul tragic inițial? Până unde ajunge biografia să fie chiar... poezie?

Știu, bineînțeles, că a concepe astfel poezia o transformă într-un gen al biograficului. Poate chiar în genul lui ultim. Însă mă consolez cu gândul că înțelegerea asta a poeziei, oricât de naivă ar părea, are, în critica și teoria contemporană, susținători de primă mână. De pildă, în Statele Unite a devenit, cum spun ei, *influential & authoritative* în ultimii zece ani o culegere de studii intitulată *After Confession. Poetry as Autobiography*, îngrijită de Kate Sontag și David Graham, în care critici de autoritate tratează poezia ca pe un gen al (auto)biograficului (ba chiar și poezii de primă mână – dacă n-ar fi să amintesc decât pe Billy Collins, Louise Glück și Adrienne Rich). Apoi, în ceea ce privește Europa, o asemenea înțelegere a poeziei ar putea fi lesne derivată din teoriile & dezvoltările lui Jérôme Meizoz asupra conceptului de „postură” a autorului, în care biograficul revine în forță în chiar centrul discursului literar. În fine, în critica recentă de la noi o astfel de poziție, oarecum singulară, ce-i drept, pare a o avea Antonio Patraș – care, în studiile lui, edifică „teorii ale personalității” criticilor pe care-i discută (deocamdată, Ibrăileanu și Lovinescu), și de altfel mărturisește pe șleau, într-un volum programatic intitulat *Literatură și biografie. În căutarea omului din carte*: „Caut mereu omul din spatele textului, biografia în operă. (...) Înclin să consider literatura drept o expresie secundară, și nu întotdeauna necesară, a personalității, care abia în viață tinde să se manifeste în toată splendoarea”. Și-mi convine, mărturisesc, de minune această înțelegere a poeziei: fiindcă, pe cât se poate constata sociologic, în vremurile acestea în care privatul e din ce în ce mai mult diminuat în defavoarea publicului sunt din ce în ce mai citite genurile acestea ale biograficului care salvează arhipelaguri ale vieții private: jurnalele, memoriile, corespondența, confesiunile – și, sper, poezia.

O poveste... nepovestită

Ai vorbit nu doar o dată despre Mircea Ivănescu. Un audiobook editat recent de Casa Radio a rememorat câteva înregistrări de poezie de acum vreo patruzeci de ani. Mă leagă, altfel nu se putea, ceva statornic, atipic, de poetul care locuia atunci în vecinătatea cartierului meu. În afară de Cistelec, care a scris o prezentare în Familia, nu am văzut vreo față literară gata să asculte destinsă, fără inhibiții, vocea monotonă care restituie cu delicatețe câte ceva din fiorul poeziei. Ai putea să spui o poveste nemaiauzită despre Mircea Ivănescu?

Stăteam amândoi în camera cu bibliotecă, el lungit pe pat, eu pe scaun, nu mai rețin ce-mi povestea; s-a oprit

NICOLAE FLORESCU

Nicolae Florescu la redacția Jurnalului literar

S-a stins din viață criticul și istoricul literar Nicolae Florescu (născut la 12 octombrie 1942, în București). Absolvent al Facultății de Filologie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași (1966), a debutat publicistic din vremea studenției, la „Iașul literar” (1962). A fost redactor la Radiodifuziunea Română (1966-1970), secretar de redacție și redactor-șef adjunct la revista „Manuscriptum” (1971-1980), apoi redactor-șef la „Revista de istorie și teorie literară” (1983-1991), iar din 1990 la „Jurnalul literar”. Începând din 1983, cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. A colaborat mai intens la „Iașul literar”, „Astra”, „Manuscriptum”, „Revista de istorie și teorie literară” și „Jurnalul literar”. Încă de la apariția ei, a fost prezent număr de număr în revista „Acolada”, susținând rubrica „Reevaluări”.

Dumnezeu să-l odihnească!

deodată, am crezut că-și pierduse suflul și am așteptat să-și revină, dar spre nedumerirea mea tăcea prelungit. I-am auzit respirația egală: adormise. Am rămas ținut pe scaun și mi-am zis să aștept. S-a trezit la fel de brusc, a reînceput să vorbească prin întuneric, tare și pe ton de ceartă, cum nu-l auzisem niciodată. Uitase de prezența mea și se certa – ei, da, se certa cu Dumnezeu, el, care trata întotdeauna Subiectul ăsta cu o mefiență binevoitoare și vag ironică. Kantian convins, știa că metafizica nu e o problemă de cunoaștere, așa încât orice desfășurare demonstrativă la Subiect i se părea complet inutilă. Se dovedea acum, însă, un credincios – de vreme ce striga către El, vibrând de suferință ca un pian lovit prea tare: „De ce nu mă iei? De ce, dacă mă iubești, nu mă iei odată, cât crezi că pot să stau eu aici fără ea?” Doamna Stela murise cam de un an. „Cât poți să mă mai lași aici, cât poate să mă dureze?” Încăleșm pe scaun, nici nu mai respiram, mă rugam să adoarmă și să plec, să nu știe că l-am văzut în starea aia. Însă ceva l-a făcut să mă simtă – a întors deodată capul spre mine și, dacă înainte îi simțisem până în măduvă plânsul, acum i-am simțit până în meninge spaima. „Cine-i acolo?”, a murmurat. „Sunt eu, Radu, domnule Ivănescu”, am spus pierit. A tăcut o vreme, respirând cu noduri, iar după ce s-a adunat s-a burzuluiit la mine cum n-a mai făcut-o, și n-avea s-o mai facă, niciodată. Apoi, firește, s-a purtat ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, și nici unul dintre noi n-a mai adus vorba despre asta. Atunci am înțeles că, cu toată suprafața relaxată a poemului ivănescian, textele lui sunt varianta diurnă a aceluia plâns și a acelei spaima. Tot ce a dat substanța marilor urlete și marilor zbateri e acolo, învelit în vultele acelea ample așa cum se învelesc obiectele fragile și prețioase ca să nu se spargă la o mânăuire inabilă. Poezia nu anesteziază suferința, ea e chiar suferința – extrasă gram cu gram din corp, externalizată poem cu poem, în doze infime dar letale, pentru ca cel ce suferă să poată funcționa. Pentru ca plânsul și spaima să-l viziteze numai noaptea, în singurătate, iar animalul social diurn să-și poată face mai departe numărul. Iar celui care se apucă de scris îi trebuie același tip de curaj ca și toxicomanului care se duce la dezintoxicare.

Interviu realizat de

Lucia NEGOIȚĂ

Pe scurt

Un matur care vizitează Disneyland-ul

NICOLAE BALOTĂ. Tânărul Nicolae Balotă (cel din paginile de jurnal) ne devine uneori antipatic, din cauza unui fel de voluptate amorală cu care se dedă lecturii. El pare adâncit în citirea fiecărei cărți ca o albină în floarea din care suge nectarul.

Femeile care i se perindă prin locuință nu reușesc să-l smulgă din această imobilitate extatică și să se impună ca oameni cu conștiință. Rămân partenere efemere într-un joc care procură plăceri inferioare celor oferite de lectură.

ION IOANID. La un moment dat, când trec în convoi printr-un sat, împinși și admonestați de gardieni, deținuților politici evocați de Ion Ioanid li se face un dar extraordinar: femeile din sat, care îi privesc de la porțile caselor, le aruncă, spontan, câteva mere. Așa cum buzele lor uscate se bucură simțind atingerea mărunții proaspăt, așa se bucură sufletul lui Ion Ioanid, însetat de dragoste, primind această dovadă de solidaritate umană.

ALEXANDRU PALEOLOGU. Ce trebuie să-l socotim pe Alexandru Paleologu? Critic literar? Istoric literar? Eseist? Filosof al culturii? Moralist? Memorialist? Orice clasificare devine în cazul lui meschină și inoperantă. Nu ne putem imagina, decât cu o senzație de jenă, o carte de vizită pe care ar scrie, să zicem: „Alexandru Paleologu – eseist” (de altfel, nici titlul mult mai impunător de „ambasador al României în Franța” nu s-a dovedit a fi pe măsura personajului, care l-a schimbat cu acela derizoriu-princiar de „ambasador al golanilor”). Dacă ar trebui neapărat să optăm, am putea să-l

considerăm pe Alexandru Paleologu critic literar, cu mențiunea: în varianta în care s-a configurat această îndeletnicire, ca o formă de supraviețuire spirituală, în timpul lui Ceaușescu.

ADRIAN CIOROIANU. Adrian Cioroianu este un răsfățat al soartei, un Adonis al lumii universitare, al diplomației și al publicisticii. Strălucit profesor de istorie, autor al unor captivante cărți despre culisele vieții politice internaționale, a fost, după cum se știe, și Ministru de Externe al României. Intelligent, informat și mai frumos decât Brad Pitt, le cucerea de la primele fraze pe doamnele de fier din conducerea altor țări. Romanul său *Adulter cu smochine și pescăruși*, alert, exuberant, de un cosmopolitism dezinvolt este expresia acestei naturi fericite.

OANA ORLEA. Autoarea are o distanță critică față de societatea românească de după război, căreia îi divulgă excesul de volubilitate. Observația sa vizează, în mod subtil, esența însăși a regimului comunist, care este înainte de orice altceva o construcție de cuvinte, cu o funcție de spălare a creierelor.

GEO BOGZA. Înalt și perfect vertical, ca arborele pe care l-a transformat într-un simbol heraldic, Geo Bogza părea un intrus în Bucureștiul colorat, cuprins de o veșnică agitație. Întotdeauna mi l-am închipuit ca pe un matur care vizitează Disneyland-ul. Hotelul Athénée Palace, Sala Palatului, Biserica Amzei îi ajungeau până la brâu. Și dacă din când în când fața lui ascuțită, cu ochi scrutători și cu sprâncene stufoase, de forma unor accente circumflexe, se apleca spre pământ era numai pentru că acolo se afla vreun semen care merita privit cu luare aminte.

VIRGIL TEODORESCU. În stilul său tactic-cosmonoton, Virgil Teodorescu a îndeplinit misiunea unui suprarealist, realizând prin poezia sa o critică a poeziei de până la el. Ca niște malaxoare de perfecțiune monstruoasă, textele

pe care le-a publicat de-a lungul timpului produc o dezagregare lentă și sigură a simbolisticii tradiționale.

AL. PIRU. Deși comentariile sale critice sunt convenționale și, într-un anumit sens, dezamăgitoare, deoarece nu sugerează nimic din misterul creației, te impresionează plăcut, asigurându-te că literatura *are locul ei*, prozaică și stabil, printre celelalte îndeletniciri omenești. Datorită proprietății ireproșabile a termenilor, datorită siguranței cu care sunt numite caracteristicile elementare – de multă vreme ignorate sau subînțelese de către critica „subtilă” – ale operelor literare, datorită unei perfecte inginerii a spațiului tipografic, ai în timpul lecturii senzația că, în sfârșit, dintr-o realitate vapoasă, evanescentă, literatura devine o realitate certă, oricând verificabilă.

GEO DUMITRESCU. Aproape toate textele lui Geo Dumitrescu sunt discursive și se bazează pe construcții sintactice cu „în definitiv”, „fapt este că”, „așadar”, „cu toate că” și așa mai departe, ca o argumentație avocățască. Această structură logică și prozaică coboară lirismul până aproape de gradul zero, făcând poezia confundabilă cu proza. După ce Eminescu sau Blaga ne-au vrăjit, dar ne-au și intimidat cu o muzică siderală, este într-un fel eliberator să auzim brusc rumoarea vieții de fiecare zi. Efectul poeziei lui Geo Dumitrescu ține o clipă, și anume exact atât cât se produce relativizarea unor valori absolutizate în conștiința publică.

HERTA MÜLLER. Herta Müller are întotdeauna dreptate, chiar și când este de o exigență morală dusă până la absurd (așa cum are dreptate „muma lui Ștefan cel Mare”, din poezia lui Bolintineanu, când nu-și lasă fiul învins de turci să se refugieze în cetate și îl trimite înapoi la luptă).

Alex. ȘTEFĂNESCU

Proză

Oamenii-umbre

Se trezesc de foarte dimineață, se îmbracă pe întuneric, fără zgomot, să nu își trezească soțiile, soții sau copiii, își dau sumar cu un căuș de apă pe față și merg în stațiile de autobuze care abia au plecat de la capăt de linie. Urcă greoi cu ochii după un loc liber, se așează cu repeziciune și moțâie oboșiți până la coborâre. Se apucă de muncă cu sentimentul că munca e inutilă dar o fac de sila șefului care îi presează toată ziua să lucreze bine și repede, lucrează absenți cu gândul la datoriile de la bloc, la școala copiilor, la pantofii rupți și la ziua de mâine. Ziua trece greu ca o zi din postul Paștelui cu gândul la cozonați și friptură de miel, colegii sunt absenți și tăcuți, trâncăne câte ceva în răstimpuri egale, în zgomotul strungului, al frezei, în fășăitul măturilor, țâcănitul asurzitor al mașinilor de cusut și malaxoarelor din brutării. O altă zi trecută din viață fără nicio bucurie, fără nicio speranță de mai bine.

Se întorc după-amiază absenți de la muncă în aceleași autobuze ale tăcerii și morții lente a conștiințelor, a luminii vieții și bucuriei de a trăi. Privesc la fel de absenți pe fereastra autobuzelor, dacă îi întrebi ceva nu te aud, le e gândul departe, la aceleași datorii, scumpiri ale mâncării, gazelor și traiului. Privesc lung la aulacii și boschetarii din autobuzele Mercedes care put de îi fac și pe sfinții din cer să se întoarcă cu spatele. S-au obișnuit cu ei, nu îi mai deranjază, își spun în sine lor că sunt la fel ca ei, niște oameni care trăiesc ca să bage în gură, atâta că nu au nicio grijă, îi consideră niște fericți ai sorții pentru că nu au datorii față de nimeni și nu plătesc impozite. Dacă îi privești și le vorbești ceva, îi întrebi despre o stație sau altceva privesc prin tine, sunt atemporal și spațiali, nu sunt în lumea aceasta pe care nu o mai vor și ar dori să se scape de ea....

Cum să mai vrei să trăiești în această lume, își spun în minte, în care buchețele de flori și cadourile trebuie să se strângă la grădinițele și școlile copiilor, ești călcat în picioare pe stradă, poliția prinde infractorul și judecătorul îi dă drumul? Cum poți spera într-o lume mai bună când tot salariul tău de 3-400 de euro se duce pe mâncare?

Fericiți cei săraci cu duhul sau cei care trăiesc în pușcărie, își spune omul-umbră. Nu plătesc statului nimic, nu sunt datori nimănui. Ba mai mult, trebuie să îți asiguri condiții de trai, lumină, căldură, televizor și ziare, bibliotecă și apă curentă. În libertate cât te costă acestea? Cam 1.500 de lei dacă ești singur, dacă mai ai o soție/soț și doi copii cu banii aceștia abia respiri, strângi datorii...

Ce să cauți în parcurile amenajate luxos dacă abia îți târâi picioarele de oboseală și sfârșeală, nu ai bani să iei o gogoasă sau un suc la copii? De ce ai mai citi o carte, să ai iar speranțe, să visezi la o lume mai bună? Nu, totul e în zadar!

Oamenii umbre sunt niște cadavre vii, cadavre ambulante care au materialitate dar nu există. Niște trupuri care se comportă instinctual, reacționează doar la stimulii care privesc strict nevoile de existență: foame, frig, oboseală, întuneric.

Omul-umbră nu există ca individ ori ca persoană, abia în turmă capătă contur, este conturat ca o entitate. Oficial nu există decât în statistici. Este tot viermele Elenei Ceaușescu, boul care trebuie să cadă pe brazdă ucis de istov. El este prostul care trebuie să plătească fițele boarferelor și hoților din fotoliile Parlamentului, extravagantele miniștrilor, incompetența politicienilor, nepriceperea și lacomia lor de a fura până când cetățeanul este în pragul leșinului.

Omul-umbră nu mai are demnitate. Omul-umbră nu mai are talent, nu mai are har, nu mai are valori, nu mai are repere. Nu mai are nimic și nu mai vrea nimic. Nu mai are discernământ și educație politică, simț civic și pasiune pentru adevăr, dreptate și frumos. Creierul îi este spălat prin metode moderne de intoxicare, diversiune mediatică, furt și sfidare în față, el nu mai vrea dreptate ci ajutor social, șomaj, ajutor la căldură, ajutor de orice fel. E un om gata să cadă pe stradă leșinat; de ce ar vrea dreptate când el are nevoie de perfuzii?

Nu mai deschide o carte, nici măcar pe cele ale fiului care merge la școală, nici nu mai crede că ar ajuta cu ceva cartea când atâția boi sunt pe sticlă, în fotolii la Strassbourg, în partide și în vistierii... Cartea e nocivă, politica îi dă depresii, spectacolele îl scot din sărite. Obsesia burții pline face din omul-umbră un om melancolic și instinctual, reacționează și visează doar la material, imediat, uitând că mâna întinsă înseamnă rușine.

Fără speranță și fără idealuri, fără dorință de a se autodepăși, omul-umbră se transformă încet și sigur în omul bou. Boul de jug care trebuie să mănânce de primăvara până toamna coceni uscați și mucegați de ploii și să are de când mijește prima rază de soare și până în noapte târziu. Un bou pe lângă care stau 5 stăpâni cu bice cu sfârcuri de plumb și îl bat până la sânge!

Neputincios, omul-umbră se uită lung la fiul său când îi spune că va termina liceul, face o facultate, merge în străinătate și rămâne acolo. Nu are ce să îi spună încurajator, tăcerea se așterne peste el ca o piatră peste un fir de iarbă abia răsărit. 30-40 de ani de muncă pentru a îmbătrâni desfigurată de singurătatea copilului plecat peste Ocean, o umbră care se plimbă pe aleile dintre blocurile cenușii cu punga de medicamente în buzunar și bastonul împletit pe lângă trup.

Oamenii-umbre sunt morți din timpul vieții fără să știe. Unii pricep, alții nu. Sunt niște stafii, niște numere în statistici, niște condamnați la o viață fără emoție, fără frumusețe și fără bucurie. Casele lor sunt triste, sunt case de oameni morți,

visele lor sunt vise de oameni morți, imaginile lor sunt ale unor stafii umblătoare.

Trăim într-o țară tristă, copleșită de o tăcere apăsătoare. Nu mai suntem un popor de oameni, ci 19 milioane de umbre. Fiecare umbră își poartă în spate crucea sa pe această golgotă a istoriei portocalii, curvite și deșănțate de acești satiri ai morții și genocidului. Flegma uricioasă și cheală, figura pocită și malversată, acest Satan hăhăie neîncetat peste 19 milioane de umbre ca într-un iad aplecat peste noi.

Dealurile sunt triste fără cântecele fetelor duse să culegă mure, fără doinele ciobanilor care urcă turme în munte, fără ciripitul nevestelor care cară apă de la rău să ude grădini. Peste ogoare cresc mărăcini, ca niște umbre ale lanurilor de porumb de altădată, câte un copac ici colo stă chirchit într-o margine de câmpie de parcă și-ar cere iertare...

În satele vesele altădată de zumzetul oamenilor harnici la câmp sau deal muncind pământul, de cântecele lăutarilor la hora de duminică, domnește o tristețe neînchipuit de sumbră și bolnăvicioasă. La 10 case vezi un țânc privind în tăcere de-a lungul drumului pustiu parcă așteptând ceva, poate pe cineva, poate parintii care lucrează în Spania sau Italia, Germania, Canada și Noua Zeelandă. Furișate pe poteci lăturalnice, umbre răzlețe de babe și moși clatină ierburile crescute pe garduri de trecerea timpului și lipsa mâinii omului tânăr.

Umbrele oamenilor de altădată s-au închis în amintirile și poveștile celor care așteaptă, în pragul ros, cu ochii în zare, copilul dus la oraș să îngroașe rândurile oamenilor-umbre care trăiesc să mănânce, cu gândul înfricoșat la Satan, deznădăjduți și amanetați pe viață de bănci, corporații și escroci – puternicii zilei.

O tristețe sumbră și o tăcere de convoi mortuar acoperă o Românie vândută oricui a vrut ca să care din ea peste graniță ce a mai fost de cărat și furat. Oamenii-umbre stau cerniți în casele lor de ciment triste pe care le plătesc 30 sau 40 de ani și ne privesc pe ferestre neputincioși. Pare că Dumnezeu și-a întors fața de la oamenii noștri, a lăsat pe Satan să hăhăie și să îi transforme în umbre.

Oamenii-umbre revin la viață numai primind lumina împărțășaniei în prag de mânie. Ei trebuie întâi să facă 3 cruci și să aștepte cântatul cocoșilor în pragul plin de flori de primăvară, când Necuratul o să dispară înfricoșat de lumina credinței care încet-încet luminează poporul.

Alensis DeNobilis

ITINERARIILE PLASTICE

Lumea de Dincolo...

Unul dintre importanții fizicieni contemporani, polonezul Nikodem Poplawski, profesor la Universitatea Indiana, susține, pe urmele lui Lee Smolin, că Universul în care ne găsim, nu numai că nu este singurul, dar se mai află și într-o misterioasă stare de comunicare cu cel paralel. Ceea ce separă cele două Universuri, perfect unitare și coerente în ele însele, este un

fel de zonă opacă, de izolat cosmic care, la nivel micro, face insesizabil paralelismul, însă, la nivel macro, comunicarea devine posibilă printr-o anumită fisurare a planului de separație, prin care cele două agregări paralele își absorb și își transmit, reciproc, materie și energie. Asemenea fisuri ar fi găurile negre, stele colapsate într-unul dintre Universuri, din pricina epuizării capacității de combustie și a enormei forțe gravitaționale consecutive, ce vor renaște, însă, în Universul paralel, ca stele tinere. Acestea sînt alimentate cu întreaga energie absorbită și eșapată, ca prin gîtul unei clepsidre, de cele prăbușite în sine.

Aducînd această imagine macro, imposibil de înțeles altfel decît ca o construcție mentală, ca o abstracțiune filosofică, la scara percepțiilor noastre omenești, ceea ce rezultă este un fel de proiect scenografic, de machetă ciudată pentru actorii unei existențe ficționale.

Gheorghe Mosorescu, parcă anume spre a nu lăsa lumea doar la dispoziția fizicienilor, este chiar scenograf și anume la Teatrul din Brăila. Ca orice scenograf, el folosește spații, planuri, volume și o întreagă imaginație artistică pentru a crea universuri ficționale. El știe, mai bine decît oricine, că

comunică, fac schimb de substanță și de energie, transferîndu-și, reciproc, forța de combustie.

Privite bidimensional, prin convențiile și prin codurile picturii, această polaritate, aceste universuri paralele, aparent reduce la nivelul simplu al imaginii, devin, pe nesimțite, calea ce acces către problematica majoră și gravă e existenței înseși. Prin fisura cortinei, prin fanta pe care prelată sfișiată o dezvăluie cu o anumită pudoare, se întrezărește multidimensionalitatea Lumii, a Existenței, a Universului paralel, acela din planul îndepărtat. Privitorul de dincoace, din fața pinzei creatoare de iluzii sau din fața iluziei unei pinze sfișiate, vede Dincolo, în transparentă, pămînt și apă, aer și foc, lumină și întuneric, păduri și păsări, simboluri cristice și morții de sub pămînt, albul orbitor și semnul minimal, germenul dens al unui posibil Big-Bang, pînă ce, ca într-un scenariu halucinant și mistic, își

Cândva după ziua a șasea

întîlnește propriii ochi, țintindu-l simetric, din aceeași nevoie irepresibilă de a vedea, de a cunoaște și, mai ales, de a recunoaște!

IHTION III 2013

elementul care separă universul imediat, acela care ține de existența noastră nemijlocită, aceea din sală, de celălalt univers, cel paralel și ficțional, cel de pe scenă, este un obturator misterios, un zid mobil și vălurit, ca apa, pe numele lui – cortină. Prin penetrarea acestei opacități, prin magia găurii negre, care este scena, cele două Universuri paralele

Două Universuri paralele, două lumi față în față, două moduri de a visa, borgesian, nesfîrșita lume din vis... lumea noastră, lumea celorlalți, lumea de aici, Lumea de Dincolo...

Pavel ȘUȘARĂ

Tematică și bibliografie

Melancolii

De la umorile negre ale vechilor greci la pasabilul *spleen*, melancolia însoțește, mai discret sau mai apăsător, viața literaturii. Ceva mai puțin dispuse să se ia în serios, personajele literelor noastre nu sunt, de obicei, mari melancolici. Afecțiunea, între molimă și bon-ton, le dă, îndeosebi, bătaia de cap poezilor. Așadar, trei poezii.

Prima este eminesciană *Melancolie*. Departate de tristețile confuze, de stările amestecate, de toamnă, pe care le găsim, altminteri, în poezia lui, *Melancolie* e o țesătură fără ieșire, care închide viața într-un cocon de frumusețe străină, abateri și resemnare. Cu un început grandios, solemnul *Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă*, cu sonorile lui arhaice,

metalice, dar iluzorii, și cu un sfârșit de abandon comun, acoperind, cu o constatare paradoxal-prozaică, o întreagă filosofie: „Parc-am murit de mult.” Nu este o indispoziție trecătoare, deși întîlnim elemente dintr-o toamnă concretă, de an cu an: greierele și cariul, care trec din planul zidirii în paragină, o lume prăbușită grotesc, fantastic, mișcător, în soarta bietului om copleșit de angoase acumulate, părăsit de orice elan. Este o înstrăinare care dă seama de o transformare greu de înțeles și încă mai greu de acceptat. Ceea ce era viață, rodire, căldură de vară trece, nici nu știi când, într-un vid ploios care te sleiește, întocmai cum lipsa folosinței părăginește clădirile altădată utile. Să crezi în reluarea ciclului, în revenirea primăverii? Nicidecum.

Ceva mai gospodăresc-așezată e *Melancolia* lui Arghezi. Prilejul aleanului e întîlnirea cu o damă care poate fi, la urma urmelor, oricine. Ecouri din refrenul *cri, cri, cri, toamnă gri/ Nu credeam c-ai să mai vii* trec prin această nehotărâre cu mai multe înțelesuri. E zvon de toamnă, e zvon de moarte, mai mult decît de iubire, ceea ce i se pare a vrea și-a nu mai vrea unui om care așteaptă? Precizia, venind dintr-un anume tipic, e întrutotul înșelătoare. Cine pe cine cheamă, și de ce neliniștește confirmarea unei așteptări, de altfel, bine sorocite? Trei strofe pline de aluzii nu sunt de ajuns ca să ne răspundă.

În fine, o melancolie refăcută, pusă în vers la umbra unei tradiții, e *Puteam să fiu un dandy brit...*, a lui Șerban Foarță. Dandyii sunt, se știe, profesioniști ai melancoliei. De care prea puțin am avut parte, de aici înclinația spre corespondențe, în culturi mai melancolice. Firește, concluzia nu ține partea evadărilor, aducându-și victima vremurilor înapoi la locul ei. Însă portretul închipuit, ilustrând melancolia șlefuită și elegantă, nu ca fatalitate, ci ca alegere, poate sta, fără îndoială, în orice antologie a stării: „Romantic, iar nu rococo,/ în ciuda pasului și-a taliei,/ ca Byron, Shelley, Keats & Co./ aș fi fost mirele Italiei/ / prin care, palid musafir/ pe degete de alabastru...”. Un romantism cu prelungire, uzând de simboluri care tulbură autenticitatea și construiesc poza e mediul de incubare al melancoliei. Amestec de grandoare care rănește și de superioritate alene, care derobează și face ființa să se delase, suferință-vindecare, iată rețeta melancoliei. Pentru uzul poezilor.

Simona VASILACHE

O carte care nu tace și nu uită

Apărută în '86 la Editions du Seuil, sub titlul *Un sosie en cavale* și, în românește, la Cartea Românească în '91, în condiții grafice modeste, fără lector de carte (cine o fi scris nota de pe coperta a patra?), *Perimetrul zero* este o carte care nu tace și nu uită, dar critica a cam tăcut despre ea și a cam uitat-o. Faptul că

Oana Orlea a apărut la *Apostrophe*, emisiunea lui Bernard Pivot, n-a impresionat prea tare. Cărțile „bune tipărite postsocialist au fost ucise prin indiferența cronicarilor și recenzenților, dar și a cititorilor deturnați spre literatură non-fictivă și gazetărie. Construcții ficționare când realitatea dădea buzna în direct? S-au prăbușit, atunci, peste noi ziarele lui Cristoiu și reporterii de la fața locului. Fostul cititor instruit, avizat, versat să decripteze „șopârle” cu substrat politic anti-comunist a fost ademenit de ce se întâmpla efectiv, nu de ce se întâmpla în roman. Ce să-l mai preocupe faptul artistic, când faptul brut năvălea noaptea până-n zori, prin transmisiile TVRI-ului?

S-a mai reiterat și teoria de import (fictiv = imaginar *versus* non-fictiv), cum că realitatea, fapt demonstrat cu *sânge rece* de Truman Capote, ar întrece imaginația de scriitor. Ce mai umblați cu a fost posibil să se petreacă dacă mass-media vă informează prompt ce se petrece, *circul nostru vă prezintă* realitatea de fapt, nudă? Chit că ficționarii s-au vrut scriitori la ziar, iar gazetarii au trecut la fabulație, cum a fost găina născătoare de pui vii. De la acest dezinteres (cultivat!) pentru literatura ficționară s-a ajuns la afirmația că nu există scriitori români în viață sau că nu există deloc; chiar lângă ușa decanului Facultății de Litere a Universității „Cuza” se lăfăia afișul unui concurs cu titlul: „Literatura e cacealma! Literatura s-a zis cu ea!”. Librăriile s-au golit, tarabele cu literatură de consum s-au înmulțit. Pavel Coruț a ajuns repede la milioane de cărți vândute / consumate.

Năucii de explozia știrilor (lunetiștii erau, în fapt, știriști diriguitori de opinie), cititorii și-au spus, pesemne, că realitatea produce destulă „literatură”, cea reală fiind depreciată. Tehnica epică de excepție? Ba tehnica video. Eroarea-i veche. Și-mi amintesc de optimistul Alecsandri, increzător că „mașina stenografică de buzunar” ar fi în stare să-i producă... „o bibliotecă” plină de schițe și portrete, de jurnale și de memorii. Ce să mai și scrii, eventual cu pixul, când există reportofon și aparat de filmat?

Numai că o prozatoare ca Oana Orlea transfigurează artistic realitatea, *Perimetrul zero* fiind totodată docu-roman. Kutu „are păreri despre toate și te miri ce”, iar Mult-Iubita e cea mai urâtă de întreaga populație a țării. Cine s-ar îndoi ce cuplu e vizat, ce regim și din ce țară?

Precizia construcției epice, dar și a cuvântului e marca Orlea. Deși a plecat în Franța în '80, știe în detaliu ce s-a întâmplat în întunecatul deceniu. Faptele, evenimentele, ideile genocidale ale dictatorului sunt autentice, ușor identificabile. Ca distrugerea vechiului oraș, devenit „ținut al molozului”, nesăbuita demolare a cartierului Uranus, supranumit de locuitorii înnebuniți de neputință, care nici scrâșnete, nici lacrimi nu mai aveau, Cartierul Hiroshima. *Perimetrul zero*, al nomenclaturii, e și el perfect identificabil în zona verde a Primăverii, unde pătrunde ca un avertisment praful demolării sălbătice.

Nu lipsește nimic din documentarea Oanei Orlea privind hidoșii ani '80-'90: nici trandafirii de hârtie agitați de manifestații scandând cu de-a sila lozinci socialiste, nici perna pe telefon, din teama de microfoane, nici agenții Secu în civil împânzind străzile, nici mișcarea gurii lui Kutu (o urmăream cu sonorul televizorului închis, îi luam sunetul; oricum, își pierdea vocea, urlându-și interminabilele discursuri mobilizatoare), nici crizele de furie ale Mult-Iubitei (se presupune că i se repartizase rolul de paratrăsnet, s-o urască poporul mai tare decât pe Kutu), nici periodicele zvonuri că el, că ea ar fi pe moarte. Doar visul nostru comun, care ne unea în cuget și-n simțire, era uciderea cuplului. Și, peste toate, caleașca primitivă cu 6 cai, a reginei.

Ca fiică a lui Băzu Cantacuzino, liceana Maria Ioana a fost arestată la 16 ani („Ia-ți boarfele și mișcă!”), trecută, pentru „reeducare” comunistă, prin infernul pușcărilor politice. Eliberată cu greu, la insistențele bunicii Maruca, soția lui George Enescu, a terminat liceul la Fără

Frecvență, n-a fost chip altfel. A fost ajutoare de sudor pe șantiere, taxatoare pe autobuzele interregionale numite „rate”, șamponieră la cooperativa Higiena. A debutat în '66 în „Cronica” lui Corneliu Ștefanache, sub numele literar Oana Orlea.

Oroarea sistemului, mizeria morală infuzată de Securitate o descrie în *Perimetrul zero* prin destinul unei sosii a Mult-Iubitei. Când dactilografei Leontina i se descoperă trăsături asemănătoare cu ale primei tovarășe a țării, devine pradă, e prinsă în capcană, material și moral. În România socialistă erai ori *vânat* ori *vânător* (citiți: activist-securist). Leontina parcursese un ciclu de concedieri – angajări. L-am parcurs și eu, te aduce la disperare, știi ce spun. Kutu și Mult-Iubita propuneau întregii populații rolul de victimă. Așadar, victima e supusă unui „curs de formare intensivă”, în fapt de - formare, ca să fie aidoma Mult-Iubitei, să aibă ținuta ei, dicția ei. Cedează, dar cedarea are grave și definitive consecințe. Acceptă să zâmbească în felul Mult-Iubitei, să salute poporul ca ea, cu o fluturare mică de mână; ca ea învață să mângâie o vacă între coarne sau un obraz de pionier. Exersează mersul Mult-Iubitei, cu umerii lăsați. Pantofii Leontinei încep să aibă „vârfuluri întoarse spre înăuntru” ca ai Mult-Iubitei, părul nu mai e al ei, nici gesturile, nici culoarea rujului. E forțată să devină un fel de figură – copie în ceară, din ce în ce mai puțin vie. Nu mai este ea însăși și o știe, cum o știe și Marc, fiul (ii era greață: „seara venea să mă sărute cu gura Mult-Iubitei”), care se decide să intre și el în jocul de-a vânătoarea de oameni și se deprinde să-și toarne mama supraveghetorilor. Delațiunea e profitabilă: opțiune avantajul de a se folosi de piscină.

„Se țineau unii după alții să se dea în gât”, observă copilul. Provocare, suspiciune, pândă. Urmăriți să urmărească, lipsiți cu toții de etică și nedemni. Cei care încearcă să păstreze o *minima moralia* sunt eliminați brutal.

„Realitatea înseamnă frică.” Într-o lume plină de securiști în haine stas peste burțile bombate, de cârțițe (agenți dubli), frica generalizată indusă de „organe” și devenită cronică e „bună”: protejează insul. În prima fază, frica vânatului luat în cătare, apoi frica vânatului conștient că nu mai are cum să scape. Leontina înțelege că în acest joc crud și deloc inocent va fi ucisă, dar nu știe când. Personajul Oanei Orlea (ea însăși victimă) se află în laț, dar nu vrea să fie victimă perfectă: nepăsătoare, inconștientă, vicioasă, cooperantă. A prins *regula de aur* a Securității: „a confuziei dirijate, a incertitudinii provocate, a suspiciunii întreținute”. Secu i-a distrus relația cu prietenii, cu tatăl copilului ei. Solidaritate cu cine? Cu iubitul disimulator care disimulează? Cu propriul fiu, colaborant de mic? Autoarea a avut curajul (literar) de a anteprezenta cititorilor finalul: că această confruntare inegală e din start pierdută de Leontina; că acceptarea rolului de dublură înseamnă condamnarea pe viață și pe moarte.

Șoferul mașinii prezidențiale are epoleții mai grei decât sosia dictatorului. Există dubluri autentice și dubluri false, o falsă mânăstire cu dubluri, cu stareță falsă, în cizme de ofițer. Science fiction? Ba trai în stat totalitar. Leontina nu știe dacă stă față în față cu Mult-Iubita sau cu altă sosie a Mult-Iubitei. Panglica (roz) de la Muzeul Strămoșului n-o taie Kutu, ci sosia lui Kutu, mă rog, una dintre ele. Așadar, la inaugurarea muzeului sunt prezenți nu Kutu și soața, ci dublurile lor, iar scheletul strămoșului e și el încropit din oase dezgropate și adunate cine știe de pe unde.

Scena e memorabilă, unicat: arheologii au pus la cale descoperirea lui Homo sapiens europensis, „pentru a dovedi lumii întregi că noi suntem întemeietorii Istoriei”, ce mai dealul – valea! Desigur, din „strămoșul” din cuaternar se trage direct Kutu însuși, „fiu și tată al poporului”, cum îl prezintă activistul de tip empatic. Dar „strămoșul” n-are decât jumătate de bazin, câteva oscioare, calota craniană și două femure. „De ce nu-i întreg?” se întreabă sosia lui Kutu, în felul dictatorului. Grotescul situației? Temându-se de microbi, Mult-Iubita s-a lăsat înlocuită de sosia Leontina, Kutu e și el la fel de fals ca scheletul. Poeții, însă, sunt gata să pună de-o odă lui și „strămoșului”. Dar câte fragmente semnificative de realitate socialistă nu se află în *Perimetrul zero*? Ca apologia lui Feștan cel Scurt, ctitorul Mânăstirii Trei Ulmi, unde, la fabrica de covoare din incintă, nu se țese altceva decât chipul lui Kutu – vânător.

Omniputența lui Kutu și a stăpânei Puterii, Mult-Iubita, atinge apogeul cu prilejul exploziei de la complexul petrochimic. „A fost vreo explozie?” urlă Kutu. Și corul, „în unanimitate și fără rezerve”, slobozește un *Nu* prelung, cu 5 u. Echipile de salvare abandonează salvarea ca la un semn. „Cine vorbește de cadavre?” Nimeni. Nici cei patru

ziariști. „Unul dintre ei, un bărbat înalt și gras, totodată și poet oficial al cuplului, sufla ca o balenă alergând după noi”. Supraviețuitorul însângerat e readus la viață grație Mult-Iubitei, în fapt sosiei ei, Leontina, care constată că muncitorul poartă cizme noi, fine, scumpe, de calitate. De unde să aibă așa ceva?

„După două săptămâni, Mult-Iubita în persoană l-a vizitat pe supraviețuitorul nostru la spital. Mai multe zile la rând, aceste imagini ale acestei vizite s-au dat la televizor. Bărbatul culcat în patul cu așternut alb și bine întins și care îi zâmbea Mult-Iubitei nu era același cu cel scos din mormânt. Celălalt poate că și murise după învierea lui. Sau poate face tapiserii la mânăstirea Trei Ulmi. Și se crede Kutu.”

Substituirea rănitului e negată de soțul Leontinei, ales de Secu, dar și de fiul debusolat de propaganda școlară: „Vorbiți aiureli!”, care-și amenință mama: „Dacă te mai aud o singură dată bătându-ți joc de adevăr....”

Și, ca explozia să fie contracarată, Kutu ordonă eliberarea din pușcării a borfașilor. Urmarea? Borfașii invadează orașul, tâlhăresc, violează,ucid, restabilind teroarea fricii de cuțit. Doar Mult-Iubita se exprimase: „M-am săturat de poporul ăsta.” În ianuarie '88, mergând spre București, i-am auzit pe „grățiații” lui Ceaușescu, strigând pe peroane lozinci pro cărmaci. O hoardă de proaspăt „eliberați” s-a năpustit în vagoane și a terorizat tot trenul.

În efortul de a-și păstra cumva echilibrul psihic, Leontina încearcă o primă ieșire – evadare din condiția de captivă. Înainte de a fi întoarsă de vigilenții lucrători operativi „în adăpostul sufocant clădit din tăceri, care îi asigură supraviețuirea”, vede, dincolo de ziduri, cum se întinde peste tot tuia, otrăvicioasa tuie, ca să mascheze demolările (în epoca postdecembrie, se plantează salcâmi japonezi, importați din...China). Vede statuile distruse ori mutate, clădirile de patrimoniu ruinate; câinii, „prost otrăviți”, sunt apoi hingheriți, ca să li se dea drumul iarăși și iarăși pe străzi, pentru a fi prinși din nou, contra alt și alt cost. Starea de lucruri nu seamănă oare cea de acum?

În orașelul demolat nu se mai aud nici plânsete, nici râsete, „gunoiul fricii exaltând miasmele descompunerii”. Leontina nu mai poate să se conformeze ordinului, vrea să se salveze și se salvează evadând, în timpul unei vizite oficiale în străinătate, printr-o spărtură de gard.

„A fugi! Verbul acesta fluid străbătea gândurile, se scurgea printre ele, purtând deșeurile unui vis disperat. Țara se visa în altă parte.” Repet: vi se pare cunoscut? România posmorală își permite să-și arunce peste bord specialiștii tineri. Dar mai există bord? Doar board politic.

Despre *Perimetrul zero* nu vorbește un narator unic. Mărturii diferite o surprind pe Leontina din unghiuri diferite, în oglinzi paralele. Ea însăși nu mai e nici ea, nici Mult-Iubita, șocul sufletească fiind de nevindecat. E singură în țara *re-fugii*, cu câinele dresat pentru atac și cu tot felul de arme la îndemână. E tot victimă, dar o victimă încrâncenată, în apărare, agresivă.

Carte fără noroc, dar de interes integral, *Perimetrul zero* așteaptă să fie citită ca remediu contra încercărilor curente de concediere, de disponibilizare a memoriei corecte.

Magda URSACHE

Precizare

Premiul Național „Petru Ursache” se va acorda anual, la 15 mai, începând cu anul 2014, de către Biblioteca Județeană „G. T. Kirileanu” de la Piatra Neamț (director Adrian Alui Gheorghe), unde se află „Fondul documentar și de carte Petru Ursache”.

Premiul, stabilit de un juriu profesionist, va fi acordat unui scriitor român pentru promovarea valorilor tradiționale, pentru susținerea spiritului național în opera de ficțiune sau în cea umanist-științifică.

Orice alt premiu purtând numele „Petru Ursache”, instituit la Pașcani sau aiurea, fără acceptul meu, e neavenit și constituie un abuz.

Magda Ursache

Virgil Ierunca pornind în căutarea și explorarea unui roman de Mircea Streinul

Îi pune în cârcă o notă subsolică despre el, la pagina 54 din *Cărțile Securității* (Polirom, Iași, 2013), îi pune în cârcă lui Don Virgil, ce? Niște romane de bună seamă, între ele fiind strecurate... *Patimile după Pitești*, faimoasa carte a Gomi. Hmmm! Ori e o glumă

indoielnică a distinsului domn cenesasic Dinu Zamfirescu, ori notele piciorulnice nu-i aparțin: ș-atunci e culpa infelice a negrului literar, bată-l vina! Ierunca va fi scris eseul despre fenomenul Pitești – foarte doxat, foarte bazat, extrem de emoționant – ce avea să fie transpus, după Loviluția Decabrie, în hexagonală modernă, cu o prefață de François Furet, sub titlul *Pitești, laboratoire concentrationnaire*, din care *Cartea neagră a comunismului* reproduce un lung pasagiu. În nici un caz ficțiuni. Doar, în junețe, unele poeme.

«Așa se scrie istoria», vorba melancolicului meu contemporan Gheorghe Drăgan.

Dar narăm noi asta în loc de uvertură, de *proomion*, pentru cele ce urmează, unde introducem la – și reproducem – fragmentul ieruncanian din *Românește* (Fundatia universitară Carol I, Paris, 1964, pp.111-114) despre romanul găsit de soțul doamnei Monica Lovinescu în Biblioteca Națională din capitala Austriei Mici:

x

De ani și ani cotrobăiesc prin bibliotecile Apusului cu speranța nepotolită s-o găsec: *Prăvălia Diavolului* e o carte pe care credeam că dacă n-o voi citi, mă voi simți totdeauna împușinat sufletește. Când a apărut în Bucureștii de pomină ai anului 1942, Mircea Streinul se îndepărtase – și pe bună dreptate – de mine, cel ce apucaserăm pe calea utopiilor turbate¹. Primul contact cu cel mai de seamă scriitor al Bucovinei fusese însă excelent. Mircea Streinul e acela care a smuls cenzurii timpului aprobarea apariției revistei noastre, a «negativiștilor»², *Albatros*, la care de altfel a și colaborat în primul număr.

Nu însă atât trimiterile sentimentale mă împingeau să descopăr cu orice preț romanul de aproape o mie de pagini al lui Mircea Streinul. Ci faptul că în acest roman voi afla – mi-o spusese cu puțin timp înainte de a muri autorul – ceva din chipul vecinei noastre de la Răsărit, Rusia. De aceea cînd în Biblioteca Națională de la Viena am dat peste *Prăvălia Diavolului*, cred că am fost – trebui s-o mărturisesc cu orice risc – mult mai emoționat decât în fața unor Vermeer sau Breughel, pentru care poposisem în această metropolă.

În primele cinci sute de pagini, nimic despre Rusia. Nici vorbă de vreo dezamăgire. Proza lui Mircea Streinul e totdeauna interesantă, ciudată. Fără să fie un romancier propriu zis – deși îmi amintesc limpede că pînă și un scriitor comunist ca Miron Radu Paraschivescu compara *Drama Casei Timoteu* cu nu știu care roman de Dostoievski – Mircea Streinul are un univers al lui, în care poezia nu transformă cartea într-un roman poetic, ci transfigurează, impune epicului o deschizătură a nebănuțului, a insolenței adânci. Estetic vorbind, pentru evoluția romanului românesc, Mircea Streinul e un innoitor de forme: el topește în roman genuri și soiuri de literatură, deschide paranteze într-o anume actualitate (personagiile lui se nutresc cu literatura și gândurile unor Mircea Eliade, Cioran sau Vulcănescu), cultivă un fel de colaj epic (e redată de pildă întocmai proclamația de intrare în război a României) și nu sunt îndepărtate nici citate lungi din poezia bucovinenilor lui, Iulian Vesper, George Drumur sau Nicula Roșca, traducătorul lui Rimbaud.

Dar Bucovina e prezentă nu numai indirect, filtrată prin poemele fiilor ei mai mult sau mai puțin risipitori de cântec, ci și direct, în toată existența ei, cu centrul în satul Cuciurul Mare. Sat plin de taine, de feciori, de păduri și de semne. Satul lui Mircea Streinul. Rareori în istoria literaturilor, spațiul originar devine ca la Mircea Streinul un fel de veșnică reîntoarcere, în care personagiile – unele se cheamă Stan Nimeni sau Isache Lume – se regăsesc cu fața spre marile limite: prietenie, tăcere și moarte. Ceva din misterele poemului hōlderlinian *Heimkunft*, din acele mistere ce fascinează pe Heidegger comentîndu-le liric cînd afirmă «apropiată este blînda încântare a lucrurilor și a corespondențelor simple», stăruie parcă în satul bucovinean al lui Mircea Streinul. Oamenii trăiesc, bineînțeles, în durata obișnuită – există o epică vie a satului – însă, dincolo de zarea întii, apare lumea aievea care dă cărții accente fantastice, de basm, de parabolă și de mit. N-am citit nici un roman în care lumina lunii să pregătească

atâtea inițiative, în care pădurea să vegheze la atâtea ceremonii necesare. Un fel de boare paradisiacă învluie spațiul copilăriei și bărbăției din Cuciurul Mare. Eden bucovinean (Luca Urātu e vecinul și prietenul lupilor, iar Văduva Maria vorbește cu norii, mai ales atunci cînd duce morții în spinare). Moartea este ea însăși «cineva». Ea intervine mereu între anecdotic, mitic și fantastic, uneori într-un fel de expresionism naiv – există de altfel la Mircea Streinul și momente de naivitate uluitoare – sub forma unui personaj discret, distins, de cele mai multe ori purtând ceva cenușiu, o manta sau o privire (în afară de o singură dată, dată patetic preromantică, sub forma unei femei nespuse de frumoase, și albă și tristă). Literatura fantastică a lui Mircea Streinul nu are o încheietură trainică, o rigoare măiastră, ca aceea de exemplu a lui Mircea Eliade, ea nu e mai puțin interesantă într-o cultură ca a noastră care n-a avut timpul să răpună major realisme de tot felul.

În partea din urmă a *Prăvăliei Diavolului* apare, în sfârșit, și acea fâșie de istorie apropiată, prolog vestitor de atâtea tragedii: întreaga lume de minunăție românească din romanul lui Mircea Streinul (pentru că lîngă Cuciurul Mare se ivesc și Cernăuții de poveste, Cernăuții de ieri, în veșmântul lor de vis) e întreruptă brusc de prima ocupație bolșevică. Precum într-un film realizat parcă de un Eisenstein al nefericirii românești, Bucovina se transformă acum într-un tărâm de umbre și de sânge, cu mase de oameni care fug, pier, se ascund sau rabdă urgia ca o încercare a cerului.

Romanul se termină în clipa în care sodații români recuceresc Cernăuții. Autorul anunța și un al treilea volum – *Eroul Soarelui* – a cărui temă era războiul însuși împotriva comuniștilor. Din nefericire, Mircea Streinul n-a avut răgazul să-l termine. A murit înainte. L-a bătut, de bună seamă, într-o zi pe umerii personajului puțin cenușiu, puțin insistent, acela care seceră sau duce de mână morții din Cuciurul Mare³.

x

¹ Cfr. Virgil Ierunca: *Jurnal 1960*, II (în *Ethos*, Caietul al doilea, Paris, 1975, p.226). O însemnare din 13 mai: «Asasinul lui Troțki, Ramon Mercader, a fost liberat, după douăzeci de ani de închisoare în Mexic. O închisoare mai mult decât confortabilă: apartament, cu sală de baie, cu bucătar special și cu permisiunea de a primi, de două ori pe săptămînă, vizita prietenei lui, o mexicană blondă și – adaugă zierele – timidă. Data asasinării lui Troțki, 20 august 1940, a fost pentru mine crucială. Începînd din acea zi de august am început să studiez opera revoluționarului și să devin, la rîndul meu, troțkist. Nu unul ortodox, bineînțeles, însă omorarea lui Troțki a însemnat pentru mine un fel de răstîgnire în istorie care cerea, neapărat, angajamentul. (Împlinisem, cu câteva zile înainte, douăzeci de ani!)» Era obligat Don Virgilo să ne reamintească troțkitatea-i juvenilă ori de câte ori țepelușii lui Eugen Barbu de la *Săptămîna*, foaia Securității, îl acuzau de a fi fost gardist de fier mai constant decât Mircea Streinul înainte de părăsirea definitivă a României, în 1947, cu ultimul lot de bursieri ai Institutului Francez.

² M. Ilovici publică, în 1934, *Negativismul tinerei generații*, care nu avea încă nimic în comun cu viitoarele «scrieri revizioniste» ale profesorului Robert Faurisson, acuzate de istoricii «afirmașioniști» ai momentului actual că sunt «negașioniști».

³ Universitarul sucevean Mircea A. Diaconu, doctor în fenomenul iconar, i-a dedicat o monografiea celui mai strălucit dintre literaturii bucovineni, numitului Mircea Streinul, care, murind la timp, văleat 1945, în împrejurări suspecte asemenea lui Mihail Sebastian, scăpa de temnițe comuniste, de infernul piteștean sau de angoasele reciclării sale postpușcăriale ca negru literar pentru politrucii semianalfabeți ori ca «sifonar» al noii stăpîniri din Vălăhie. Vasile Posteuca, fugind la timp de persecuțiile antonesciene, se va fi salvat și el... peste fruntarii, apoi peste Balta Atlanticului de Nord. Ce s-o fi întâmplat sub Dej & Ceau, în structura lor de profunzime, cu ceilalți literaturii bucovineni interbelicoși – Iulian Vesper, George Drumur sau Traian Chelariu –, nu știu, nici nu doresc deocamdată să aflu. E, pe de altă parte, meritul lui Mircea A. Diaconu de a fi refutat pe conul Georgel Călinescu și teza-i despre suprarealismul bucovinean, semnalînd înrăuirile mai degrabă ale expresionismului german asupra iconarilor, ca și, de altfel, influența cestora asupra lui Paul Celan.

MONICA LOVINESCU – 90

Darurile patriei (II)

1947: primul an de durere, primul an cînd Monica Lovinescu se afla în exil. Exil impus de o istorie tragică a Estului. Prima aniversare a zilei de naștere, petrecută în singurătate, departe de casă. La 19 noiembrie, Monica împlinea 24 de ani. În tot acest timp, mama, Ecaterina Bălăcioiu ex-Lovinescu, rămasă în țară, ostatică în regimul ce va bolșeviza România, începea încă din luna

octombrie să-i adreseze fiicei scrisori care anticipau în crescendo ceremonialul de aniversare. Evitînd să se lase pradă deznădejzii, și mai ales evitînd să-i scrie fiicei, la Paris, prea multe detalii despre disperarea de a fi rămasă captivă în gulagul românesc, Ecaterina Bălăcioiu îi adresează Monicăi pe 10 noiembrie 1947 îndemnul blînd, dar ferm, tragic și deopotrivă duos, de a nu cobori sub demnitatea nobilă, știută¹, deprinsă în familie: „*draga mea, poate că asta e una dintre ultimele scrisori pe care ți le pot scrie. Draga mea, fii vitează și puternică. Am să te iubesc toată viața, am să mă gândesc la tine în fiecare clipă a vieții mele, la fiecare suflare, la fiecare respirație. N-am să trăiesc decît ca să te văd. Fii cinstită și puternică; gîndește-te la numele pe care îl porți, gîndește-te la mine cum am să mă gândesc și eu la tine, pînă la ultima suflare. Sunt vitează și tot așa am să fiu mereu*”. În seara aceleiași zile de 10 octombrie, Ecaterina Bălăcioiu, sfîșiată de durere, din ce în ce mai singură și lipsită de puteri, la cei 60 de ani recent împliniți, în casa goală de la București, pune pe aparatul de radio fotografia copilului răpit de istorie și îi dedică gânduri și sentimente sfîșietoare, pradă unei viziuni și unei profeții istorice²: „*sunt singură, draga mea, singură pe lume. Ar fi trebuit să te urmez pe jos, în genunchi, să nu mă despart de tine, care ești viața mea. Nu conteni să-mi iubești amintirea, fără prea multă durere, fără tulburare, cu noblețe, cu dragostea aceea vitează care leagă dincolo de toate. Am să fac tot posibilul să te văd acolo unde ești, nu în altă parte. Nu pleca din Franța decît cînd am să-ți dau eu de știre, cînd am să-ți scriu cu mîna mea*”. Mama era convinsă că puternicul exil românesc parizian, pe care îl știa bine organizat și solidar prin afinități culturale certe, avea să fie un adăpost solid pentru fiica ce nu avea să se mai întoarcă acasă în timpul regimului totalitar. De aceea, mizînd pe faptul că, fie și în noile condiții, ostile politic, fiica avea ocazia de a-și continua, într-un fel, evoluția intelectuală și culturală începută în familie, mama pune accentul tot pe miezul kalokagathik al desăvârșirii personalității³ și îi trimite Monicăi, în aceeași seară de 10 octombrie, un nou îndemn: „*continuă-ți frumoasa și nobila misiune, chiar dacă n-ai să-mi mai aștepti scrisorile; dă preț prin purtarea ta imensului sacrificiu pe care l-am făcut despărțindu-mă de tine. Mărită-te, chiar dacă n-o să te pot vedea mireasă, oacheșă mea frumoasă; în fiecare seară va trebui să-mi dai seamă de ziua ta bine petrecută, în care vei scrie alături de dulcele nume pe care mi-l dai cuvintele: cîste, onoare, bunătate! Eu am să te ador, orice ar fi*”. Iată, aici, pe deplin reflectată ca valoare a educației și a nobleței spirituale, triada kalokagathică: ceea ce este bun este, în același timp, și adevărat, și frumos, așa cum asumă filosofia greacă, prin armonizarea planurilor cunoașterii cu cele ale eticului și respectiv ale esteticului. Ar fi, acesta, un serios temei de meditație pentru dascălii, pentru oamenii de cultură, pentru liderii spirituali, civici sau politici, ori pur și simplu pentru părinții de copii de astăzi – cu toții aflați în serioasă căutare de modele –, atunci cînd dobîndesc conștiința, deci și îngrijorarea necesară, privind stadiul de nesuportat al deșertăciunii etice acumulate de civilizația contemporană.

Peste câteva zile, într-o luni, 17 noiembrie 1947, mama își amintește că ziua de naștere a Monicăi căzuse, cu 24 de ani în urmă, în anul 1923, tot într-o luni⁴, „*la ora 10 și 30 dimineața*”; dar acum, în așteptarea aniversării copilului exilat, între două lecții particulare, din care își cășiga existența, Ecaterina Bălăcioiu aleargă la poștă ca să dea o telegramă Monicăi, prin care o anunța că urma să o cheme la telefon miercuri, de ziua ei (19 noiembrie), la ora 7: „*am să telefonez miercuri orele nouăsprezece. Urări. Te iubim. Mama, Gaby⁵, Dan⁶, Irène⁸, Paca⁹, Maria¹⁰, Sabine¹¹...(...) Dragă Monică, mama pune capul pe umărul tău și plînge înăbușit de dor, mama e un biet copil bătrîn și prost*”. Se simte în textele scrisorilor din septembrie, octombrie și prima jumătate a lunii noiembrie 1947 un vădit trend de accelerare a emoției materne, o stare de așteptare și o tensiune greu de suportat. Cele două femei, mamă și fiică, se „întâlneau” și comunicau mai ales prin intensificarea unor forme salvatoare de autohipnoză și de autohipnoză, iar uneori scrisoarea, telefonul sau o telegramă reprezentau unica

Luca Pițu

Poezie

DUPĂ MODEL

s-a apucat numaidecât
de modificat și de șters
rând pe rând
fila albă
fila neagră
fila cenușie
cernea lucrurile nespuse
când e ceasul răsfrânt
ca un pântec ce doarme

filele întoarse rapid pecetluiesc
tiparul secunde
replaci ale modelului
inițial
își culcă tâmpla
pe lancea fără tăiș
filele se așează cuminiți
între copertele bine păzite

ALTĂ NINSOARE

întâmplările atât de mici
ale unei zile pline de conținut
fac să fie uitată asprimea zăpezii
ce se așează ca un lințoliu
peste oraș
desfac borcanul cu gem de căpșuni
într-un ungher stă uitat
tabloul cu floarea soarelui
alături tabloul cu flori de câmp
iar pe masă un pumn de monede
vestind o inflație
aburii se ridică din supa fierbinte
prefăcându-se într-o altă ninsoare
paradisială și casnică

PICTURĂ

ce greu e să pictez
aceste păduri colorate
urma păsării în aer
adierea de vânt

de fapt nici nu știu
ce formă au aripile libelulelor
forma gândurilor tale
sau a albului avântat spre ciocârlii

e greu să pictez
vorbe oprite la geamuri
ca niște copii în fața vitrinelor
și nici nu mai știu
de ce pietrele dor
când sunt desenate
în negru și alb

THEATRUM MUNDI

e ora ceaiului
ora la care bate cu lingurița
de argint în
serviciul de porțelan chinezesc
sună plăcut
ca un gong cristalin

are rochiță de catifea
guler de dantelă scrobit
fundele apretate îi dau aripi
să se viseze mângăiată pe frunte
de îngeri
articulații din oțel inoxidabil
pielea sedefie
pantofii de lac

a sosit ora ceaiului
se așează la masă
în balconușul arcuit de fier forjat
ca în balconul Julietei
de acolo se vede strada
ca la teatrul lumii cel mare

SINGURĂTATE ÎN CAFENEA

chiar pe marginea indiferenței
în careul de ași
patima stă picior peste picior
în cafeneaua cu dușumele spălate

ascuți cum îngână gutural
un cântec vechi repetând
Never more never more never more

clipa proaspăt decapitată
își lipește obrazul
de geamul rece
într-un gest sentimental
rugător disperat

NOAPTE

în miez de noapte miroase a praf
îmi spui că așterni patul
întinzi coli de hârtie albă
îți ștergi fața
cu un gest obosit

nu-i nimeni în casă
n-am gură să strig
când aud fâșăitul papucilor
de călți

șoarecii regi rod colile albe
îmbibate cu sudoare friguroasă

RĂCOARE

îngerul s-a căptușit
cu petele albe de crin
dimineața miroase a măr fermecat
și a libelulă hrănită cu smirnă
împotriva
tuturor legilor firii

pe marginea îngustă a pervazului
îngerul și-a întins aripile
și le-a făcut evantai vânturat
spre craniul încins

în rai se face toamnă
mult mai târziu

HABEAS CORPUS

nu se știe cine e fotografatul
nici cel fotografiat
nu mă deslușesc în vreo variantă
mă uit ca și când
aș urmări ceva la TV

minunea zboară prin aer
în complicitate cu un pretext
formularea lui
depinde de ceva care nu e neapărat
strict omenesc

Diana TRANDAFIR

modalitate de a fi împreună. Aflăm, mult mai târziu, din jurnale, că însăși alegerea jurnalismului radio de către Monica Lovinescu, la Paris, atunci când jobul i s-a propus de către Ministerul de Externe francez¹², nu a fost o chestiune vocațională, ci a avut la bază prioritatea electivă de a se ști auzită, astfel, la radio de mama, rămasă la București. Abia pe 20 noiembrie, joi seara, aflăm din scrisoarea mamei despre cum au sărbătorit-o pe Monica la București, în familie, miercuri, pe 19, mama și prietenii, la prima sa aniversare departe de țară¹³: „toată seara mi-am cuibărit impresiile și bucuria pe jumătate tristă în mine și am mâncat cu toții, fără ca să mai derideze (de la fr. *dérider*, „a descreți fruntea cuiva”, „a inveseși”) glumele lui Mihai¹⁴ și nici maimuțăriile Luciei¹⁵. Am sfâșiat depărtarea și, ca într-o vrajă malefică, imediat s-a închis, ca și cum între noi ar fi căzut de sus o poartă de fier masivă. Am pus masa pe biroul tatei, eu și Gaby stam în partea dinspre bibliotecă, Mihai și Lucie pe partea cealaltă. Am stat până la 11 și jumătate. Nu a fost veselie...(...)”. Atmosfera de aniversare a zilei Monicăi a fost mai degrabă de priveghi decât de celebrare, dar poate că de vină e mai degrabă spiritul foarte livresc al unicei evocări cunoscute, anume aceea din scrisorile mamei. În realitate, pentru rude și pentru prieteni – atât referitor la Cazul Lovineștilor dar și în atâtea mii de alte cazuri –, unii aflați la București, alții surprinși și fixați în exil, se producea acel lung proces psihologic de adaptare la tragediile de separare, de supraviețuire, de abuz, de persecuție și de asumare a distanței impuse prin ocuparea României de către URSS și prin războiul rece survenit după ce colosul bolșevic (și țările ocupate abuziv de acesta) și-au declarat deschis ostilitatea față de democrație și față de valorile Occidentului. În realitate, în acea primă seară de aniversare fără Monica, atât mama ei, cât și invitații, au înțeles că Monica se afla, deja, la cei 24 de ani,

liberă în Lumea Liberă, spre deosebire de poporul român rămas prizonier de război, iar românii fiind apoi declarați, în bloc, ostatici politici în gulagul bolșevic dezvoltat cu forța de ruși în România, adică într-un regim totalitar crud și despot, impus de URSS, fără precedent ca întindere în spațiu și în timp, dar și ca expresie politică.

Anul 1947 a fost, așadar, primul dintr-un șirag de ani grei pe care Ecaterina Bălăcioiu și Monica Lovinescu i-au traversat cu eforturi imense, fără a se mai fi revăzut vreodată. Zilele lor de naștere se petreceau prin *comuniuni epistolare* și prin reuniuni de prieteni, ce semănau cu ședințele de spiritism, și în care atât mama, cât și fiica, își nutreau afectele din evocări și din invocări, literaturizând existența și impunând vieții supremația imaginarului salvator, printr-o etică specială și un cod de onoare ce ține, fără dubii, de excepționalitatea morală a mucenicilor. Până în ultima clipă a libertății ei, până la arestarea ei, ce a avut loc în 1958, când avea 71 de ani, Ecaterina Bălăcioiu și-a construit rezistența interioară numai prin rugămintea de a-și vedea copilul. În 1957, parcă presimțindu-și sfârșitul, mama îi scrie fiicei¹⁶: „de un an, în fiecare seară mă rog: „Fă, Doamne, să-mi revăd copilul în 1957!”, iar mai încolo, recunoaște că Monica este sursa forței psihologice și morale care a ajutat-o să reziste¹⁷: „Ți-o datorez ție, pentru că tu ești, tu, care ești totul pentru mine, pe care te ador așa cum adori divinitățile intangibile. Iartă această mică declarație de sfârșit de an, ca o șoaptă în biserica minunată unde toate speranțele par realizabile, iar rugăciunile, sufletul vieții”. Anul 1958 a trecut, pentru Ecaterina Bălăcioiu, prin aceleași ipostaze ale rugăciunii, ale invocației și ale neputinței. Ultima rugăciune de libertate a spus-o pe data de 22 mai 1958, într-o joi seară, în timp ce scria și ultima scrisoare de libertate către Monica¹⁸ (și Virgil Ierunca, între timp devenit soțul ei): „îngenunchez și mă rog bătrânește:

Dumnezeu să fie alături de voi, să vegheze la viitorul vostru, să aibă în grijă cuibul vostru, pe care l-ați ales pentru fericirea voastră, pentru noi, împreună, într-o zi, să rămână pe creangă, Mama”. A doua zi, pe 23 mai 1958, la ora 19, Ecaterina Bălăcioiu este arestată. La ușa apartamentului din Casa Lovinescu, Bulevardul Elisabeta 95A¹⁹, se prezintă locotenentul-major Cănda Gheorghe, asistat de lt. Tudor Marin, ambii din Direcția de Anchete Penale a MAI, care o ridică și o duce la Malmaison, în baza unui mandat de arestare, emis în baza referatului întocmit în dimineața aceleiași zile, pe care locțiitorul șefului de serviciu, cpt. Mateușanu, anchetatorul Dracopol și șeful Direcției de Anchete Butika, scriseseră toți „De acord”. Percheziția a putut dura, după surse, între o oră și patru ore, și s-a soldat cu confiscarea celor paisprezece caiete de cărți postale, cărțile, Biblia și 606 lei²⁰. Procurorul de caz a pus presiune enormă pe Cazul Ecaterina Bălăcioiu, pentru că dorea, de fapt, să profite de situația ei politică și de faptul că Ecaterina Bălăcioiu era în vârstă și lipsită de apărare, pentru a-i confisca și casa, lucru petrecut ulterior, când procurorul devine proprietar al casei Lovinescu. (Abia după 1989, situația moștenirii s-a restabilit, iar Monica Lovinescu, moștenitoare, a lăsat casa pentru a servi scopurilor culturale nobile). Finalmente, sentința din 12 februarie 1959 a Tribunalului militar teritorial II București, trimisă la UM 01231 E, București (numele din acte al închisorii Malmaison) decidea condamnarea Ecaterinei Bălăcioiu la optsprezece ani de temniță grea și confiscarea tuturor bunurilor. Nu s-au putut reține în sarcina făptuitoarei decât vinile recunoscute – cu mândrie – de aceasta încă din prima zi²¹:

Angela FURTUNĂ
(Continuare în pag. 22)

Claudia MOSCOVICI

Despre celebritatea artistică

Orice ce s-ar spune, puțini sunt artiștii care, atunci când creează, se gândesc doar la ei înșiși. Așa cum puțin scriitori scriu doar pentru ei înșiși (cu excepția cazului în care scriu doar într-un jurnal, și chiar și atunci, pot face asta luând în calcul ochiul posterității). Majoritatea artiștilor aspiră la a-și împărtăși cu alții creația artistică. Mulți își doresc acea „celebritate” care le scapă. Celebritatea artistică înseamnă să fie apreciați în timpul vieții, dar și să lase o urmă importantă a artei lor pentru posteritate. Acest lucru, desigur, implică o canonizare: să-și transforme numele – și stilul (stilurile) – în monedă curentă nu numai pentru vremea lor, ci și pentru generațiile următoare.

Immanuel Kant ne-a lăsat trei standarde pentru arta care trece testul timpului: 1) originalitatea (să fie primul de acest tip într-un anumit stil), 2) exemplaritatea (și alții

vor dori să imite acel stil) și 3) inimitabilitatea (arta respectivă este atât de unică, încât alții nu vor putea de fapt să o imite, după cum sunt mulți pictori impresionisti, dar numai un singur Monet sau Renoir). Însă dacă vom examina modul în care arta este consfințită în realitate, vom vedea procesele descrise de sociologul de artă Pierre Bourdieu. Artă este ceea ce consideră artiștii, criticii, curatorii muzeelor și colecționarii. După părerea mea, amândoi filosofi au dreptate în felul lor: arta înseamnă ceea ce cred aceia care acționează în „domeniul producției culturale”, pentru a folosi termenul lui Bourdieu; însă, ceea ce ei percep drept „artă” are mare legătură cu cele trei criterii ale valorii estetice definite de Kant.

Poate chiar mai mult, arta are legătură cu personalitatea magnetică a artistului. Ca să dau un exemplu cunoscut, Pablo Picasso nu numai că și-a reinventat arta în noi stiluri, radical diferite în fiecare dintre perioadele creației sale – de la realismul relativist al perioadei albastre, la cubism, apoi arta colajului – însă a influențat în același timp opinia publică, a jonglat și a manipulat furnizorii de artă și a definit arta internațională. Și-a comandat atenția care a fost acordată artei lui mulțumită personalității sale, care i-a depășit propria viață. La fel, Salvador Dali, deși unul dintre fondatorii suprarealismului și artist de un talent uriaș, a creat publicitate în jurul artei sale prin bufoneriile care nu erau complet aleatoare. De exemplu, ca să sublinieze motivul homarului în arta sa, el a ținut un discurs la New York cu un picior într-o găleată și un homar pe cap. În vremurile noastre, cred că Damien Hirst este artistul care reușește să atragă cel mai mult publicul, nu numai prin intermediul artei sale diverse și uneori șocant de originale – rechini murați, vaci disecate, crani pline de diamante și colecții de fluturi cu aripi bătute în diamante – dar și prin felul în care se prezintă singur mass-mediei: prin personalitatea sa dramatică. Magnetismul artistic merge dincolo de simpla valoare șocantă sau bufonerii de

Cartea câștigătoare a propagandei comuniste

Nu mai este un secret pentru nimeni. Comunismul a reușit să seducă, la un moment dat, multe dintre cele mai luminate minți ale secolului XX. Chiar și dintre cei care s-au deșteptat în timp și au devenit adversari declarați ai regimurilor comuniste, mulți au fost acolo, la un moment dat, au girat cu notorietatea și ideile lor regimuri criminale și cinice, care își transformaseră propriile țări în adevărate închisori colective. S-au scris biblioteci întregi despre felul în care aparatul de seducție imaginat de regimul lui Stalin și exportat cu succes în celelalte țări surori a reușit să înregimenteze conștiințe ce păreau inexpugnabile. Mari simboluri ale spiritului uman, scriitorii cu milioane de cititori pe toate meridianele lumii, laureați ai Premiului Nobel s-au aliniat cuminți și au caționat prin notorietatea propriei personalități și cu scrisul lor regimuri criminale, conduse de scelerată aproape analfabeți. Excepțională pentru demontarea mecanismului de „iluzionare” a marilor intelectuali ai epocii marii terori instaurate de Stalin rămâne cartea lui Stephen Koch, *Sfârșitul inocenței*, tradusă și în limba română în anul 1997. La fel cum cartea lui François Furet, *Sfârșitul unei iluzii* este emblematică pentru trezirea din hipnoză.

Pe aceeași linie a deconstruirii și analizării componentelor mecanismului utilizat de aparatul sovietic de propagandă se înscrie excelenta carte a tânărului cercetător român Codruț Constantinescu, *Mirajul utopiei. Călătoriile în URSS: control și propagandă*. Acesta demontează piesă cu piesă mașina sovietică de seducție, iar apoi analizează produsele finite ale acestei mașinării, felul în care călătorii cu nume intrate în patrimoniul culturii universale au scris despre călătoriile lor în spațiul sovietic, în reviste ale vremii sau chiar în volume de călătorie. Au mai fost și eșecuri, spre cinstea lor au existat și scriitori (André Gide, chiar Panait Istrati al nostru, de pildă) sau jurnaliști (Dorothy Thompson, mai ales) care nu s-au lăsat orbiți de protocolul de propagandă, au încercat să vadă și dincolo de crusta lucrurilor, iar odată ajunși acasă au avut curajul și demnitatea să releve lumii adevărata față a regimului sovietic.

Tehnica de seducere a scriitorilor occidentali utilizată de regimul lui Stalin a fost pe cât de simplă, pe atât de eficientă. Cei mai populari scriitori occidentali erau invitați în Uniunea Sovietică pentru a vedea cu ochii lor marile realizări ale tânărului stat. Încă de la intrarea în țară primeau o sumă imensă de bani (echivalentul câtorva zeci de salarii lunare medii din URSS), contravaloarea în avans a drepturilor de autor pentru cărțile ce urmau să fie traduse și vândute în milioane de exemplare în

dragul publicității. Probabil cel mai bine descrie acest lucru Friedrich Nietzsche, atunci când îi îndeamnă pe toți să-și trăiască viața ca pe o operă de artă. Puțini sunt acei artiști – ca să nu mai vorbim de oameni, în general – care reușesc acest lucru. Pentru că tot Nietzsche este cel care spune „Ca să existe artă, ca să existe orice formă de activitate estetică, o anumită precondiție fiziologică este indispensabilă: intoxicarea”. Celebritatea artistică apare

atunci când atât artistul, cât și creația sa, sunt capabili să ne intoxice.

Traducere și adaptare:

Anca Cristina Ilie

republicile din componența Uniunii Sovietice). Erau plimbați pe un traseu, mereu același, care avea drept repere un CAP, o grădiniță, o școală, o unitate de producție, toate model. Serile erau dedicate banchetelor în onoarea marelui oaspete, adevărate orgii pantagruelice în care felurile de mâncare, stropite din plin cu băutura nu se terminau până când invitatul de onoare nu se recunoștea învins. În funcție de profilul și gusturile atent monitorizate ale înaltului oaspete era ales translatorul (bărbat sau femeie) care în destule cazuri presta și altfel de servicii, toate raportate scrupulos organelor specializate. În funcție de importanța și disponibilitatea vizitatorului, sejurul se putea reduce doar la Capitală sau putea să cuprindă și alte orașe unde scenariul se repeta întocmai. Practic oaspetele nu era scăpat nicio secundă din ochi, timpul său era ocupat în proporție de 100%, doar cei foarte decizi să vadă și altceva puteau ieși de sub acest clopot aurit care îi separa de lumea reală. În cazul în care, revenit în țara sa natală, oaspetele Uniunii Sovietice ar fi descris în tonuri nu foarte entuziaste realitatea observată (deloc întâmplător, multe dintre vizitele răsunătoare au avut loc exact în timpul marilor procese staliniste, poate și pentru a pune surdina crimelor produse), soarta celor care s-au ocupat direct de vizită (activistul de partid care a coordonat întreaga acțiune, translatorul, oamenii cu care respectivul a intrat în contact fie ei scriitori sovietici sau figuranți în locurile pe care le-a vizitat) era pecetluită. Decăderea din funcție era cea mai ușoară dintre sancțiuni, dar nu erau excluse nici gulagul sau chiar execuțiile. De aceea, în momentul în care primeau sarcina să se ocupe de un scriitor occidental, cei în cauză trebuiau să își ia absolut toate măsurile pentru a fi siguri că respectivul este pe deplin mulțumit și nu există riscul ca din relatarea sa să răzbată cea mai mică nuanță critică. Este de la sine înțeles că un scriitor care adopta o atitudine prietenoasă era promovat la scară mondială de tot aparatul de propagandă și de influență al URSS, în vreme ce, în cazul celor ostili, niciun mijloc nu era exclus pentru a li se reduce influența sau, situație ideală, pentru a li se închide gura.

Codruț Constantinescu își argumentează teza prin analiza mai multor articole și cărți publicate de scriitorii care au vizitat URSS în perioada interbelică. Deloc surprinzător, multe dintre reperele vizitelor translatează firesc, de la o relatare la alta. Procedul utilizat cu succes în perioada interbelică a fost exportat după război și în celelalte țări intrate în zona de interes a Moscovei. Sunt cunoscute eforturile făcute în vremea lui Nicolae Ceaușescu pentru a-l readuce în țară pe Mircea Eliade sau pentru a-l face pe Eugen Ionescu să adopte o atitudine prietenoasă față de regimul comunist. Ele nu au fost încununate de succes, iar cei doi mari scriitori au rămas până la căderea comunismului aproape prohibiți în propria lor țară (nu cu totul, în cei 50 de ani de comunism au apărut câteva dintre cărțile lor, dar circulația lor a fost restrânsă, în programa școlară nu erau incluși, prea multe referințe în revistele literare și în cărțile criticilor nu se găsesc). Chiar și din opera lui Cioran a apărut în traducere o mică antologie în ultimele luni de existență ale regimului Ceaușescu.

Codruț Constantinescu observă cu temei că procedul seducției vedetelor zilei continuă și în postmodernitate în statele din America Latină, chiar și după două decenii de la destrămarea Uniunii Sovietice. Target-ul s-a schimbat, procedul a rămas același. În universul multimedia de azi impactul scriitorilor în conștiințe s-a redus considerabil, astfel încât regimuri dictatoriale își îndreaptă atenția spre alte tipuri de vedete, regizori și actori de mare notorietate, pentru a obține legitimitate în ochii lumii. Scrie Codruț Constantinescu: „Scriitorii mari au fost înlocuiți mai ales de marii actori sau regizori (mai mult sau mai puțin comerciali și comercializați, dar de mare succes), care au o vizibilitate uriașă, directă și nemijlocită. Astfel îl regăsim pe Sean Penn (care, la un moment dat, prin 2010, era de părere că ziaristii care-l descriu pe Hugo Chavez drept dictator ar fi trebuit arestați), pe Oliver Stone sau pe Michael Moore (nicio surpriză din partea acestuia) îndrăgostiți de banditul venezuelean plâns acum de întreaga mișcare stângistă, din întreaga lume”. În aceeași logică se înscrie și demersul lui Gérard Depardieu de a solicita și primi un pașaport rusesc înainte ca țara sa, Franța, să-și fi încheiat măcar dezbaterile pe proiectul legislativ privind impozitarea marilor averi.

Foarte bine scrisă și riguroasă argumentată (pe lângă sursele istorice tradiționale, autorul, adaptat perfect la lumea contemporană, folosește și o mulțime de surse online), cartea lui Codruț Constantinescu este o lectură obligatorie pentru toți cei interesați de specificitatea regimurilor comuniste (dincolo de tehnicile de seducție, din conținutul analizelor făcute pe textele celor care au scris despre viața în URSS se poate forma o idee destul de clară despre modul în care era clădită această societate, felul în care funcționa, realitatea cotidiană), de tehnicile de manipulare a opiniei publice, dar și de fețele poate mai puțin cunoscute ale unor scriitori deveniți emblematici pentru literatura secolului XX.

Tudorel URIAN

Codruț Constantinescu, *Mirajul utopiei. Călătoriile în URSS: control și propagandă*, Editura Vremea, București, 2013, 334 pag.

Texte fără nume

Ghiveci existențial

Pamflet de Florica Bud

Fără să fiu lunatică, uneori mă trezesc noaptea la trei și un sfert. Dacă mă trezesc la patru, ora mea de studiu în studenție, treacă-meargă, sar din pat și mă îndrept spre calculator; dar la trei și un sfert nu văd nici să scriu nici să citesc. Ei bine, la acea oră fac un lucru înfiorător care mă dezgustă, pornesc televizorul... Să urmărești emisiunile *teve* antemeridian mi se pare echivalent cu a începe să bei alcool înaintea apariției *Mirei*. Recunosc, chestiunea cu *Mira* nu o prea înțeleg, doar am auzit pe unii afirmând că nu se cade să te *alcoolești* fără acordul *Mirei*. Trăiesc cu speranța că nu am spus vreo prostie, *Atotștiitorilor Doctoranzi Într-ale Bețiilor Postmeridian!*

Așadar pornind televizorul dau peste *Marșul bicicliștilor* din Capitală tocmai în momentul în care un nenea intra în forță cu automobilul în rândul participanților la acel marș. Să fie o acțiune pusă la cale chiar de participanți, acțiune care să ilustreze pericolele la care se expun? Să fie doar o întâmplare nefericită? Să fi greșit șoferul mitingul și în loc să-i sperie pe cei care manifestau împotriva noului cod rutier, împotriva exploatării gazelor de șist sau a aurului din zăcămintele aurifere ale Roșiei Montane, i-a băgat în sperieți pe cicliști? Să fi intrat necuratul în bietul om, *pușchea pe limbă!*, dorind să-l ducă la pierzanie? Nu vom ști niciodată, așa cum le stă bine unor cetățeni model. Din senin m-a apucat o veselie inexplicabilă pentru un om de bun simț. Mi se părea o chestie tare, să faci un marș ca să ceri pista pe care să rulezi în siguranță și când colo, trosc-pleosc, doleanța să se îndeplinească de la coadă la cap. *Oare de ce miri, fată Trif? vă veți rățoi, Psihologi Postfreudieni și Conclav*, în stilul în care o faceți de obicei. *Doar știi prea bine că asta am primit de la peștișorul de aur când am rostit cele trei dorințe care ne macină nația: să nu mai avem celulită pe coapse, popou, burtă și creier, să dezvoltăm economia pe baze noi și solide construind fabrici de silicoane și E-uri și ultima și cea mai arzătoare, aceea de a avea parte de sex mult, mult și de calitate.*

Cred că am fost destul de rezonabili în cererile noastre, ca să ne fie îndeplinite fără niciun comentariu. Am fi putut să cerem salarii și pensii mai mari, să nu plătim CAS după orice venit, să nu fie o megaproducție de grâu, recoltă care să ne pună la muncă, să nu se scumpească gazul în așa măsură încât românul să devină *Bulăprostul* Europei, să nu ni se scumpească energia eoliană, mâncarea, țigările, îmbrăcămintea și încălțăminte, și mai ales să nu mai plătim dările către furnizorii de servicii și bănci în valută forte, deși noi primim leafă în lei. Suntem niște cetățeni europeni cu mult bun simț așa cum și-ar dori orice *Uniune Europeană* din Galaxie, veți rosti răspicat, *Voi Perpetuu Căutători De Pulbere Stelară În Recipiente De Plastic Reciclate.*

Dându-mi seamă că dacă voi mai râde așa de una singură, voi ajunge pe canapeaua unui psiholog... vestit, am schimbat canalul. Am dat peste o emisiune unde *Academia* sau *Poliția Modei din România* forfecă diverse dive prezente pe covorul roșu al lumii noastre mondene... bune. *Divele* – acest cuvânt atașat parașutelor noastre, îmi pare o blasfemie adusă artistelor țării și ale lumii, femei care prin prestația lor artistică sunt într-adevăr dive – erau îmbrăcate unele cu gust, altele mai tipător. La un moment dat apare... o fantomă într-un *trenchcoat* alb, peste un pantalon negru trei sferturi, încălțată cu sandale cu tocuri, având gâtul înfășat până și încălțăminte, și mai ales să nu mai plătim dările către furnizorii de servicii și bănci în valută forte, deși noi primim leafă în lei. Suntem niște cetățeni europeni cu mult bun simț așa cum și-ar dori orice *Uniune Europeană* din Galaxie, veți rosti răspicat, *Voi Perpetuu Căutători De Pulbere Stelară În Recipiente De Plastic Reciclate.*

Alexandru Dragomir – Într-o vreme grea nu e nimeni vinovat

Straniu destin a putut avea Alexandru Dragomir, un filosof român „necunoscut” care a studiat la Freiburg (1941-1943) cu Martin Heidegger, pentru ca după 1948 să intre într-o clandestinitate din care nu a ieșit până la moarte. Alexandru Dragomir, doctorand al importantului filozof german, a adoptat o postură socratică, fără faconda aceluia, eliberat de cohorta epigonilor și a circuitului mediatic. Nu a publicat nimic până în 2002, an după care câțiva prieteni și discipoli s-au gândit să publice însemnările făcute de gânditor de-a lungul timpului, dar și parte din discuțiile avute cu acest om de o modestie rară. În timpul comunismului a lucrat ca funcționar la un serviciu de vânzări, merceolog, achizitor la hidrocentrala de la Bicaz.

În anul 2004, editorul Gabriel Liiceanu i-a editat volumul „Crise banalități metafizice”, pentru ca ulterior, tot la „Humanitas”, să-i apară volumele „Cinci plecări din prezent. Exercitii fenomenologice” (2005) și „Caietele timpului” (2006), o *summa* a gândirii așternute pe hârtie a unui filosof care constată în 25 noiembrie 1978 că, pur și simplu, „Cultura a devenit un loc al necinstei și al lașilor”.

„Semințe” (Ed. Humanitas, 2008), după cum precizează editorii Gabriel Liiceanu și Bogdan Mincă într-o „Notă asupra ediției”, este un volum „aforistic”, spre deosebire de „Caietele timpului”, mai strict tehnic-filosofic, care cuprinde o serie de notații începute în 1977 și așternute până în 2002. Sunt incluse aici și șase carnete în care filosoful și-a notat gânduri dintre cele mai diverse, într-un bric-à-brac ideatic de savuroasă consistență intelectuală. Este și motivul pentru care un neofit ca mine este mai atras de acest tip de notații care se întind pe portativul generos al unui gânditor preocupat de „epoca modernă ca dezintegrare a omului din cosmos”, de „gândirea care te izolează”, ca și de natura dublă a lumii. Extraordinară, în acest sens, mi se pare notația din 17 noiembrie 1977: „Trăim

ea însăși creatoare de modă? Veți întreba, intervenind ca muștele în miere, *Dictatoriali Oficioși Ai Agenției Contraefort*. Nu știu, că de data asta nu mi-a venit să râd, chiar dacă *trenchoat-ul* părea împrumutat de la *Mister Muscolo*, cel care ne spală vasele cu pricepere în orice anotimp.

Diva avea atâta feminitate cât un arici ce se face minge în fața pericolului. Sper că nu v-ați propus, *Obsedați Ai Sfertului De Veac Atât De Bine Întocmit*, să contraziceți corifeii modei! Acei minunați creatori care ne indică cum să ne îmbrăcăm! Ei afirmă cu emfază că este perfect să porți un sacou de mătase peste blugi... dacă vrei, adaug eu, să cauțați aur la Roșia Montană sau dacă vreți să mergeți cu vacile pe câmp. Este perfect, consideră ei, să îmbraci o geacă de motociclist peste o rochie de seară, dar nu este *cool* să asortezi geanta cu pantofii sau să porți un set de bijuterii complet, dacă nu vrei să pari o țoapă. Să fie adevărat? Sau așa-zisii *polițiști* ai modei nu sunt decât niște puturoși care consideră că, dacă *Domniile Lor* se îmbracă

într-o lume dublă: a naturii și tehnicii, a minciunii și realității, a «democrației» și dedesubturilor politice, a «teoriei» și a intereselor, a aparențelor și a spionajului. Peste tot nevoia de a «dubla» lumea. Știința «dublează» într-un fel natura prin tehnică, spionajul dublează o normalitate publică. Dublarea se face de fiecare dată *pe seama* a ceea ce dublează, dar, spre deosebire de maniheism, dublura poartă semnificația «adevăratei» realități, sau devine ceea ce încă nu știm, și anume: *a doua realitate*. Fie și fără să fii preocupat de filosofie, poți înțelege cu atât mai bine spusurile lui Dragomir, mai ales în lumina celor ce se petrec azi, când realitatea e multifacetată, spirala într-o sarabandă a dezvoltării tehnologiei care mai mult ascunde omului realul decât îl descoperă. O nouă magie, ar putea spune unii, o inconsistență materialistă din care nu se știe când vom ieși – pot ricana alții.

Este evidentă dispoziția filosofului spre o observație critică, dar nu resentimentară, a unei lumi în

Gheorghe Mosorescu: Căutare, 2013

„descompunere”, în raport cu problema „realității”, care nu poate fi sinonimă cu existența. Tocmai când credem că știm ce este realitatea, apare gândul care afirmă: „realitatea nu e tot ce e real, fiindcă asta e o însumare «nereală» a tot ce pot selecta știind deja ce este realitatea.”

Un om precum Alexandru Dragomir, care și-a interzis să fie filosof public într-o vreme când mitocanii arestaseră gândirea sau o terfeliseră în conclavuri dogmatice, a meditat profund asupra condiției epocii sale, cu rezultate dintre cele mai amare: „«Cultura» a devenit un loc al necinstei și al lașilor”. Însă gânditorul român nu absolutizează: percepe natura umană

drept ceva friabil, supus vremurilor și, deci, modificării ori *dedublării*. Istoria înlănțuie adesea spiritul și-l supune capriciilor ei. Este și motivul pentru care avem de la el gânduri atât de comprehensive pentru biata „trestie gânditoare”, adică ființa care se amăgește suveran cu un sentiment al inutilității caracterizat, poate, cel mai bine, de această sentență a lui Shakespeare, pe care Dragomir ne-o propune pentru a medita noi înșine la culpa noastră într-o epocă în care „celălalt” poartă întotdeauna vina: „Într-o vreme grea, nimeni nu e vinovat”.

Oare?

Nicolae COANDE

cu ce apucă mai repede fără să aleagă dintre *creațiile* trântite de cu seară pe marginea scaunului, și ceilalți muritori se cuvine să-i urmeze în demersul lor estetic. *Se simte nevoia de a presăra niște sare în colțurile acelor studiouri, deoarece gunoaiile încep să amninoasă!* Vă veți exprima rancoarea în continuare așa cum ați dezvoltat în timp o afacere de familie, *Vuttonieni Corporatori și Belciugi!* Până una alta noi ne vom îmbrăca cu ceea ce avem și cum simțim că ni se potrivește personalității noastre. Rămâne tristețea că unii se străduiesc din răspuțeri să transforme urâtul în frumos și frumosul în urât, lucru cu atât mai periculos cu cât ei sunt îndrățuiți de conducerea diverselor televiziuni și reviste cu titlul de formatori de opinie. *Formatori din piei de cloșcă!* veți parafraza un îndrăgit autor, *Dregători De Rețete Culinare Și Lest*, în timp ce eu voi fi silită, ca de obicei, să vă dau ultimul cuvânt. Altfel risc să fiu forfecată la rândul-mi de cleștișorii voștri îmbăiați în cianură de potasiu.

REEVALUĂRI

Dimensiunea românească între național și universal (II)

În *Oameni din Gândirea*, personalitatea lui Lucian Blaga apare trecută doar întâmplător într-un paragraf extrem de restrâns, dar, în același timp, impresionant prin valorile intelectuale ale celui vizat ca atare. „*Vorbea numai când se întâlnea cu o altă tăcută singurătate.*” Și Vintilă Horia își amintește: „*L-am vizitat o dată, prin 1937, într-un hotel de pe Calea Victoriei, unde trăgea cind cobora de la Cluj, peste drum de Ateneu.*” Dar faptul în sine nu relevă nimic sub raport caracteristic în descifrarea modului de a fi al lui Blaga, dacă memorialistul nu ar fi adăugat o întâlnire de peste ani, cea din 1942, de la Viena, „*unde a locuit câteva zile la Hotel Regina, lângă Votivkirche.*” A fost, se pare, „*ultima întâlnire*” cu ocazia unei conferințe, probabil la universitatea veneză. „*Era obosit de drum sau puțin suferind, căci după ce ne-am salutat și m-a invitat să iau loc pe un scaun, s-a întins pe pat și a început să-mi vorbească, întâi încet și parcă nesigur, apoi tot mai închegat, păstrându-se însă mereu într-o muzică monocordă din care n-a ieșit pînă cînd ne-am despărțit. Se făcuse seară, apoi noapte, și el continua să vorbească întins pe pat, devenit invizibil în întunecime.*”

Sînt în acele foarte vagi amintiri și o serie de restituiri memoriale ale lui Lucian Blaga referitoare la Viena, la Rilke, Stefan George, Hoffmannstahl, apoi trimiteri pe care Vintilă Horia le constată peste timp, la „*spațiu mioritic*”, reflectînd un spirit optimist, poate absurd pentru înțelesurile tînărului ascultător de atunci, în raport cu războiul ce se declanșase peste Europa, cel ce lăsa fără speranță omenirea.

În acest demers memorial, atît de succint și totuși atît de expresiv, Vintilă Horia ținea să evidențieze referitor nu numai la marele poet, dar și la gînditorul ca atare: „*Ca un bun și drept gândirist nu și-a plecat capul supus, și sabia, totuși, n-a îndrăznit să i-l taie. A dispărut în aparență, în propria lui singurătate, de unde numai moartea a cutezat să-l turbure pentru o clipă, integrîndu-l stihiei lui eterne.*”

Mult mai tîrziu, într-o altă serie de reevaluare a amintirilor sale gândiriste, publicate în *Cuvîntul Românesc* în noiembrie 1987, Vintilă Horia revine asupra portretului inițial fixat și completează imaginea atît de specifică a marelui său contemporan cu o serie de detalii critice, care evidențiază și mai pregnant *singurătatea* blagiană, în contextul irelevant al procesului comunist, incapabil să restituie valorile creștine ale operei lui literare și filosofice, de asemenea. Despre Blaga, cu seninătate Vintilă Horia poate să declare: „*a fost un mistic, într-un fel pe care alți critici de peste ani, sau abia decenii, vor avea puțină șansă să-l descifreze.*” Și, mai departe: „*Blaga e azi, fără voia lui, unul dintre puținii occidentali strîns legați de o înțelegere totală a lumii, însă mărginit și marginat de faptul că a scris în limba română.*” Iar scriitorul anticomunist român din Iberia, ca și Mircea Eliade de altfel, într-o altă împrejurare blagiană, nu își poate reține judecata sigură, la nivel universal, văzînd în Blaga „*singurul gînditor-poet capabil de a da o soluție, la sfîrșitul unui eon sau al unei epoci, limitată și schilodită de materialisme, și la începutul unei ere dispusă să corecteze și să repare tot ce au deformat și au stricat îmbătătorii în glod ai Ființei.*”

*

Întregirea spectacolului gândirist în substanța creației sale, dominînd profund lumea europeană și tendințele naive ale demersului politic universal ce au dus pînă la ticăloșire confuzia dintre propaganda comunistă acceptată de anglosaxonici și forțele militare naziste, urmîrind ultima mare reacție de cucerire și transformare a celei de A Treia Rome, în spirit *vaticanian* și protestant al unui creștinism limitativ și deformat adesea, îl determină pe Vintilă Horia să readucă în dezbaterea gândiristă a paginilor lui memorialistice, din exil, și figura lui Alexandru Busuioceanu.

Puțin cunoscut și apreciat în țară, dar extrem de cotelat la nivelul latinătății, nu numai europene, dar și sud-americane, acesta, atît ca poet, critic de artă și eseist remarcabil, scriindu-și poemele, comentariile și textele esențiale ale operei sale, după 1942, în limba spaniolă și în presa de circulație mondială a acesteia, i-a oferit posibilitatea memorialistului pe care-l analizăm aici să își dezvolte dezbaterile receptivității critice spre o sferă mai largă a înțelesurilor *gândiriste*, decît aceea aparent decorativă, ce lăsa chiar *istoria* în umbră și încuraja uneori istoricitatea. Prietenia cu Alexandru Busuioceanu, fost profesor de istoria artelor al lui Vintilă Horia la Facultatea de Litere din București, întîlnit doar în rare situații în redacția *Gândirii*, apoi „*la Viena, în 1943, în drum spre Madrid, unde mergea să întemeieze un Institut de Cultură Română*”, s-a consolidat cu adevărat de-abia în 1953, cînd însuși memorialistul, venit din Argentina, s-a stabilit el însuși în capitala Spaniei.

În 1948, deja, Busuioceanu publicase în mediul intelectual spaniol *Poemas pateticos*, iar în 1954, un al doilea volum de versuri, *Proporción de vivir*, dar interesul lui Vintilă Horia pentru fostul lui profesor se centrează mai ales asupra unor aspecte de cercetare istorică împinsă pînă la absolut, cu privire la raporturile geto-dacice cu latinitatea și apoi continuitatea lor mitologică prin ciudata preluare a motivelor tradiționale în universul gotic, odată cu stabilirea acestora, ca invadatori, în nordul Iberiei.

„*Îl lăsam să-mi istorisească despre împărații daci, care l-au pasionat, între 1953 și 1957, și din povestirea cărora voia să facă o carte. Acești împărați de la noi își însușiseră, după părerea lui Busuioceanu, misiunea precisă de a pune stăpînire pe Imperiul Roman și de a-l distrage. Un vehement spirit anarhic îl agita și îl hrănea cu înzecite puteri. Imperiul dac fusese oprit în mersul lui ascensiv de norocul istoric al Romei. Însă, înfrîngerea putea fi schimbată în lentă, nevăzută, eficace victorie. Acestei prăbușiri pe dinăuntru a invadatorului se dedicaseră Galeriu, Maximin Daia și ceilalți care și-ar fi atins probabil țelul, dacă acțiunea lor politică n-ar fi fost înlocuită de o altă acțiune spirituală, care a distrus Roma ca imperiu, transformînd-o și salvînd-o pe un plan mai înalt, înrudit cu mesajul dacic.*”

Busuioceanu a murit la Madrid fără ca să ducă la bun sfîrșit proiectul istoric pe care ținea să-l desăvîrșească spre înțelesurile Europei Occidentale, manevrate de iluzia lamentabilă a Rusiei, care urmărea, ca și astăzi, să-și facă simțită prezența continentală europeană, falsificarea istoricistă a realității documentare.

*

Tot la Madrid, pentru scurtă vreme, l-a reîntîlnit Vintilă Horia și pe Aron Cotruș, poet de la *Gândirea*, pe care și-l amintea în detaliu încă din 1938, cînd de abia se întorsese prima oară din Italia.

În limba spaniolă publicase și Aron Cotruș un volum de versuri, pentru care primise și un important premiu de literatură. Poetul era, de altfel, o prezență a mediului intelectual madrilez și a încercat la rîndu-i, într-o revistă de limba română, *Carpații*, să reia ceva din spiritul *Gândirii* în mediul exilului anticomunist iberian.

Despre gândiristul Aron Cotruș, o primă cronică, datînd din perioada lui argentiniană o încredințase Vintilă Horia încă din 1951 revistei *Románul*, de la New York, în comentarea volumului *Drumul prin furtună*, din care extrăsese un semnificativ motto: „*Scăpare pe-aici nu mai este / Decît în cîntec și în poveste...*” Iar într-un final la fel de elocvent, același Aron Cotruș poetiza fără reținere: „*Străină străinătate / Rai cu porțile-ncuiate... / Vai de cine-n ele bate...*” Dar nota oarecum deznădăjduită nu rezistă sensului optimist al cîntărilor cotrușiene: „*Cu-n chiot teluric, ca din nimic / un neam năzdrăvan să ridic, să ridic -, / și drum prin potop să-i despice.*”

Sînt invocate astfel un destin luptător, o aprigă nevoie de recuperare a Țării în integralitatea ei, pe care nici azi, după mai bine de două decenii, poporul român nu a reușit să și-o revendice integral sub presiunea neconsolat europeană, cu manevre merkeliene, vîndute, evident, Rusiei putiniene.

Într-un alt articol memorabil despre Aron Cotruș apărut chiar în *Carpații*, Vintilă Horia își amintea mai tîrziu: „*Cotruș și Busuioceanu, apoi Horia Stamatu și cu mine, am transformat capitala Spaniei într-un loc înalt de cultură românească (...). A fost un timp creator, construit pe marginea durerii, vreau să spun pe marginea unui exil pe care-l visam scurt și fecund. A fost fecund, însă lung și tragic (...). Madridul se transformase într-un centru românesc, unul din marile locuri pe care s-a făcut cultură românească și se face încă, una din acele oglinzi sufletești în care recunoști propriul chip desenat pe alt chip, mai mare și protector, ajutor fără preț în ore de disperare și de dor.*”

*

Acestor doi gândiriști, de care Vintilă Horia s-a despărțit mai curînd decît sperase vreodată, li se adaugă în *Oameni din Gândirea*, condiția tragică a lui N.I. Herescu, pe care-l întîlnise și-l cunoscuse la București și Sinaia, pe cînd memorialistul împlinise de abia cincisprezece ani. Îl cunoscuse mai bine doar în exil, la Paris, la Madrid, la congresele Societății Academice Române, la Mainz și la Strasbourg. O ultimă înfîlnire avusese loc în 1960, „*într-un restaurant alsacian de pe Rue de Vogirard*”. De altfel, Vintilă Horia rămîne pînă astăzi singurul român care, aflat în vara lui 1961 la Lausanne, s-a deplasat la Zurich să-l însoțească pe ultimul drum pe N.I. Herescu.

*

În 1975 apărea la București, din inițiativa probabil a securității, cartea lui D. Micu, la Editura „Minerva”, sub titlul *Gândirea și gândirismul*, propunînd ceea ce Vintilă Horia, citeva luni mai tîrziu, într-un comentariu mai general asupra ei, constata a reprezenta „*un studiu de curioasă exegeză politică-literară*”, urmărind „*o disociere post-mortem între revista Gândirea, socotită în sine un «tezaur de literatură admirabilă», sau ca «un receptacol de operă menite să dureze» și ideologia revistei care «depozitează (...) vase cu otravă», vrea să spună autorul cărții, adică eseurile și articolele inspirate de «obscurantismul» tipic acestei publicații*”.

Comentariile românești din țară ale momentului sînt nu numai inexacte, dar și rău-voitoare în aproximarea valorii volumului, care, pentru un analist de dicționar literar acreditat de Eugen Simion, în etapa de după 2005, pînă în zilele noastre, „*impresionează prin acuratețea cercetării*”, cu atît mai stranie în apreciere cu cît se ține a spune chiar de la bun început că „*Micu nu simpatizează cu ideologia gândiristă*”, el „*disociînd Gândirea de gândirism*”.

Intervenția critică a lui Vintilă Horia pleacă tocmai de la o realitate estetică pe care exilatul anticomunist din Iberia nu se sfiește să o considere „*o adevărată înscriere în genul românesc*”, citînd nume ca „*Blaga, Pilat, Crainic, Voiculescu, Gib. Mihăescu, Matei Caragiale, Al. Busuioceanu, Adrian Maniu, O.W. Cisek, Tudor Vianu și alții*”. El observă totodată intervenția aberantă a autorului cărții în încercarea de a tăia „*în lung și în lat și, într-un fel, a anihila*” realitatea literară și ideea de operă prin „*participarea la fascism și reacțiune*”.

Semnatarul cronicii din revista *Drum* (an XII, nr. 1, ian.-mart. 1976) nu-și poate reține, de altfel, o doză suculentă de ironie la adresa lui D. Micu, remarcînd: „*Conu Leonida devine astfel, peste veac, critic literar și comentator al unei filosofii a culturii românești, ieșită nu din realitate, ci din întîlnirea acesteia cu ideologia. Întîlnirea e tragic-comică. Într-adevăr – și nu e aceasta contradicția cea mai evidentă la care se autosupune D. Micu de-a lungul celor peste o mie de pagini de mărunți exegeza.*”

Totodată, Vintilă Horia reține în exegeza „*monotonă și învechită pe alocuri*” a cărții tipul de „*revalorificare a numelor celor mai de seamă din cultura noastră modernă, însă strict cenzurate din punctul de vedere ideologic*”. Mai mult încă, scriitorul aflat în exil anticomunist se desprinde de ideea că intervenția sa literară ar constitui o *cronică*, fiindcă, așa cum argumentează pe parcurs cu o distanțare remarcabilă în intuirea lucrurilor „*n-am de gînd să intru în detaliile autorului*”. Nici n-ar avea cum, în raport cu „*autentic-tradiție, inconștient colectiv, bizantinism, mioritic, ortodoxie*”, de vreme ce „*e absurd să rupem în două comode jumătăți artificiale Gândirea de gândirism*”.

Modul în care Vintilă Horia denunță simplismul abordării critice a lui D. Micu, felul de a reduce la „*reacționarism*” tot ceea ce vine în contradicție cu sensurile înțelesurilor comuniste, îl determină pe scriitorul român din exilul iberic să-i atragă atenția asupra naivităților afirmate de autorul cărții, fiindcă *reacțiunea* „*e semn de viață*”. De aici și concluzia firească a atitudinilor sale și a unei lumi normale față de aberația staliniană ce se execută în sensul ideologic la nivelul limitativ românesc. „*Sunt deci un reacționar și nu numai pentru asta. Sunt reacționar pentru că reacționez zilnic împotriva prostiei, a sclaviei, a conformismului, a crimelor politice, a subversiunii, a invertirii valorilor, împotriva tuturor căderilor din veac cu intenția clară de a găsi o cale de ieșire, o salvare pentru că împotriva ideologiei admirate de D. Micu am fost învățat de gândiriști să scriu și să gîndesc altfel. Vreau să spun că trăiesc altfel, identificîndu-mi gîndirea cu scrisul și viața, fără risc de separare. Sunt în mod absolut ceea ce par a fi. Schizofreniile anatomistic-literare îmi fac rău, un rău organic și nimic nu-mi repugnă mai mult decît această vizibilă îmbolnăvire a popoarelor prin ideologie și prin învechite filosofii scoase din uz, forme vampirice ale unui fel de a fi de care s-au separat toate elitele contemporane.*”

Concluzia finală a demersului întreprins de Vintilă Horia nu prezintă nici o îngăduință. „*Fără Gândirea și fără gândirism, literatura română n-ar exista, nici cea de ieri și, fără îndoială, nici cea de azi.*”

Nicolae FLORESCU

ETNOLOGUL ROMÂN ÎN „EPOCA DE AUR” (XLIV)

Biserica sub greaua moștenire (2)

Odată cu indigenatul lui Nicu Aurelian Steinhardt, la Rohia, un frison intelectual cu bătaie lungă, nemaicunoscut prin părțile locului, începe să anime zona și, din aproape în aproape, întreaga oikumenă transilvană, prelungită, prin nervuri culturale conglomerate solid, interbelic, până la București. N-a fost însă să fie doar o plăcută adiere a gândului măiestru, suzeran peste literatură și artă. O armată de pretoriani, rampantă după cum îi e felul, s-a descolăcit din terarii și a țesut împrejurul

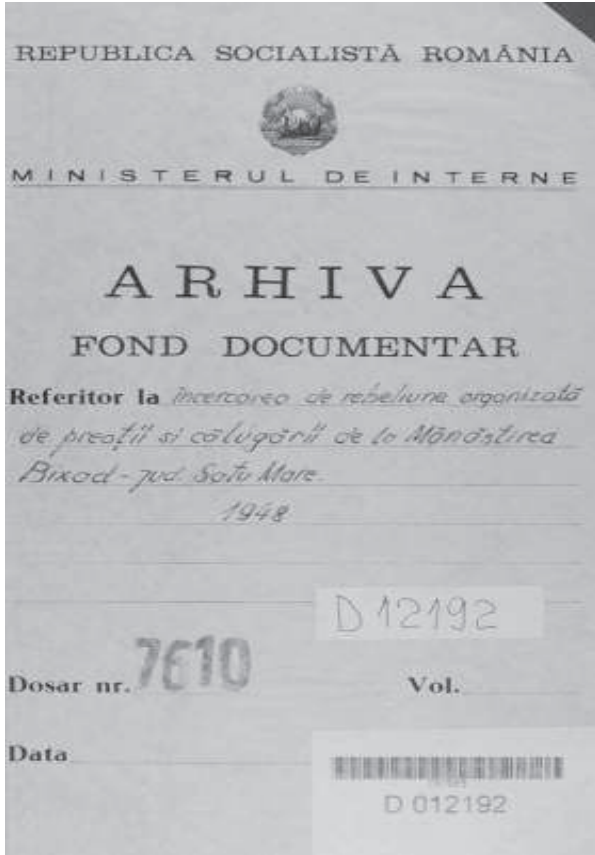
Ioan Bob, născut în Sătmărel, cartier cu un drum prăpădit care expiră, la capătul mai urban, în poluatele parcuri ale Sătmăruului, presărate cu tufe de buxus sempervirens, transformate ad-hoc, de pensionarii zoriți, în puturoase pișoare. Lui Bob, îi stau alături: Victor Mira, lucrător promovat un răstimp și în conducerea Inspectoratului M.I. Satu-Mare; lt.col. Nicolae Popescu, azi procuror – îl supraveghea pe călugărul Nicolae, în deplasare, la Casa de Odihnă a Preoților din Călimănești, loc

părinții lor cu Securitatea, a fost reluat de fideliu creștini uniți cu Roma. Voiau să se scalde în religia strămoșilor. Au fost intoxicați, însă, cu vechile sloganuri. Li s-a spus că religia aceea era adusă de friți și de unguri, că în sinaxarele ei sunt alt fel de sfinți. Unii au îngurgitat vrăjeala. Cei ce n-au uitat de teroare și suferinți au cerut insistent să fie reîmproprietăriți. Comuniștii furaseră mănăstirea, iar Cel de Sus nu i-a ajutat. Pierduseră sminteala de-a și-o apropria. Oamenii conștienți doreau să se-ntoarcă în biserică în care s-a născut „Fiii lacrimilor tale” – imnul de inspirație divină compus de ierarhii greco-catolici Marina și Sălăjean, să revină la rozariu, la cântările mariane, la vorbele latinești prin care agrăiau să pogoare, peste ei, Spiritul Sfânt. Noua generație, pe care n-a umplut-o râia de prea mult cetit, habar nu are ce orizonturi atingeau coconii transilvăneni trimiși să-nvețe la „De propaganda fide” ori la „Stadtconvict”; ce au însemnat ritualul hirotonirii ca episcop și discursul vlădică Grigore Maior, pentru Împărăteasa Maria Tereza, aflată, cu onoare, în asistență; cu ce s-a ocupat „Școala ardeleană”; cine a fost Gherontie Cotore și multe altele. Tinerii ziarști, necunosători de paleoslavă, nici de latină, au evitat mereu să ia seama la agresiunea neocomunistă de prin redacțiile organizate pe spezele șantajatorilor moguli locali, oameni cu vechi stagii de inițiere în securista ceaușistă latină. Cu o săptămână înaintea idelilor lui noiembrie, a.c., urmăream punerea în posesie, după 20 de ani de procese viclean târăgănite, a celei mai mari mănăstiri greco-catolice, reprezentativă cândva, pentru populația majoritară, de pe meleagul străbun melancolic botezat „Partium”. (Folclorul ardelean îl folosește tradus și transpus în secvențe de sincer lirism dedicate unui împărat care i-a înfruntat victorios pe habsburgi: „Să trăiască Bonaparte, / Că iel n'e-o fo' bună parte”). Știam că Episcopia a dat un comunicat. Dar niciun ziar din Sătmăr ori Maramureș nu a dorit să-l transforme în știre. Mă simt obligat a-l reproduce aici. Ca să-și atingă adevărata menire. Aceea de a-i face pe oameni să ia act de justiția călcată cu cizmele prostiei chiar la intrarea în mănăstire. Toate cultele, toți grofii, conții și baronii au primit păduri, castele, bunuri imobile, prilej de mândrie pentru urmașii sosiți în trombă din Patagonia, Brazilia ori Virginia, recunosători statului român care le-a dăruit, niciodată sperat, certificat de stăpâni în Ardeal. Orgoliul le e satisfăcut. Au titluri de proprietar, intra și extra-vilan, pe mănăstiră pământ transilvan. Doar umilita Biserică Română de Rit Răsăritean, unită cu Roma, nu a putut primi testimoniu că ar fi fost, cândva, și dumneaei, aici, legitimă stăpână. Arhicezuratul comunicat mi-a parvenit prin amabilitatea implicatului în cauză, al nostru coleg Oliviu Felecan. Înainte de lectură, pentru a înțelege corect mesajul, se face necesară o privire peste articolul *Biserica Greco-Catolică* din „Wikipedia”. Iată, așadar, (ne)cenzuratul *Comunicat*: „Pe data de 7 noiembrie 2013, trebuia să aiba loc la Bixad (SM) executarea unei hotărâri definitive și irevocabile a justiției române prin care Episcopia Greco-Catolică de Maramureș să fie pusă în proprietate și deplină posesie a Mănăstirii Greco-Catolice din localitate, confiscată în 1948 de regimul comunist. Acum, după ce Mănăstirea a fost câștigată inclusiv definitiv și irevocabil în instanță, instituții ale Statului Român au dat în judecată Episcopia Greco-Catolică de Maramureș pentru a-i lua înapoi această mănăstire confiscată anterior de comuniști. Acest lucru dovedește că Statul Român nu numai că are o politică ce favorizează Biserica Ortodoxă majoritară, dar se implică activ prin Instituțiile sale în epurarea culturală și religioasă a comunității greco-catolice minoritare începute de regimul comunist. Concret, pe data de 7 noiembrie 2013, reprezentanții Bisericii Greco-Catolice s-au deplasat la Bixad unde un executor trebuia să pună în aplicare hotărârea definitivă și irevocabilă prin care Mănăstirea Greco-Catolică din localitate este dată în proprietate și deplină posesie Episcopiei Greco-Catolice de Maramureș. Înainte de începerea executării, oficialii ai Statului au spus reprezentanților greco-catolici că rolul lor nu este să-i «bage» pe călugării greco-catolici în mănăstire, ci numai să măsoare parcelele care ar trebui retrocedate după care să se retragă.

Datorita amenințărilor publice și incitărilor la violență făcute în repetate rânduri de către reprezentanții Bisericii Ortodoxe în cazul în care Mănăstirea Greco-Catolică este retrocedată, executorul judecătoresc a fost asistat de reprezentanți ai Poliției și Jandarmeriei Române. În momentul în care executorul și reprezentanții greco-catolici au ajuns în fața mănăstirii, intrarea era blocată de un lanț viu de preoți și călugări ortodocși, având în spate lor și alte persoane de diferite vârste. Executorul s-a apropiat de ei și a solicitat să fie lăsat să execute hotărârea judecătorească, moment în care reprezentanții Bisericii Ortodoxe s-au manifestat împotriva executării hotărârii judecătorești, au

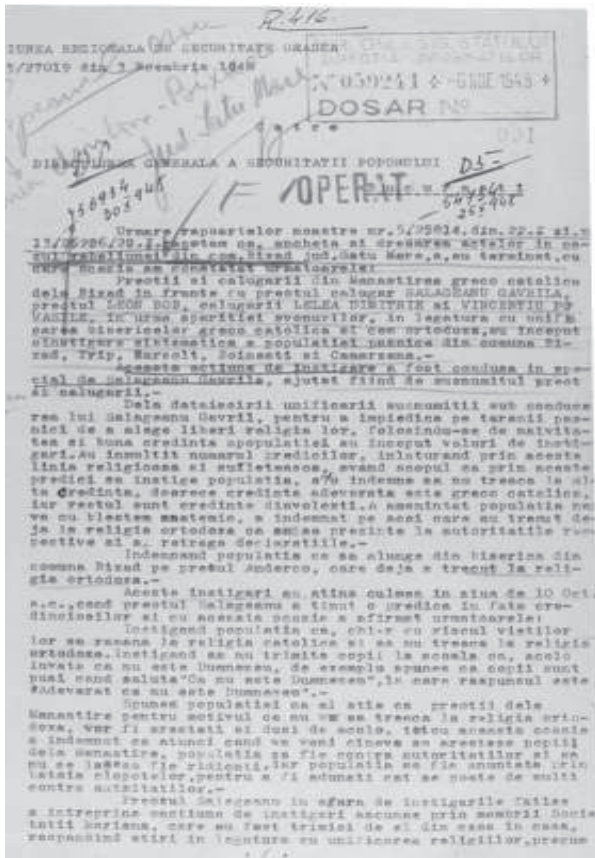
Viorel ROGOZ

(Continuare în p. 22)

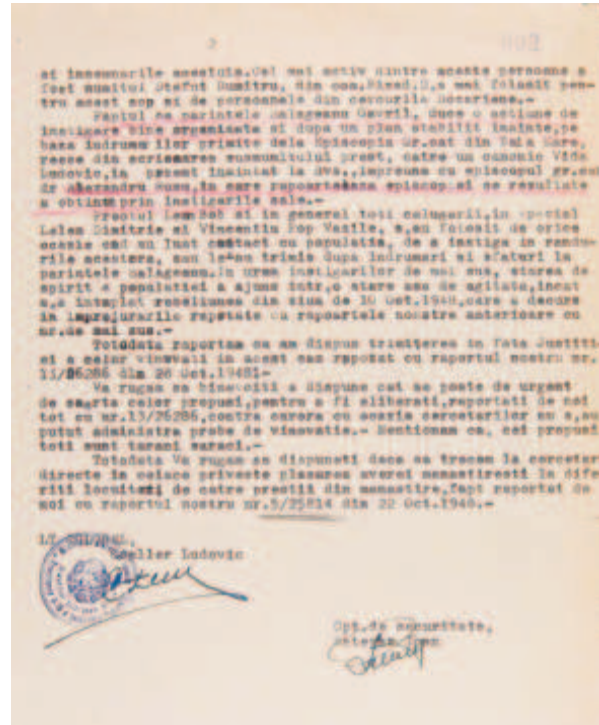
Dosarul „rebeliunii” greco-catolice întocmit de Securitate

modestei, tinerei mănăstiri, o rețea de ofidieni, mutantă prin ochi și urechi, o specie ce trăia la-ntuneric, sfidând sângele cald, solar, dăruit de Creator, în zile senine, chiar și

Prima pagină din dosar

disgrațioaselor târătoare. O sută de ofițeri Secu', dresați pe urmele monahului Nicolae, ne privesc, vădit deranjați, din infamante, primejdiase dosare. Pe cel mai voluminos l-au codificat cu un nume cinstit: „Scriitorul”. Conducerea fesenistă a țării i-a preluat fără jenă. I-a promovat în Servicii. Umilinte fără margini, pentru cei care zăcuseră ani grei la politici sau pentru cei cu dosarul ideologic în pregătire spre a fi trimiși în perversă detenție la comun... După prepusa sediuțione din '89, slugoii lui Ceaușescu au revenit cu forță. I-au jurat nouli zămbăreț conducător că n-o să-i lase pe americani să asculte ce secrete vorbește poporul. Nici pe unguri să ne cotopească ogorul. S.R.I.-ul i-a moștenit cu mândrie pe vajnicii urmăritori din dosarul statuat ca ordin de luptă sub indicativ „Scriitorul”. Printre ei – cunoscutul (din dosarul lui Claude Karnouh)

A doua pagină din dosar

unde securistul racola fețe bisericești surprinse în cursul unor experiențe extraduhovnicești, care, devoalate, puteau deveni forever compromițătoare; col. Alexandru Ionescu, șef de colectiv la Securitatea Municipiului București; col. Ion Burac, locțiitorul șefului Securității municipiului București; lt.col. Vasile Deleanu, devenit, postdecembrist, avocatul lui S.O.V., responsabil cu dezinformarea depunătorilor la F.N.I.; col. Eugen Velea, șeful Secției I.A, la Securitatea din Cluj; col. S.I.E. Vasile Măierean, răspunzător de acțiunea cinegetică „Eterul” – îndreptată împotriva postului de radio „Europa Liberă” –, vânătorie de oameni pentru a cărei reușită, ceremonios cum îl știm, președintele Emil Constantinescu i-a dăruit, în cadru festiv, gradul de general; în fine, cpt. Constantin Călina, securist blând, de omenie, evidențiat, pentru felul în care au colaborat, de starețul Serafim Man, într-un interviu publicat în revista maramureșeană „Nord Literar”. Afirmăția starețului Man este, însă, contrazisă de spusele unui cenobit vădit indignat, Emanuil Rus: « Securistul Constantin Călina mă teroriza să dau o declarație cu cine îl caută pe părintele Nicolae și ce discută. A umblat și cu șantajul, că am șapte dosare la ei, la Securitate, dar eu tot nu am cedat. Îmi tot spunea că îmi face ei bucată și că mă vor închide la închisoare ». Același, pe atunci, tânăr călugăr a salvat o versiune intermediară a « Jurnalului fericirii ». Versiunea integrală i-a încredințat-o autorul lui Virgil Ciomoș, sigilată în două pluciri, păstrate de filozof cu sfințenie și deschise doar atunci când venise vremea lor. Și o ultimă ambiguitate: avansat stareț al nefericitei Mănăstiri Greco-Catolice Bixad, preacinstitul staroste a dăruit presei numeroase pravoslavnice interviuri. Influențat de vioiciunea dialogurilor sale, cineva titra cu litere de o șchioapă că sfinția sa Emanuil la călugărit pe mozaicul ortodoxizat Steinhardt. Or, este un episod îndeobște cunoscut că Serafim Man, bolnav de cancer, la Cluj, crezând că va fi chemat la Domnu', și-a cerut învoire până acasă, de la profesorul Chiricuță, ca să-și plinească promisiunea de a-l tunde în monahism pe smeritul bibliotecar al mănăstirii. A împlinit consacraarea într-o mezonoptică la care au participat și trei membri ai obștei. Părinții: Perța, Leș, Rus. A fost un act sacerdotal asemănător gestului comis de un profesor care semnează rezultatele cercetărilor efectuate în laboratorul său alăturându-i ca autori secundari pe învățăceii care au fost implicați în extragerea și prelucrarea datelor experimentului. Niciunul dintre frații prezenți la taină nu pare a fi deținut un rol egal întâi stătătorului chinoviei, în solemnă postrigire a faimosului ovrei încreștinat. Însă participarea celor trei viețuitori, aleși de superior, în semn de încredere, la acest ritual riscant și secret, va însemna pentru ei, azi, la vremea cerului senin, un titlu de glorie, în mod public, pe drept, asumat. Din păcate, pe nou-venitul în Oaș stareț, norii l-au băntuit și după ce n-a mai fost, de securitate, permanent trasat. Procrisă, din 1948, în urma decretului criminal („O, câți preoți, câți vlădici au murit!” – zice inmograful), martira mănăstire Bixad s-a înnădit cu trecutul redevenind teatru de belicoase operațiuni. Peste atâta amar de ani, războiul, pe care l-au purtat

RADAR

Ecosofie și eco-civism

„Occidentul aduce engleza ca limbă universală și individualismul materialist ca religie universală”
(Johan Galtung)

Copleșitoarea opulență informațională are azi, ca vehicul preferențial, spectaculos și insidios, *discursul publicitar*. Iluzia că freneticul comportament de consum ar fi „sub control” uită că procesarea informațională implică (și) distorsionarea/alterarea mesajului prin potențialul de influențare, multiplicând nevoile și dorințele și provocând efecte grave în sfera patologiei sociale. Captivi ai *video-culturii*, invitând la un ritual fantasmatic, anestezic, va trebui să activăm spiritul critic în sensul unei eficiente *pedagogii media*. Un aliat prețios poate fi *ecosofia* (Arne Naess), denunțând impasul ecologic dar și dezbaterile publice inflaționare, fără suport acțional. Logica pieței, decretând supremația profitului este repusă în discuție în numele salvării patrimoniului comun (*Terre – patrie*, după E. Morin). La această obligatorie metamorfoză a civilizației umane în era globalizării, poate contribui și *eco-publicitatea*, temperând, sperăm, ideologia consumeristă. Fiindcă, devenind general-accesibilă, cultura s-a „revărsat” asupra societății. Ca piață, mediul cultural s-a extins incredibil, dar, pe de altă parte, după bătălia istorică (văzută de mulți analiști ca un succes definitiv) câștigată de Occident, provocând colapsul comunismului, se cuvine să observăm că etaloanele occidentale sunt în *curs de universalizare*. Evident, ansamblul mediatic – devenind un invincibil mecanism ideologic – promovează în forță această cultură. Mass-media, s-a spus, au devenit *arena vieții sociale* și judecătorul ei „public”. În era comunicării, *satul planetar* suportă această triumfală *globalizare mediatică*. Atotputernicia media este indiscutabilă, devenind, s-a observat (de mult), cele mai importante instrumente de manipulare. Ca vital canal de comunicare socială, mass-media se conștientizează pe sine ca forță, controlând fluxul informațional, arogându-și rolul de „mână invizibilă”. Mai mult, pentru un Alexandr Zinoviev media era chiar „biserica occidentalismului”. Se impune să stăruim asupra acestei constatări, nu fără a aminti că media, în ansamblu, constituie și o prosperă întreprindere economică, această dublă condiție întreținând/favorizând un sistem pervertit de evaluare. De fapt, fundalul hedonistic al epocii maschează virulența ei ideologică, descărcată mediatic sub ambalaje mincinoase. Marșul umanității spre un sens global (confuz și difuz) și-a găsit refugiul în supremația divertismentului. Anesteziată, omenirea pare a traversa o „euforie perpetuă” (Pascal Bruckner). Refluxul euforiei e denunțat de noul sindrom care bântuie lumea vestică: *sindromul vulnerabilității*. Re-domesticirea lumii ar fi urgența momentului, câtă vreme chiar Planeta e primejduită. Globalizarea presupune un spor de responsabilitate, identificarea soluțiilor salvatoare, detensionând focarele „tribaliste”, nicidecum refugiul într-o globalizare mediatică narcotizantă, iresponsabilă, de fapt.

Odată cu „devalorizarea” spațiului, prin „comprimarea” Planetei (consecințe ale revoluției tehnologice) și comunitățile și-au schimbat statutul. Astăzi, comunitatea nu mai este o unitate „naturală”, o creație strict teritorială, cu limite ferm precizate, membrii săi cunoscându-se nemijlocit, prinși într-o rețea comunicațională, definibilă, în termenii lui E. Goffman, drept *co-prezență*. Apariția marilor corporații (transnaționale) ca puteri globale, acționând în afara controlului (ca „forțe abstracte”) și stărnind firești îngrijorări, mută accentul înspre *extrateritorialitate*. Dominația corporațiilor ascultă de logica termenului scurt, amenințând ecosistemul planetar prin dezechilibrarea balanței costuri/beneficii, instalându-ne într-o societate „a riscurilor”, cum – lucid – avertiza Ulrich Beck. Or, *societatea afluenței*, prin maturizare tehnică (W.W. Rostow), prin industrializare progresivă (devenind o societate tehnotronă, după spusele lui R. Aron), acceptând evoluția convergentă (cum profetea Daniel Bell) a ridicat ștacheta consumului. Acest „consum deșănțat”, stimulând competiția pentru resurse, favorizând „marea destrăbălare”, cum opina David C. Korten, conduce la consecințe apocaliptice și obligă la a regândi strategiile de supraviețuire, activând o etică globală. Pregătind „marea cotitură” prin „deșteptare culturală”, aflând răspunsuri comune într-o lume tot mai interdependentă și fragilă. Fiindcă e vorba despre *un destin comun* al familiei umane, depășind egoismul de generație, imună la demagogia politică și avalanșa publicitară. E posibilă, oare, această „revoluție spirituală”, inaugurând o „nouă eră”?

„Economia globală imperială”, sub flamura ideologiei creșterii, dovedește, însă, distructivism și rapacitate. Mai mult, creșterea progresivă a nevoilor omului, „eroarea utilitarismului”, agresivitatea speciei, vandalizarea Planetei,

transformă Terra într-o „ruină ecologică”. Considerentele comerciale conduc lumea, zestrea genetică s-a degradat, consumatorii sunt manipulați, decăderea culturală e o tristă realitate. Iată câteva premise care confirmă opiniile mai vechi ale medicului vienez Konrad Lorenz, denunțând, prin aplicarea principiilor etologice la comportamentul uman, distructivismul speciei și acel „rău cu mai multe chipuri” care ne amenință. Și care, în numele conștiinței reflexive, ar trebui să instaureze o „politică a civilizației” (cf. E. Morin), o reînviare a modului de a trăi.

Ecologismul militant a înflorit tocmai ca mișcare critică a societății industriale, descoperind *problematica environmentală*. Miracolul economic al reconstrucției postbelice, promisa „egalitate în bunăstare” au neglijat nevoia de natură; brusc, acel mai '68, ca explozivă mișcare protestatară, a pus în discuție un sistem socio-politic anchilozat, dar și un model economic triumfalist, conștientizând că asistăm – aproape inactivi – la distrugerea unui bun comun. Ecocivismul de stradă proclama reconcilierea cu mediul și punea bazele unei ecologii politice, înțeleasă ca o „cultură a vieții” (S. Moscovici). „Cultura minților”, anunțată subiacent de proiectul iluminist, raționalizarea birocratică (cf. Max Weber) care l-a însoțit au condus, se știe, la „dezvrăjirea” lumii. Or, conștientizând acum fragilitatea unui ecosistem finit și implacabilitatea unui destin unic, omenirea (devenită McLume) – ca familie umană – trebuie să găsească grabnic răspunsuri colective la acest inventar crizist. Sperata „deșteptare culturală”, acea „mare cotitură” ar putea fi sprijinită temperând furile consumeriste. Or, *spectacolul publicitar* condiționează și alienează, seduce și cultivă frivol o comunicare în sens unic, excită – sub imperativul hedonist – cursa socială, celebrând produsele. „Sărbătoarea consumului”, scria Fr. Brune, a devenit fericirea însăși; iar inducția publicitară, manevrând un alibi cultural, impune un mesaj comercial, cucerind imaginarul oamenilor (ca valoare „adăugată”; cf. J. Séguéla) și oferind sistemului, prin mimetism social, „virtuți lubrefiante”.

Când propuneau, în 1978, *Sociologia mediului* ca „nouă paradigmă”, W. Catton și R. Dunlap, deși sensibilizați ecologiceste, nu bănuiau voga orientării și, cu atât mai puțin, proporțiile conflictului dintre ecologiști și adeptii „creșterii”. Însă relația social / non-social se cerea a fi luată în studiu, dată fiind arma ecologică iscată după de Rachel Carson, prin *Silent Spring*, „trezise” mișcările de mediu în SUA. Burch (1971) vorbea chiar despre „coșmarul ecologic” după ce, multă vreme, viziunea triumfalistă vedea în poluare doar „parfumul prosperității”. Saltul de la „societatea opulentă” (Galbraith, 1958) la societatea riscului (*risk society*) și, cu deosebire, conștientizarea *globalizării riscului* au atras atenția asupra limitelor de toleranță ale ecosistemului. Încât, confrunțată cu propria ei dezvoltare, alimentând un pachet crizist, societatea – în faza *modernizării reflexive* – pune acum în dezbateri, la modul acut-responsabil, nu doar distribuția bunăstării sociale ci și distribuirea riscurilor ecologice.

*

Am propus această introducere pentru a semnala o recentă apariție, purtând semnătura lui Nicolae R. Dărămuș (*Inocenții marii terori*, Alexandria Publishing House, Suceava, 2013). Urmăresc de multă vreme eforturile, deloc încrâncenate (venite ca un dat firesc, natural, luminos), cheltuite pe frontul eco-literaturii de către acest fost medic internist din Gura Humorului, un clujean răbdător (dar persuasiv), fixat în Bucovina; un fost pasionat vânător, bătând cu înverșunare munții și sperând că prin tabletele sale eco-politice (încredințate, o vreme, *Cotidianului*, apoi *Jurnalului național*) ne va smulge din astenia civică în care ne-am scufundat. Convins că educația „pro natura” e cu puțință (și) prin lectură, el s-a lansat în jurnalismul „de mediu”, într-o adevărată cruciadă de sensibilizare ecologică prin cuvânt și imagine. Cândva, într-un film TV (*Ochii triști ai naturii*), dl. Dărămuș atrăgea atenția asupra *delictelor de mediu* și denunța „bâlciiu jurnalistic”, implicit „prețul tăcerii”: carnagii cinegetice, braconaje și chiolhanuri, vânători ministeriale și justiție „prin telefon”, toate sub acoperirea „nevoii patriotice de valută”. Neliniștitul medic alimentează ritmic o rubrică ecocivică, adunând piese grele la ceea ce ar putea fi voluminosul „Dosar Dărămuș”. Ecurile n-au întârziat și autorul, apărător al patrimoniului faunistic și forestier, martor (deloc tăcut!) al fărădelegilor și atentatelor la biodiversitatea carpatină, vituperează braconierii cu ștaif, mulțimea yes-menilor, dovedind mână de prozator. Observator caustic, neezitând a folosi și vopsea pampfletară, doctorul Dărămuș nu mimează îngrijorarea ecologică. Chiar crede că mileniul în care am intrat *va fi ecologic sau nu va fi deloc*. Spirit sagace, fiindă upiozantă, el se bate cu muțenia ministerială; tragedia faunistică nu e o ficțiune, apele ucise și pădurile rase („îngropate” în memorii fără răspuns) ar cere grabnic intervenții reparatoare. Dar pădurea carpatină e „mută”, zice autorul, iar guvernarea ignoră semnalele de alarmă. Fiind *un autentic disperat lucid*, fostul vânător nu ar vrea, totuși, să subscrie tezelor cioraniene; încă mai crede în puțința *deșteptării*, fără a ne pierde, definitiv, în spațiul ratării. Să nu uităm, însă, că și invectivele lui Cioran porneau dintr-o iubire

disperată. Suporter al lui Octavian Paler, medicul humorean nu cade în scepticismul dizolvant al maestrului. *Moralistul de la Lisa*, risipind formule aforistice pe fundalul unui radicalism profetic, a fost taxat drept „Cassandra absolută” a societății postdecembriste, prizonieră a unei tranziții împleticite. Dacă eseistica scilpitoare a d-lui Paler nu trecea dincolo de „comerțul cu idei”, bătaiosul doctor chiar a intrat în bătălii riscante și s-a duelat în procese dureroase și costisitoare (unele câștigate!).

Isprăvile din urmă ale „cruciatului” humorean se înscriu în spațiul livrescului. La Editura *Allfa*, în 2003, ivise o carte „de autor”, adresată celor între 7 și 77 de ani, având un motto șocant, denunțând – iarăși – inconștiența noastră: „fiarele acestui Pământ meritau o specie umană mai reușită”. Fiindcă *Ursul, distinsa fiară*, folosind fotografiile autorului, pleda tocmai pentru „conviețuirea morală”. Cu mesaj ecologic explicit și parfum sadovenian (ca scriitură), textul dezvăluia un peisagist de talie, obsedat de *beletrizare*. Și mai trebuie, neapărat, notată o performanță: ritmul narațiunii. Într-un secol grăbit, vitezist, autorul redescoperă lentoarea epică, cucerindu-și cititorii. Față de Sadoveanu (în *Ochi de urs*), el schimbă unghiul în ecuația *fiară-arătare*. Dacă pentru un Culi-baci, în pădure „toate sunt limpezi și se cetesc ușor”, iar dl. Ionaș îl va „lovi” pe tâlhar pentru furțișagul din poiana hochstandului, protagonistul povestirii lui Dărămuș este chiar „distinsa fiară”: ea contemplă desimea cetinilor și pleoapa lunii, zărește dușmanul înfricoșat și aude tunetul împușcături, coborând în moarte. Având ca suport seducția stilistică, cartea scoasă la *Allfa*, destinată copiilor, ar trebui citită mai ales de adulți. Cu vocație de moralist, omul nostru din Nord, un „tânăr entuziast” (cum l-a gratulat un ministru, brusc îngrijorat de scurgerea unor informații înspre Consiliul European), rămâne *un incomod*. Cu fibră de justițiar, Nicolae Romulus Dărămuș, fără a obosi, continuă bătălia. Și nu doar pe baricadele livești...

O recentă apariție, spuneam, confirmă recidiva. Aici, în volumul pomenit, el adună, selectiv, articolele din *Jurnalul Național*, veritabile *ecofabule* (la sugestia lui Valentin Zschievici), vestind ieșirea din „era egoului”. Rememorând dureros, intrarea în *inevitabila Românie reală*. Adică: gatere și păduri de cioate, covoare de pet-uri, îmbogății ignoranți, vânători nesătuți, ciorovăiala politicienilor, mâini hulpave, carnagiul oficial. Pe fundalul isteriei consumiste, aducând la rampă mitocănia *adrenalienaților*. Uitând, păgubos, de arbori, ape limpezi, sălbăticuni, „urcătul” la cerbi sau la cocșii etc. Or, Nicolae R. Dărămuș se vrea / este un avocat al necuvântătoarelor, „un spirit vertical și luminos”, cum scrie Orlando Balaș în *Prefață*. Încercând a vindeca suflete, slujind educația *pro natura* prin mijlocirea artelor, înrolându-se în donquijotești campanii mediatică. Ins ciudat în ochii unora, deșmănit (desigur), condamnând braconajul industrial și dușurle „progresului”, deplângând pădurile care dispar. Un zbuciumat, un neliniștit, o inteligență luminoasă, în pragul disperării chiar. Vegheată, însă, de o luciditate calmă și caldă. El, un „ăla cu urșii lui”, intristat că sunt atâția oameni care tac, că sunt voci (ale celor dedicați, informați, mai puțin vizibili) fără ecou, că *prostia sprintară* se lățește (aducând bani și notorietate) iar replica eficientă, concertată, lipsește. Nu poate înțelege vehemențele literaților de salon, neimplicați, contemplând doar, lamentativ, coșmarescul spectacol. Și cu atât mai puțin lăcomia băieților deștepti („fără de măsură”), civismul amorțit. O recentă expediție pe culmea Suhardului i-a prilejuit noi dezamăgiri. Printre lunetiști cu jipane și roiri de infractori zonali, înfiorat de urletul drujbelor, putea contempla un munte „împărțit” între primării. Sau tăiat păduri pentru a hotărâni proprietăți, cu garduri masive, interminabile, cu stâni „europene”, dotate cu băi („de ținut cartofi”). Sperând, totuși, de la primele apeluri că *trezirea* se va produce. Că în pofida „marii terori democratice”, mesajul ecologic *lucrează*, că vorbele risipite în atâtea bătălii incerte au un destinatar. Chiar dacă speratul front ecologic, autorul bătând pe la uși importante, nu s-a încheat încă în jurnalismul autohton. Atât „bărbăteii de elită” (*boierii minții*, nu?) cât și grobieni care ne înconjoară, aruncând sudalme groase, sunt opaci la astfel de îngrijorări reale. Sensibilitatea ecologică le e străină, disprețuind *inocenții Terrei*. Cu care, dealtminteri, împărtășim o soartă comună, gândind responsabil *istoria viitorului*, protejând biodiversitatea în numele *patriotismului planetar*.

O „carte luminoasă” acest volum (depresiv, totuși) semnat de Nicolae Romulus Dărămuș, o carte care, paradoxal, ne pune pe gânduri. Sau ar trebui. Un volum de succes (ca dovadă, turneul prin țară, solicitările în avalanșă), vorbind despre drama ecologică pe care, cu voioșie, în părtașie, o încurajăm. Dacă educația ecologică e în suferință la noi (și e!), astfel de apariții, credem, pot îndrepta măcar reactiv, atitudinal, situația. Încât dl. Dărămuș, pe un ton optimist, are, negreșit, dreptate când conchide: „Privind înapoi, cred că am făcut bine”. S-ar cuveni să-l urmăm...

Adrian Dinu RACHIERU

Critica dincoace de frontieră

pun această oglindă în față ca să-ți dovedesc proporția eșecului tău". Despre stăpânirea de sine, Constantin Călin a scris o carte, probabil fiindcă un moralist trebuie să fie ferm deși elastic, pedepsitor deși milostiv, rigorist deși comprehensiv, rechizitorial deși umanist sentimental. Dar îi displac palinodiile, oportunistele, schimbarea culorii cămășilor: „nu privesc în urmă cu mânie”, „nu denigrez «epoca»”. În asemenea situații umorul nu-și mai poate face loc, iar ironia e totdeauna sarcasm. Și totuși continuă să vorbească de „prozatorul din mine” care se simte atras de peisajul onomastic, descrieri, narațiune, banalități. Scripticul bate oralitatea, în pofida dialogurilor și a micșorării sentințelor, a povestirii viselor, a scenelor rare de la țară (de obicei, merge la înmormântări). Însă sinceritatea se vrea la ea acasă, spontaneitatea se lasă elaborată. În totul, o scriere din categoria celor biografico-satirico-moralizatoare, în care elementul narativ apare vrând-nevrând.

În cel mai recent volum al său, *Cărțile din ziar*, Constantin Călin e interviewer, unele discuții sunt *face-à-face*. Excelent nu-i un cuvânt excesiv. Detașarea necesară solicită implicarea înțeleaptă, cu un anume simț dramaturgic prin care se anticipează replicile și se găsește tonul potrivit temei și momentului.

Constantin TRANDAFIR

Darurile patriei (II)

„A ascultat permanent emisiunile postului de Radio Paris unde funcționa în calitate de crainic pentru emisiunile în limba română fiica sa, LOVINESCU MONICA, iar știrile transmise le comunica și altor persoane, comentându-le în mod ostil, manifestându-și neîncrederea în trăinicia regimului nostru și propovăduind instaurarea regimului capitalist”.

Parafrazând-o pe Varvara Florea – un martor cheie al tragediei Ecaterinei Bălăcioiu –, invocată de Doina Jela²² se poate spune că Monica Lovinescu, dar și mama ei, Ecaterina Bălăcioiu, au devenit simboluri ale regimului totalitar impus de URSS în România, regim bazat pe absurd, pe crimă, pe re-educare și pe spălarea creierului: copiii și părinții erau în permanență manipulați pentru a se vinde unii pe alții, răscumpărându-se prin trădare. Fericiți cei ce niciodată nu au trădat și au murit demni pentru libertate! La fel cum au făcut-o martirele neamului românesc, Ecaterina Bălăcioiu și Monica Lovinescu.

Angela FURTUNĂ

15 noiembrie 2013

¹ Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, *Scrisori către Monica*, 1947-1951, Editura Humanitas, București, 2012, Traducerea scrierilor din limba franceză, Gabriela Creția, Selecția și îngrijirea textelor, prefață, tabel cronologic și note de Astrid Cambose - pp. 159-160.

² În scrisoare, textul original, figurează termenul francez, *vaillante*. Așa i se va spune, de fapt, mamei, în detenție, după cum povestește chiar Monica Lovinescu în memoriile sale: „Codefinutele mamei, reunite când la una, când la alta, derulau intolerabilul film al utilimilor ei zile. Iar eu luam note. (...)»...«Când trecea la Malmaison pe culoar spre anchetă i se auzea bastonul. Știam că e ea...Vajnica (subl. ed.)» ...Era nu numai o pildă, ne și încuraja” (Monica Lovinescu, op. cit., pp. 313-314).

³ Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, *Scrisori către Monica*, 1947-1951, Editura Humanitas, București, 2012, Traducerea scrierilor din limba franceză, Gabriela Creția, Selecția și îngrijirea textelor, prefață, tabel cronologic și note de Astrid Cambose - pp. 160-161.

⁴ *Ibid.* p. 160.

⁵ *Ibid.* p.163.

⁶ *Ibid.* p. 163, Gaby Bossie.

⁷ *Ibid.* Dan Brătianu.

⁸ *Ibid.* Irina Hanciu.

⁹ *Ibid.* Packa Manoil.

¹⁰ *Ibid.* Maria Botta.

¹¹ *Ibid.* Sabine Thomas.

¹² Lovinescu, Monica, *La apa Vavilonului*, Editura Humanitas, București, 1999, p. 127: «La Radio Paris... Pe măsură ce o Genevă sau alta mai „normaliză” niște relații anormale în chiar esența lor, se mai puneau câte un bemol la vehemența emisiunilor ce depindeau de Quai d'Orsay (Ministerul de Externe). Eram doar crainică, primele cronici literare le semnasem cu pseudonim (...) În parte, acceptasem oferta de colaborare adresată mie de Marcel Fontaine ca măcar pe această cale să-mi poată auzi mama vocea seară de seară».

¹³ Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, *Scrisori către Monica*, 1947-1951, Editura Humanitas, București, 2012, Traducerea scrierilor din limba franceză, Gabriela Creția, Selecția și

îngrijirea textelor, prefață, tabel cronologic și note de Astrid Cambose - pp. 165-166.

¹⁴ *Ibid.* Dan Brătianu.

¹⁵ *Ibid.* Irina Hanciu.

¹⁶ Jela, Doina, *Această dragoste care ne leagă*, Editura Humanitas, 2005, pp. 209-210

¹⁷ *Ibid.* p. 210

¹⁸ *Ibid.* pp. 248-253.

¹⁹ *Ibid.* p. 253.

²⁰ *Ibid.* p. 253.

²¹ *Ibid.*, p. 253

²² *Ibid.* pp. 258-260.

Interviu Alexandru Dragomir (IV)

niciodată nu am avut nici o apetență pentru Garda de Fier. Ei nu racolau membri. Nu veneau să te ispitească, să stea de vorbă cu tine, să caute să te atragă. Nu, nu! Dacă vroiai, bine. Dacă nu, te lăsa în plata Domnului. Asta a fost.

Legăturile mele cu ei au fost deci nule.

Dar aveam prieteni care erau legionari, printre alții, Dinu Noica. Dar eu niciodată n-am știut și nu m-a interesat dacă a fost simpatizant legionar, dacă a fost sau nu înscris în Legiune. Nu știu. Despre unii colegi de-ai mei, cum a fost Frunzetti de pildă, care era mai mic decât mine cu un an sau doi, știu că era legionar. Dar era moda. Mă rog.

{În replica ce urmează, cenzorii de la «Observatorul Cultural» au schimbat autorul, ca să apară că Alexandru Dragomir ar fi spus pe 15 iunie 2000 că și Mircea Eliade era legionar. Din înregistrarea pe bandă magnetică se constată că în realitate spusele aparțin tânărului Fabian Anton. Cu o proveniență extrem de dubioasă, ar exista o singură așa-zisă „dovadă” (a relației tânărului Eliade cu Legiunea), cu care defilează cripto-comunismul fostei Edituri „Politice” în teza de doctorat a lui Țurcanu devenită o lectură „obligatorie” ca și „Anii treizeci”, tricotați de Zigu Ornea după modelul falsificatorului Mihail Roller. Fără nici o altă sursă care să o confirme (vezi vol. F. Dworschak, În apărarea lui Mircea Eliade, Criterion, 2007, p. 251), unica „dovadă” a fost extrasă dintr-un dosar încă secret (nr. 573). Ea provine dintr-o declarație scrisă foarte probabil în urma schingiuirilor de arestatul Radu Gyr. Amintind despre această așa-zisă „dovadă”, Florin Cântec observa cu justețe „surprinzătoarea amabilitate a SRI-ului de a-i pune la dispoziție aceste dosare secrete domnului Țurcanu” (Florin Cântec, Corespondența M. Eliade-Radu Gyr, în rev. „Origini. Romanian Roots, vol. XIII, no. 6-7-8/ 132-133-134, June-July-August 2008, numărul dedicat lui Mircea Eliade, p. 29). Florin Cântec, fost bursier Fulbright care a cercetat la Regenstein Mircea Eliade Papers, mai notează că „ar fi fost interesant dacă Țurcanu ar fi oferit mai multe detalii despre conținutul dosarului 573 citat. Era dosarul întocmit lui Eliade sau lui Radu Gyr? Pentru că oricum trebuie să fie vorba de un dosar construit pe baza documentelor Siguranței, dar prelucrat apoi de Securitate pentru a fi folosit ori împotriva unuia ori a celuilalt” (F. Cântec, *ibid.*, p.30)}

F. A.: Erau și Acterienii! Și Eliade, și Cioran.

A. D.: Aștia erau prea mari ca să fie simpli legionari. Dar, sigur, fiind ciracii, învățaceii lui Nae Ionescu, erau considerați drept legionari. Da nimeni nu știa dacă erau înscrisi în Legiune. Nici până în ziua de azi eu nu știu dacă ei erau înscrisi sau nu în Legiune.

Unii spun că erau, alții spun că nu erau. Nici nu mă interesa. Absolut deloc nu mă interesa chestia asta cu Legiunea, cu Arhanghelii...

Isabela VASILIU-SCRABA

(continuarea în numărul următor)

Biserica sub greaua moștenire

huiduit și au scandat lozinci împotriva greco-catolicilor, dintre care amintim: «Afară, catolicii din țară».

Din cauza împotrivirii arătate de reprezentanții Bisericii Ortodoxe, executorul flancat de jandarmi și poliție a mers prin spatele mănăstirii pentru a începe măsurătorile topografice în vederea identificării exacte a parcelelor care să fie date în deplină posesie Bisericii Greco-Catolice, așa cum prevedea hotărârea judecătorească. Pe toată durata măsurătorilor, reprezentanții Bisericii Ortodoxe au scandat împotriva reprezentanților greco-catolici și i-au amenințat. După terminarea măsurătorilor, din cauza opoziției la executare manifestată de reprezentanții Bisericii Ortodoxe, nu s-au putut preda imobilele în deplină posesie și folosință părții greco-catolice, partea greco-catolică a fost chemată să meargă la

sediul de poliție din localitate unde să se întocmească procesul verbal. Reprezentanții greco-catolici au fost escortați de forțele de ordine afară din mănăstire și au mers la sediul poliției, unde au refuzat să semneze procesul verbal făcut de executor pe motiv că nu au fost puși în deplină posesie, așa cum a cerut-o decizia instanței. În momentul în care aceștia erau în sediul poliției, două reprezentante din partea Consiliului Județean Satu Mare s-au prezentat spunând că această instituție a dat în judecată Episcopia Greco-Catolică de Maramureș pe motiv că Mănăstirea de la Bixad ar fi a Consiliului Județean. În consecință, Consiliul Județean Satu Mare a cerut și a obținut o ordonanță președințială de sistare temporară a executării până ce se judecă această cauză.

Domnul Mircea Govor, președintele PSD Satu Mare și vicepreședinte al Consiliului Județean Satu Mare, a fost citat în presă spunând despre retrocedarea Mănăstirii Greco-Catolice din Bixad următoarele: «Este un abuz! Patrimoniul revendicat de greco-catolici și retrocedat în baza unei sentințe judecătorești, este al Consiliului Județean. Am cerut în această dimineață suspendarea executării silite și vom cere să fim parte în proces. Noi nu am fost chemați niciodată în instanță deși suntem proprietarii de drept». Este greu de înțeles cum Consiliul Județean poate fi «proprietar de drept» pe Mănăstirea Greco-Catolică din Bixad, din moment ce ea există de trei secole în proprietatea Bisericii Greco-Catolice și instanța de judecată a confirmat dreptul de proprietate asupra ei. Menționăm că, pe data de 1 noiembrie 2013, a avut loc la sediul Prefecturii Satu Mare o întâlnire între reprezentanții mai multor instituții ale Statului Român unde aceștia, substituindu-se instanțelor de judecată, au rejudecat cauza Mănăstirii Greco-Catolice Bixad și au decis ca hotărârea judecătorească va fi executată numai «parțial». Tot atunci, reprezentanții Consiliului Județean Satu Mare au afirmat că anumite imobile din cadrul mănăstirii ar fi ale acestei instituții, dar că nu au fost chemați la proces. Afirmția este total falsă, deoarece instanța a găsit deja că imobilele care fac obiectul acestei retrocedări nu se află în proprietatea statului. Modul cum autoritățile Statului Român s-au coordonat pentru a nu pune în aplicare această hotărâre a justiției române dovedește că se dorește confiscarea din nou a Mănăstirii Greco-Catolice din Bixad”. Semnează: *Biroul de presă al Arhiepiscopiei Greco-Catolice a Maramureșului și Sătmarului*

Viorel ROGOZ

La Basarabia

Ucrainei. În felul acesta s-a creat premisa disidenței teritoriale care a dus la războiul din 1991-1992, așa numita Republică transnistreană rămânând pînă în prezent un cap de pod al armatei rusești. Trupele române, alături de cele ale Wehrmacht-ului și ale Luftwaffe, au eliberat, în vara 1941, meleagurile Basarabiei, Bucovinei de Nord și ale Herței, care au ajuns din nou sub stăpînirea Armatei Roșii, în 1944 (prilej cu care am avut parte de un al doilea refugiu, înainte de a implini 8 ani). A marșat o cruntă sovietizare a acestui pămînt românesc, atît sub chipul îndochinării comuniste, cît și sub cel al denaționalizării practicate sub pretextul unei identități „moldovenești” fără nicio justificare istorică, etnică, lingvistică sau culturală. Pretinsa „grijă” a lui Ceaușescu față de Basarabia n-a constituit decît o ipocizie. Falsul independent față de tutela sovietică a cerut, în cel mai autentic stil caragialesc, denunțarea pactului Ribbentrop-Molotov, dar totodată a retras cu o mîină ceea ce părea să ofere cu alta. Adică n-a îndrăznit să pună pe tapet efectul ca atare al pactului în chestiune, care trasa granițe abuzive. Iată un crimpei din cuvîntarea sa, la congresul XIV al PCR: „În primul rînd apare necesar să se adopte o poziție clară, fără echivoc, de condamnare și anulare a tuturor acordurilor încheiate cu Germania hitleristă, trăgîndu-se concluziile practice pentru anularea tuturor urmărilor acestor acorduri și dictate (...) Și pentru a răspunde anticipat la unele întrebări eventuale, vreau să spun clar că aceasta nu trebuie să ducă la schimbări în Europa și că existența celor două state germane trebuie să fie continue, să fie o realitate a Europei de azi și de mîine!”. Mai clar nici nu era posibil! Nu altfel s-a comportat un alt comunistoid, Ion Iliescu, în companie cu premierul său Petre Roman. Sfidînd dispoziția unionistă care se crease pe ambele maluri ale Prutului, în anul 1990 (elocventele „poduri de flori”), s-a grăbit a recunoaște (cel dintîi șef de stat!) „independența Republicii Moldova”, proclamată la 27 august 1991. La fel de inoportună a fost și semnarea, la 28 aprilie 2000, a Tratatului de bază dintre cele două țări, alt act de lașitate, motivat prin intenția integrării mai rapide a României în NATO. Am nesocotit prin asemenea atitudini unul din ultimele sfaturi ce ni le-a dat N. Iorga, cuvîntînd astfel, la 2 iulie 1940: „Noi avem de ales două procedări: Procedarea Dietei Poloniei la împărțirea țării. A

Voci pe mapamond: MARIA BENNETT

Predă creative writing la Hostos Community College, City University, New York, unde este conferențiar de douăzeci și șapte de ani. Poezia ei a fost publicată în multe reviste și jurnale incluzând *California Quarterly*, *Timber Creek Review* și *Gargoyle*.

Traducerile Mariei din poezii precum Nancy Morejon, Ernesto Cardenal și Cinto Vitiar au apărut în *Nexus*, *Crab Creek Review*, *Esprit*. În prezent încheie traducerea lucrărilor poetului spaniol Carlos Edmundo de Ory.

Maria Bennett a mai publicat articole și cronici în *The Daily News*, *Utne Reader*, *Epicurean*, dar și în alte ziare și reviste.

Lucrarea de critică, *Idiomul nefraturat: Hart Crane și Modernismul* a fost publicată de Peter Lang Press, în 1987.

Poemele de mai jos au fost selectate din volumul *BECAUSE YOU LOVE*. Maria Bennett. Cross – Cultural Communications, Merrick, New York, 2011.)

patru metafore pentru trup

plută pe o apă involburată
salbă de dorințe
proiect eșuat
biserica arzând

tu și iarna

decembrie începe
nemilos de alb

zăpada se adună grămadă
acoperind ușa cea roșie de la intrare

vântul își trece unghiile
peste
geamurile
tremurând

afară
cablurile electrice
se leagănă
ca niște corzi nesupuse
în această încleștare perfidă
de neînțeles

apropiindu-se
mai mult
de bătrânul acoperiș
aici
totuși
cu tine alături
lupta
pare
câștigată

ce poate să mai facă ploaia

ce poate
să mai facă ploaia
acum
când și-a strecurat
măinile cenușii
pe sub ușă
zgâlțâind-o din
țâțâni
și a făcut una cu pământul
tot ce a rămas neatins
înăuntru
cutremurându-se

neputând să o alung
îmi ofer
brațele
goale

întinse
acestei
crude
și epileptice
primăveri

trei silogisme pentru nefilozofi

dacă tu ești
valul
atunci
eu sunt
planșa de surfing

dacă mintea
e o busolă
atunci
hai să ne rătăcim

dacă viața seamănă
cu mersul cu mașina pe timp de noapte
atunci
așa e
fiindcă marele tablou
îți scapă
iar tu
oricum
ajungi
la destinație

rugăciunea mării

este ca
stropii de spumă ai oceanului
să măture
aceste oase tulburate
și să spele
durerea ce se ține scai
și se agață
cu stăruință
statornicind din nou totul
odată cu
valul
care aleargă
plin de speranță
poem la cincizeci de ani

o vârstă norocoasă
jumătate de secol
o vreme
se spune
să te întrebi
ce dorești
și încotro
se merge
traectoria neparcursă

a vieții tale

dar
în acest an al râpelor adânci
nu am picioare să mai sar
ambitiile mele sunt slabe
și
nu am nici un plan pe cinci ani

iar așteptările
nu sunt ipotocate
la creditorul cel mai de temut

vocea mea interioară
nu cere decât
un castron cu cireșe

însă mie
nici că îmi pasă

ce am aflat la radio

azi
când coboram șoseaua
am auzit
un cântec
la radio

dacă dragostea e un dj
atunci viața e o discotecă
se tânguia
cântărețul

nimic altceva
decât asta
repetându-se la nesfârșit
pe o bătaie de tobă
tremurătoare

cât de adevărat
cugetam eu

și cât de norocoși
suntem
când
profunzimea lovește
în
cele mai bizare locuri

când nu ești

când nu ești
duc dorul
măinilor tale
baghete magice
în căutarea izvoarelor virginale
descopăr în schimb
semne rămase neștiute dragostei
zambile lăsate în bucătărie
fotografia ta când aveai șapte ani
așezată într-o carte
aveai ochi mari, mereu surprinși
până când ai învățat să îți strunești
nefericirea
ca un partener de dans
șovăitor
dar niciodată
dispus să renunțe

Traduceri:

Olimpia IACOB

Parodii

Ion Maria

problema răului

(Acolada, nr. 9, sept. 2013)

acum știu,
mi-a spus mie președintele Uniunii
Scriitorilor,
un fel de Dumnezeu în domeniu,
de ce viața literară
de la noi
din țară, și chiar de afară,
cel puțin în ultimul deceniu,
e plină
de greutate și nevoi –
răul din noi,
răul cititorilor
e de vină,
faptul că nu citim cât e anul
și nu-ncurajăm creația literară,
ci ne-nterează doar banul
și creația materială, sau
nimic –
eu, ce să zic,
de bine de rău stau
în poziția lotus
în banca mea
la Colegiul „Elena Cuza”,
conștient de faptul că nu-s,
oricât de mult aș vrea,
decât un poet român care are scuza,
fiind și profesor,
că predă o materie în continuă formare –
dar oare, dacă aș fi director,
sau politician de meserie,
aș mai fi în stare
(ca și acum, fără să mă străduiesc)
să văd dincolo de zid, oricând doresc,
balene zburând?!

Lucian PERȚA

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

vorbim unul, altul, a fost o luptă oratorică între dinșii și s-a terminat printr-un vot care a însemnat admiterea de către națiune a sfîșierii teritoriului. Aceasta este o hotărîre pe care, după părerea mea, nu o putem lua și răspunderea va fi pentru toți cei care se vor ralia la dînsa. Sau să facem ce-a făcut înțeleptul Rege Carol I și acel mare ministru al lui, Ion Brătianu: față de un act de nedreptate asemănător cu cel care se face azi României, retragem armata din teritorii, retragem funcționarii. Nu luăm nici o hotărîre care să lege viitorul” (pentru mai multe detalii, v. revista *Historia*, nr. 137/2013).

Să fie la ora actuală unirea Basarabiei cu România o cauză pierdută? Nu tocmai, ne permitem a crede, dat fiind elanul patriotic cu orientare decis unionistă al tinerilor de

dincolo de Prut (mulți din ei au studiat ori studiază în România), care, în timp, e de așteptat să trezească din letargie pe cei, îndeosebi mai în vîrstă, încă avînd prejudecăți de sorginte sovietică. Să remodeleze treptat mentalul populației. De ce să fim defetiști? De ce să rămînem la ridicola prudentă ceaușistă? Oare nu s-au unificat cele două state germane? Oare un ucuz stalinist are o putere istorică mai mare decît cerințele firești ale întregii existențe istorice a românilor? De bun augur apare decretul emis, la 24 iunie 2010, de Mihai Ghimpu, președintele interimar al Moldovei, potrivit căruia ziua de 28 iunie 1940 a fost denumită *ziua ocupației sovietice a Basarabiei*. Cu toată ponderea pe care o mai au politicienii și afaceriștii care își doresc a continua, în mod egoist, o „independență” statală, n-

avem simțămîntul că umbra lui Stalin va avea în final cîștig de cauză. Și nu doar prin intrarea Basarabiei în structurile cu caracter general ale Uniunii Europene (aici se pot desluși nu în ultimul rînd interese materiale: un acces la piața muncii din Occident, în mai mare măsură decît un impuls patriotic), ci în sensul regăsirii noastre nemijlocite în patria comună. „Basarabia e România”, sună, sperăm că profetic, o lozincă pe care o putem întîlni înscrisă pe pancarte, pe ziduri și chiar pe stîncile munților, pe întreg arealul pămîntului românesc, încă artificial divizat.

Gheorghe GRIGURCU

La Basarabia

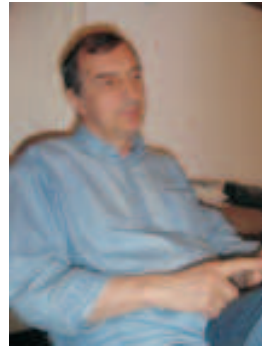
S-au împlinit de curînd șapte decenii de la un eveniment dureros al istoriei noastre: cedarea Basarabiei, la 27 iunie 1940. N-a fost cu certitudine un eveniment-surpriză pentru clasa politică a țării, dat fiind contextul internațional, marcat nu doar de prăbușirea Franței, garantul de căpetenie al integrității României Mari, ci și de dispariția statelor baltice, de războiul din Finlanda ca și de sfîșierea Poloniei între cele două puteri totalitare care-și dictau nestînjenite condițiile, Germania și Uniunea Sovietică. Natural că Germania nazistă nu ne putea sprijini, odată ce se încheiase în anul precedent (la 23 august, se vede că zi nefastă!) pactul Ribbentrop-Molotov, în al cărui protocol adițional secret figura și soarta pămîntului dintre Prut și Nistru. După cum nu puteam conta nici pe sprijinul Iugoslaviei, Greciei ori Turciei, care, consultate, au preferat a se da la o parte, încălcînd astfel acordurile bilaterale cu România. Ba mai mult, așa cum informa atașatul român militar la Belgrad, Iugoslavia adusese trupe la granița cu țara noastră pentru ca, într-o eventuală situație critică a acesteia, să ocupe Banatul. Spre a nu mai vorbi de Italia lui Mussolini. La 26 iunie 1940, Viaceslav Molotov i-a prezentat ministrului român de la Moscova, Gheorghe Davidescu, un ultimatum prin care ne împunea cedarea Basarabiei și, nu doar atît, a Bucovinei de Nord, sub amenințarea, în cazul unui refuz, a exercitării forței. Răspunsul României la ultimatum a lăsat însă de dorit. Iată ce scria, în jurnalul său, Grigore Gafencu, ministrul de externe în perioada decembrie 1938 – mai 1940: „Am citit cu băgare de seamă schimbul de note telegrafice dintre ruși și noi. Notele rusești sînt abile ca formă și fond, moderate ca ton și de o perfidie foarte bine socotită. Notele noastre sînt greșit concepute și foarte prost formulate. La pretențiile rusești, referitoare la drepturile istorice și etnice ale Rusiei asupra Basarabiei, nu am răspuns nimic: nici o punere la punct, nici un contraargument, nici un protest. Ne-am mulțumit să răspundem – «pentru a cîștiga timp», pretinde ministrul de Externe – că sîntem gata să stăm de vorbă. Rușii au înlăturat cu multă îndeminare intențiile dilatorii cuprinse în nota noastră de răspuns, aducîndu-ne la cunoștință «programul de evacuare». (Se pare că germanii au informat guvernul sovietic că răspunsul nostru dilatoriu în formă, înseamnă totuși o acceptare.) Fapt că ne-am plecat în fața forței, fără să spunem și fără să stăruim asupra bunului nostru drept”. La 27 iunie, s-au desfășurat două Consilii de Coroană, convocate de regele Carol al II-lea, care aveau, în principiu, un rol consultativ. În decurs de cîteva ore doar, numărul membrilor și consilierilor regali care au respins ultimatumul bolșevic a scăzut de la 11 la 6, ultimii fiind Nicolae Iorga, Victor Iamandi, Ștefan Ciobanu, Silviu Dragomir, Traian Pop și Ernest Urdăreanu. Carol al II-lea se pare că ar fi fost împotriva cedării fără luptă, dar cu toate că avea întreaga capacitate de decizie, a ținut seama precumpănitor de insuficienta dotare a armatei române. Opinia i-ar fi fost insuflată de raportul generalului Florea Țenescu. Regele consemnează astfel discursul acestuia: „Țenescu a expus situațiunea militară. Președintele Consiliului și ministrul Afacerilor Străine au arătat în cuprinsul Notei, ideea noastră de a cere discuții și răspunsul dat de Germania și Italia. Șeful Marelui Stat-Major, fără a da un aviz, a expus situațiunea militară a cărui concluzie era că dacă sîntem obligați să luptăm pe trei fronturi, mergem la dezastru sigur, că chiar așa ne va fi greu fără nici un ajutor de nicăierea de a rezista. S-a mai pus chestiunea că este important a ne păstra armata intactă pentru zile poate și mai negre. Chiar de la începutul avizului dat de vorbitor între cei prezenți, consilieri regali și miniștri, s-au desemnat două curente: Iorga pentru rezistență, iar Argetoianu pentru cedare”. Unii socotesc că punctul de vedere al generalului Țenescu, la care s-a raliat premierul Gheorghe Tătărescu, ar fi conținut date negative intenționat exagerate, pentru a forța mîna suveranului. Istoricul Gheorghe Buzatu care a cercetat unele arhive sovietice, la Moscova, a declarat că n-a găsit nici o probă a unui plan sovietic cu caracter expansionist, care ar fi prevăzută ocuparea României pînă la Siret ori chiar pînă la Carpați, așa cum s-a speculat. Ceea ce nu e o dovadă peremptorie că atari intenții totuși n-au existat. Oricum, renunțarea la împotrivirea armată a produs în opinia publică sentimentul unui abandon al Basarabiei. Ordinul Marelui Stat Major, emis în dimineața zilei de 8 iulie, consemnează punctual un atare abandon: „1. Guvernul a hotărît evacuarea Basarabiei și ducerea rezistenței pe Prut. 2. S-a convenit cu guvernul URSS ca în decursul zilei de 28 iunie să fie predate Sovietelor orașele Cernăuți, Chișinău și Cetatea Albă. 3. Pînă la ora 19 orașele vor fi complet evacuate de trupe, stabilimente și depozite militare, precum și de autoritățile civile. 4. Orașele vor fi predate de primari, fără nici un fel de amestec militar, cu începere de la ora 20”.

Dar evacuarea teritoriilor pierdute a fost departe de a se desfășura în condiții civilizate. Fără a mai aștepta răspunsul oficialităților române, trupele sovietice s-au grăbit să treacă granița, în noaptea de 27/28 iunie. Utilizînd unități cu o mare rapiditate a mișcărilor, au ajuns și depășit coloanele de trupe române ce se angajaseră în retragere. Militarii noștri erau opriți și percheziționați pe motivul posesiei unor bunuri provenite din zona ocupată, ce s-ar fi cuvenit restituite, și chiar dezarmați și insultați. Coșmarul se repeta cu aceiași militari, opriți la alte „puncte de control” samavolnice. La asemenea fărâdelegi participau, regretabil, și unii localnici. S-a constatat, inclusiv, în cuvinte îndurerate, de către Nicolae Iorga, prezența, în cadrul acestor localnici agresivi, a minoritarilor evrei. Iar Carol al II-lea scrie în jurnalul său, la 3 iulie: „Evreii și comuniștii s-au purtat în mod oribil. Asasinate și molestări ale oficialilor și ale celor care voiau să plece. Aceasta mă face să mă tem că se va produce reacții primejdioase”. Desigur, situația a fost mai complexă. Destui evrei s-au alăturat trupelor noastre, retrăgîndu-se în România, dar cei ce au găsit cu cale a se asocia bolșevicilor păreau a motiva antisemitismul viu în acele momente de efervescentă națională. Există o strînsă colaborare între etnicii evrei și ocupantul sovietic, așa cum rezultă și dintr-o analiză a Marelui Stat Major. E vorba despre alcătuirea comitetelor revoluționare care au preluat conducerea orașelor basarabene: „Comitete revoluționare: La Cernăuți comisar al poporului este evreul Sale Brüll de profesie fotograf, primar este evreul Glaubach. La Chișinău sovietul comunal este condus de avocatul evreu Steinberg, originar din Huși. La Chilia Nouă s-a format un comitet local condus de evreul dr. Rabinovici. Foștii gazetari evrei de la Adevărul și Dimineața anume Terzinam și Cîndea au căpătat funcții importante în Basarabia. La Soroca, conducătorul acțiunii teroriste a fost evreul Leizer Ghinsberg, gardian public la poliția locală”.

Astfel a început destrămarea României întregite. În scurt timp, din trupul său dispăreau Ardealul de Nord (din care s-a refugiat, cu familia sa, și cel ce scrie prezentele rînduri), precum și Cadrilaterul. Ce s-ar fi întîmplat dacă ne opuneam sovieticilor cu arma în mînă, așa cum preconizau Iorga și alți patrioți tradiționali? Negreșit, prestigiul României sporea și, în consecință, am fi dispus de o considerație internațională pe măsură. La fel, cutezăm a presupune, dacă, în 1944, rămîneam consecvenți în lupta antisovietică, deși toate jertfele umane și distrugerile ar fi fost mult mai mari. Era o soluție ideală contra uneia pragmatice. Ce rost altul decît al exercițiului speculativ ar mai avea să urmărim acum o istorie contrafactuală? Să vedem cum am gestionat problema Basarabiei în continuare. Operă a lui Stalin, începută în 1924, cînd dictatorul a decis înjghebarea unei minuscule „republici moldovenești” în stînga Nistrului, această hibridă entitate s-a găsit la originea statului proclamat printr-un decret al Sovietului Suprem al URSS, la 2 august 1940, sub numele de Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, înglobînd teritoriul transnistrean, dar excluzînd Bucovina și județele din sud, atribuite

Gheorghe GRIGURCU
(Continuare în pag. 23)

Arhiva și milițianul

Am primit, nu de mult, la redacția *Vieții Românești*, vizita unor doamne de la Arhivele Naționale. Voiau să ne vadă... arhiva. I-am arătat colecția revistei, pe urmă i-am arătat calculatorul în care sunt textele înainte de a trece pe hîrtie și chiar mult timp după, dar n-au fost mulțumite. O țineau langa că trebuie să avem arhivă. Le-am explicat că, pe vremea mașinilor de scris, o redacție primea plicuri cu texte propuse publicării, dar că plicurile nu se păstrau niciodată, nici cele din care se publicase ceva, nici celelalte, nepublicabilele, cele mai multe, dar că acum și acele plicuri trecătoare au dispărut, totul trecînd pe net, și tot

n-au înțeles. Au obiectat că acolo, la arhivă, au specialiștii lor și că aceia trebuiau să decidă ce se aruncă și ce nu. Asta, le-am și spus, cam sună a securitate (aia, așa zisă a statului) și le-am spus că, totuși, nici securitatea nu avea pretenția să vadă chiar toată maculatura care se perinda prin mîinile unor redactori de reviste literare. Tot degeaba. Ne-au anunțat, nu pot să iau asta drept o amenințare, că or să mai vină ele să ne explice. N-a durat mult discuția, s-au dus la editorul nostru, Uniunea Scriitorilor, unde – le-am spus și asta – se găsește arhiva cu acte, câte or fi, privind și revista, mai mult acte administrative și financiare.

Până la urmă, nepoftitele au plecat. Am rămas cu nostalgia unei alte discuții, de-acum vreo treizeci de ani, cînd am editat, la Cluj, un almanah literar al revistei *Tribuna* (de atunci, fără manager) și, deci, a trebuit să fac eu însumi statul de colaborări. Ei bine, existau în almanahul acela și trei poezii fără titlu, doar cu grupul cunoscut de trei stelute la începutul fiecăreia, care țineau loc de titlu, iar eu am pus pe statul de colaborări „Trei poezii”. Statul de plată a fost trimis la București, la ISIAP, care administra revista *Tribuna* pe-atunci, unde va fi fost luat la purecat. Peste cîtva timp, nu mult, am primit un telefon imperativ de la o funcționară. Pesemne contabilă, care mi-a cam strigat că am pus trei poezii cînd e numai una. I-am explicat și eu cum stă treaba cu textele fără titlu, care au în frunte câte trei stelute, și că, deci, acolo sunt trei, diferite, dar degeaba. O ținea pe a ei, cam ca funcționarele de la Arhivă, în zilele noastre. Până la urmă s-a mulțumit cu explicația mea, deși nu parea deloc convinsă că am eu dreptate și nu ea. Așa și cu specialiste de mai ieri, care mi-au dat de înțeles că numai la arhive ar fi oameni competenți, care pot stabili ce se păstrează și ce nu.

Și funcționara de la ISIAP-ul cel demult decedat și cele trei de la arhivele încă în viață se găseau în treabă și, cum pentru ele aceea era o zi de lucru, trebuiau musai să aibă dreptate, numai și numai ele. Contabila cel puțin umbla cu cifre și chiar o fi lucrat, sărmana, deși atunci, după tonul acela obraznic, în fața căruia rămăsesem perplex, pentru că eu îmi imaginam că toată lumea știe cum e cu textele editate, mai ales dacă se ocupă zi de zi cu lucruri din jurul lor, atunci spun, n-aș fi fost deloc de acord că luca. Cele trei, însă, vai, astea pierdeau vremea pe banii noștri, ai celor cărora le dădeau lecții despre ceva ce nu știau.

Știu că nu știu nimic despre o mulțime de domenii, așa zice despre cele mai multe domenii, în care alții, specializați, sunt doctori, dar știind asta nu m-aș încumeta nici să le reglementez domeniul și nici, Doamne ferește, să le dau lecții. Or, acest tip de funcționari, ignoranți despre mai totul, în afară de cum să pună hîrțile într-o arhivă, meserie stimabilă de altfel, își bagă nasul peste tot, amenințînd cu legea numărul nu știu cît cu privire la nu știu ce. Pentru ele lumea e clară, totul se rezolvă cu legea aceea. Cam așa e și pentru cei care legiferează, deși, poate, aștia mai întrebă și niscai specialiști cum se face o lege.

Cîndva, demult, cînd am terminat Facultatea de filologie la Cluj, la lecția finală cu nu știu ce clasă, pe la un liceu, doamna Tomuș, profesoara mea de literatură, m-a felicitat și mi-a spus că o să fiu un profesor bun. I-am ripostat că n-o să fiu profesor nici măcar o oră, în plus față de practica pedagogică obligatorie, pe care tocmai o încheiam. Contrariată, a protestat, că e o profesie așa și pe dincolo și nu știu mai ce. Poate că i-am spus și eu că nu am vocație pedagogică, în ciuda, să zicem, a câtorva lecții pentru care mă voi fi pregătit mai atent. Nu mi se pare deloc normal să explic unor oameni, fie ei și niște foarte tineri, lucruri pe care eu le știu nu știu de cînd, uneori învățate așa, în „cîmpul muncii”. Or, ce face un profesor? Tocmai asta, și anume repetă lucruri pe care, sîracul, le știe demult și perfect, unor elevi care, din ce în ce mai des, nici nu vor să le audă. Cum nu voiau să audă și să înțeleagă cele patru cucoane de alaltăieri și de ieri, despre care tocmai vă vorbeam.

N-aș vrea să mai fiu pus în postura celui care trebuie să explice unor adulți lucruri care pentru mine sunt de la sine înțelese și care pentru ei sunt descoperiri absolute și mai ales inadmisibile. Și nici ca acești adulți ignoranți să se amestece unde nu le fierbe oala. Cum deseori mi s-a întîmplat cu vreo doi dintre șefii mei de la ziarul unde am lucrat mulți ani, băieți cu alte școli sau, mai ales, fără.

Nu spun că numai azi e așa. Acum multe, multe decenii, pe cînd eram elev prin a cincea poate, învățam istorie cu o „dnă”, de fapt *tovarășă* care ne tot spunea despre răscoala unui anume țaran englez pe care l-ar fi chemat John Bull. Ea pronunța Iohn, iar eu o corectam, deși nu învățasem engleza, că se spune Gion. Până la urmă a trebuit să mă dea afară, pentru că, în ignoranța ei, era la fel de încăpățanată în eroare ca mine în erată. Am aflat pe urmă, sau poate știam și atunci, că era nevasta unui milițian. Țineți minte bancul cu cea mai mică unitate de inteligență în limba chineză? Țianul. Ce de milițieni mai avem și astăzi, cînd milițienii ăia se cheamă altfel!?

Nicolae PRELIPCEANU